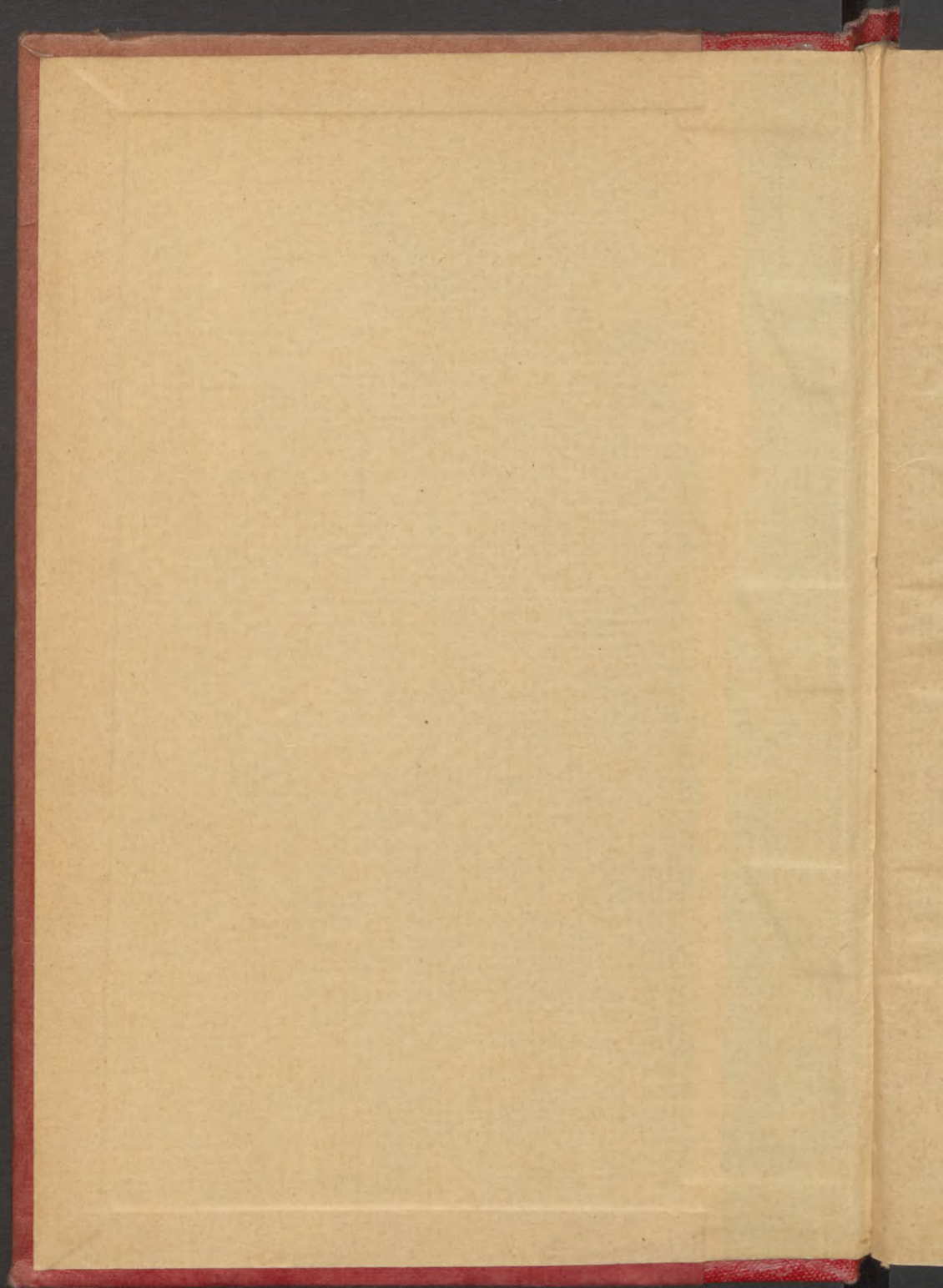

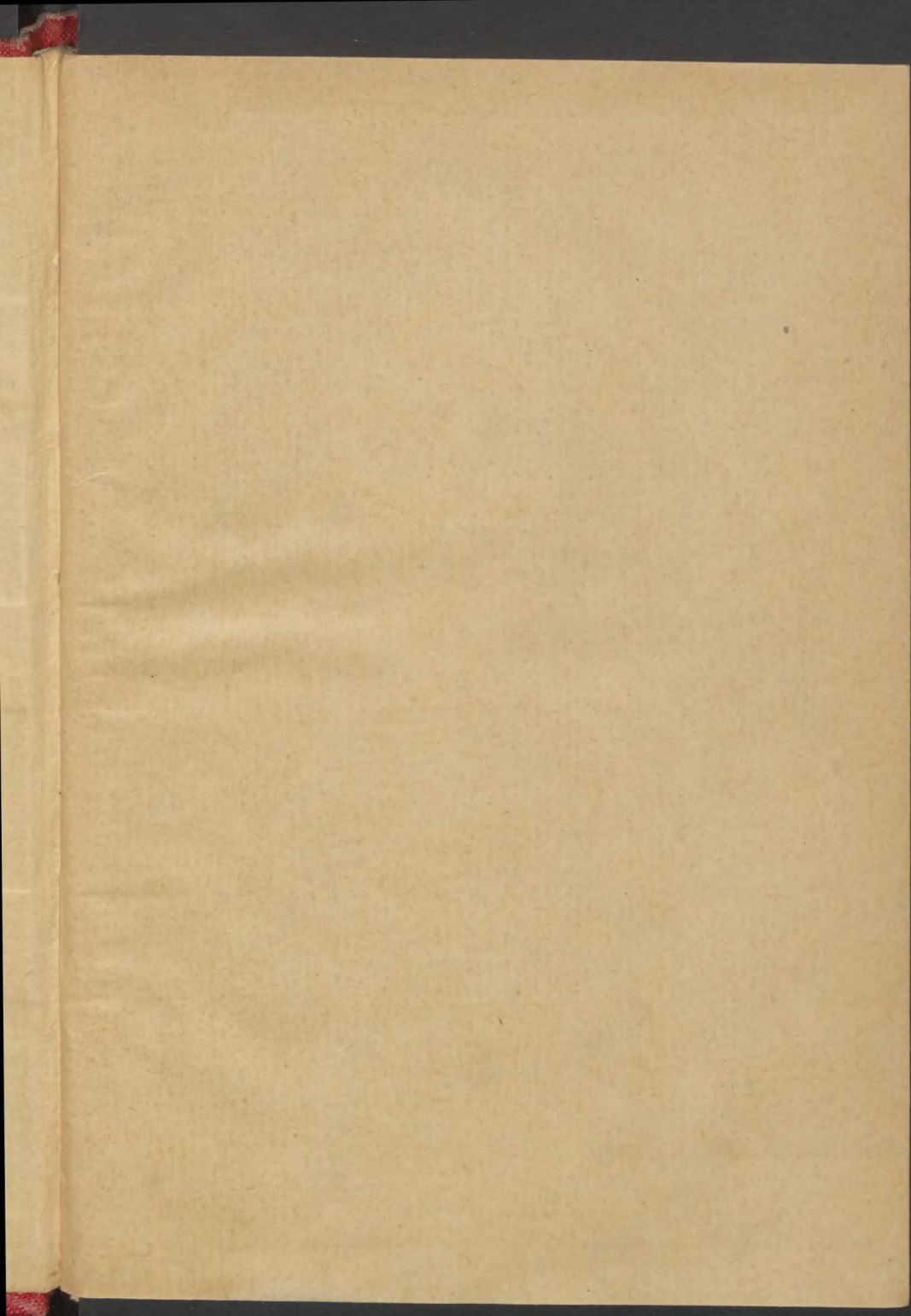
M: 2
243610 OSZK

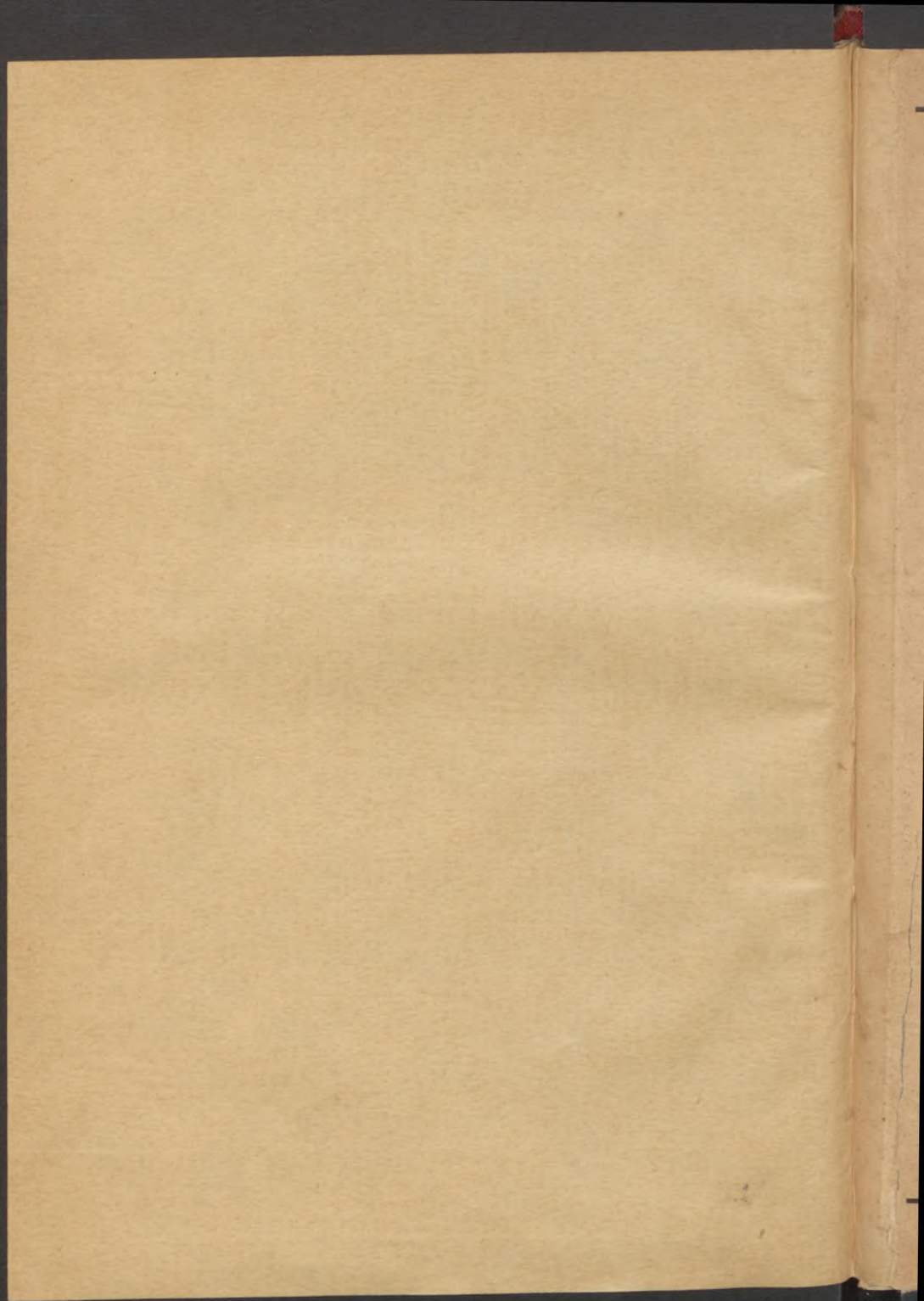
NAGY LAJOS

BÉRHÁZ

NOVELLÁK

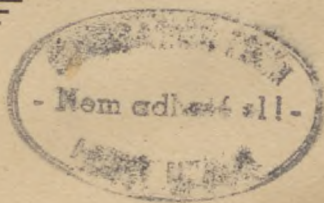

NAGY LAJOS

BÉRHÁZ

NOVELLÁK

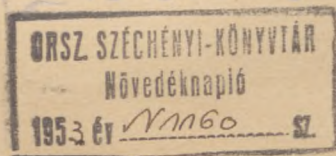
*Lajos Villanovai
novellák
951 VIII/9
Kassai*

BUDAPEST 1931.

M 243.610:2

Nyomatott: Központi nyomda Klein és Grünwald Budapest, István-ut 18.

Farkas és bárány

1922.

A farkasok az erdőszélén csörtettek. Szomjuság gyötörte őket, káromkodtak, valamiféle zsvány népséget is szidtak, amikor az egyik megpillantotta a fürge patakot. Oda rohantak a patakhoz, fölébe hajoltak és elkezdtek mohón inni. Ki bádogedénnyel, ki meg csak a tenyerével meritgette a tiszta vizet. Egyszer csak felüti fejét az egyik farkas, a szeme kidülled, az orrcimpája karikásra tágul, mint amikor a farkas bárányszagot érez, mert észrevette, hogy nem messzire tőlük valami jámbor birka iszik a patakból. Az észlelő figyelmeztette közeli társait s nyomban jelentést tett Farkasnak is. Mindnyájan fölegyenesedtek, a birka felé irányították tekintetüket, az arcuk fölragyogott. Az egyik farkas elkiáltotta magát:

— Héj!

Mint a nyíl süvítése, zúgott el hangja a birka füle mellett. A nyavalyás birka megremegett. Értette a szót, de nem mozdult, úgy tett, mintha nem hallotta volna, vagy mintha nem venné magára. Nem is volt nehéz mozdulatlanul maradnia, mert a hirtelen ijedtségtől egy percre megdermedt.

— Héj! — süvitett újra az éles hang.

— Héj, te jó madár.

A birka most gépies engedelmességgel, ahogy életében megszokta, fölegyenesedett és a farkasok felé nézett.

— Hozd csak közelebb az irhád!

— Zu mir!

A birka nem igen akart mozdulni. Bizony, jobb lenne szépen befordulnia a patak vizébe és többé föl sem buknia. A szive nagyon nehéz volt.

Most Farkas szólt feléje, finoman, szinte barátsággal:

— No, jöjjön csak ide!

A birka most már elindult. Valami enyhe remény ömlött el mellében, hiszen csaknem jóindulatu volt a hívó szó. Elindult és lassan ment a farkasok felé. A farkasok szeme szikrázott és nyelték a nyálukat.

Farkas, ahogy a birka elébe érkezett és illedelmesen, kalaplevéve megállt, mosolyogva kérdezte:

— Miért zavarja ön a vizet, amikor mi iszunk?

A birka bajról feledkezve, csaknem bátran felelt:

— Én zavartam a vizet? Nem is zavarhattam, hisz önök állnak fölül, én pedig alul.

— Ah, igen! „Superior stabat lupus.” Nagyon helyes.

És Farkas elnevette magát. Nevetését rekedt, röhögő kórus kísérte.

— No, de ön tavaly rágalmazott bennünket!

A birka szaporán védekezett:

— Ó, dehogy . . . Isten ments! Hogy is rágalmaztam volna önöket, hisz önök tavaly még nem is léteztek.

Farkas újra nevetett, csengő, irgalmatlan nevetéssel:

— Helyes. Tavaly még csakugyan valahol a fenében voltunk. De hát . . . üsse kő, ha nem tavaly rágalmaztál, akkor az idé! Az idé-énn! Ha pedig te nem, akkor az apád. Vagy az anyád, vagy a testvéred, vagy akármelyik pereputtyod. Te, vagy ti, a cinkostársaid, mindegy!

Farkas arca már sápadt volt, szemei villogtak, csengő, szabályos hangja már eltorzult. A birka, aki sok történetet hallott a farkasokról, szeretett volna most fölsikoltani és térdre rogyva zokogva és jajveszékelve könyörögni. De tehetetlen volt. Csak állt és hallgatott. A farkasok közelebb huzódtak hozzá, egészen körülvették, némelyik felhördült vágyainak ostorcsapásai alatt, izmaik meg-megrándultak, egyik a fogait csattogtatta, valamennyinek száján és orrán zöldfényű, kékgyöngyös lehelet lobbant ki.

A birka dermedten hallgatott. Az egyik farkas rábődült:

— Talán beragadt a szád? Majd mindjárt kinyitjuk!

„Majd mindjárt kinyitjuk!” — kopogtatta a birka agyát s a könnyei megeredtek és sűrűn potyogtak. Sirástól meg-megszakitva mekegte:

— Nincs is nekem ap-á-ám. Á-árva gyermek vagyok. Az anyá-ám ré-égen meghalt. Egy testvérem volt, az el-esett a há-áboru-uban.

— Elesett? — ismételte valaki vérfagyasztó gunnyal.

— Szóval: te nem zavartad a vizet, neked nincs apád, anyád sincsen, testvéred sincsen, neked semmi sincsen, te semmit nem csináltál, te olyan vagy, mint a ma született bárány.

— Igenis, kezét csókolom, — mekegte a birka föltámadó reménységgel.

— Hm. Nincs. Te nem és neked nincs. Te tagadsz. Tehát . . . én hazudok!!

A birka megdőbbsent. Ekkor az egyik farkas iszonyu csapással sujtott az arcába. A birka balszeme rögtön kifordult. A farkas felüvöltött a gyönyörtől.

— Hát ugy-e hazudik a nagyságos ur? Az anyád keserves . . .

— Hazudik, vagy nem hazudik?

Rettentő csapás; a birka kifordult szeme szétpattant. A farkasok kórusban üvöltöttek.

— Nem hazudik — lihegte a birka.

— Nem hazudik? Hiszen akkor *igazat* mond! — üvöltött egy másik farkas és hévvel ütött a birka fejére. A birka koponyacsontja megrepedt.

— Igazat mond.

— Akkor hát *te* hazudsz!

Ütés. Reped a koponya.

— Hazudsz, vagy nem hazudsz?

Ütés. Szakad a bőr, törik a csont.

— *En* hazudok.
 — U-ugy? Hazudsz, kutya? Hazudni *mersz*?
 Vágás. Csurog a vér.
 — Hát hazudtál, griffmadár? Ugy-e, hogy van apád is?
 Szurás.
 — Van apám is.
 — Ugy-e két apád is van?
 Rugás.
 — Jaj, két apám van.
 Törés.
 — Ugy-e három apád is van?
 Égetés.
 — Jaj, három apám van.
 Ütés.
 — Ugy-e annyi apád van, ahányat akarunk?
 Reszelés.
 — Jajjaj, száz apám van!
 Ütés.
 — Ugy-e, gyilkoltál?
 — Igen, gyilkoltam.
 Rugás.
 — Ugy-e, raboltál?
 Sok, sok ütés, törés.
 — Igen, raboltam.
 Szurás.
 — No, ugy-e, hogy rágalmaztál bennünket?
 Égetés.
 — Igen.
 Törés.
 — No, ugy-e, hogy zavartad a vizet, amikor ittunk?
 Zuhogó ütések.
 — Zavartam.

Ütés, vágás, szurás, égetés. A birka már mozdulatlanul fekszik, gyöngén piheg. A farkasok kórusban üvöltenek. Farkas áll és komor. Cigaretára gyujt, a keze fehér, a körmei ragyognak. Gamasnija tündöklük a napfényben. A farkasok körülállják és türelmetlen várakozásukban keservesen vonítanak. Int nekik.

A farkasok elvitték a birkát az erdőbe.

A szél zúgott, zúgatta, nyögette a fákat és lóbálta erős ágaik sok, sok terhét.

A nő

1928

Százlábu úr megcsókolta Százlábuné asszonyságot, Százlábu ur az asszony ajkára szánta a csókot, de csak a fületövére adhatta, — ha ugyan van a százlábunak fületöve — mert Százlábuné asszonyság még idejében elkapta a száját.

„Szemérem” — így magyarázzák ezt a rovarvilág irodalmában és tudományos műveiben. Vagy: „A nő természetes ellenállása”.

Százlábu ur már régen bedőlt az ilyen magyarázatoknak és nem sértődött most meg. Nem vonult vissza, hanem férfihoz illően támadott, azaz ráoktrojálta magát Százlábuné asszonyságra, elkapta fejét az első tiz-tizenöt lábával, magához vonta s addig erőszakoskodott, míg mégis csak elcuppantott egy csókot Százlábuné asszonyság ajakán. Persze Százlábuné buzgón törülgette a száját vagy husz-huszonöt első lábával.

— Ugyan menjen már, hagyjon nekem békét, olyan dohányszaga van magának! — zsörtölődött volna Százlábuné, ha nem rovar, hanem emberi asszony lett volna. (Persze nem minden esetben.)

Százlábu ur, habár alaposan félrevezette őt a rovarvilági irodalom és tudomány, valamit mégis megsejtett az igazságból. Szemöldökét összeráncolta s némán maga elé bámult, mintha gondolkodott volna. Enyhén kellemetlen érzése támadt, de okos gondolata egy sem.

Százlábuné pedig a gyermekeinél keresett hirtelen kár-

pótlást és vigasztalást, felkapott vagy hármat a negyven közül s azokat össze-vissza csókolta.

De az ösztönei igen kitünően működtek Százlábuné asszonyságnak, ő tisztában volt annak a csekélységnek, ami történt, óriási jelentőségével. Nagyon jól tudta, hogyan kell cselekednie, habár azt, amit eddig csinált, másképp nem csinálhatta. Félóra mulva ravaszul ráterelte a diskurzust arra, ami történt, persze csak igen távoli vonatkozásban:

— Hogy nősz te gyerek! — mondta a legnagyobb fiának, de Százlábu urnak szánva a szavait: „Ha így nősz, maholnap olyan szép, fess százlábu leszel, mint az apád”.

Százlábu ur nagyot hizott örömeiben, de azért még adta a komolyat, sőt komorat, úgy tett, mintha nem is halotta volna a dicséretet. Pár perc mulva azonban legalább nyolc-tíz lábbal kezdte simogatni az asszony hátát.

—Rendben van, — gondolta Százlábuné asszonyság. — Egy kis hátsimogatást még ki lehet birni s a harmónia, amely nem volt, amely nincs és amely nem is lesz soha — ismét teljes.

Minden rendben is lett volna, ha az a számár Százlábu el nem mászott volna hamarosan hazulról, hogy huzza egy kicsit az ígát s ennivalót szerezzen szeretett családjának, strucc tollas kalapról és selyemharisnyáról nem szólva, mert hisz ezek emberi gyarlóságok.

De Százlábu ur elmászott hazulról, kimászott a dohos, nedves családi repedésből, mászott végig a nyirkos pincefalon, mászott a földön, egész a nyitott pinceajtóig elmászott s ott lesbe heveredett, hogy valami kisebb rovart elcsipjen, azt arcának véres verejtékével megölje s haza cipelje szeretteinek vacsorára.

És ott kezdődött a baj, hogy egészen a nyitott pinceajtóig elmászott. Mert a nyitott pinceajtón keresztül besütött a nap. Százlábu ur a napon tartózkodott jóideig, ami megártott neki, mert a százlábu egészségének csak a dohos falak tesznek jót. Mire hazaért valami rozoga kukaccal, már

annyira rosszul volt, hogy a családi repedés egy sarkában leheveredett s elkezdett nyögni:

— Jaj, ajajaj, jaj.

— Mi baja van, kedvesem? — kérdezte Százlábuné asszony, szeliden bugó gerlehangon, mert tudta, hogyan kell bánni a családfenntartóval, baj esetén.

— Rettentően fájnak a csonkjaim.

— Mije?

— A csonkjaim.

Százlábuné szeme nagyra düledt az ámulattól. Csak nézett bambán az urára.

Százlábuban szörnyű gyanu lobbant fel:

— Maga talán nem tudta, hogy csonkjaim vannak?

— Nem én.

— Ugy. Maga talán nem is tudta, hogy mielőtt nőül vettem, pár hónappal azelőtt itt a pince táján elgázolt egy kordély s a kereke hét lábamat többől lemetszette.

— Nem én.

Százlábu nem tudta, hogy fölordítson-e vagy föl kacagjon. Tehát szinte hangtalanul sziszegte:

— Szóval maga még nem vette észre, hogy hét lábam hiányzik. A jobboldali harmincnegyediktől a negyvenedikig inkluzíve.

— Tudta a fene! Nem néztem én a maga lábait.

Százlábu rettentő gorombaságot akart mondani a feleségének, de szerencse, hogy nem mondta ki, mert ugysem reprodukálhatná. Nem mondta ki, mert már elkezdett gondolkodni. Életében először. Kompromisszumos bölcsé kellett hamarosan edződnie, mert mi haszna lenne belőle, ha másmilyen lenne ez a nő, ha egyszer már ugyanis hiányzik hét lába, a jobboldali 34-iktől a 40-edikig, inkluzíve. Mi haszna lenne ebből? Ez most már legfeljebb csak bajt jelentene.

De azért Százlábuné megérezte, hogy mit akart neki mondani Százlábu. Meg is sértődött, duzzogva vonult ki a családi repedésből, odakinn leült és fejét bunak eresztette:

— Még, hogy mi baja van neki. Hogy nem néztem meg soha a lábait. Vén számár. Hogy mit nem gondol egy ilyen férfi magáról!

Szégyen

1925.

Igán Valér nevű férfiember kiment a strandfürdőbe. Nem volt barátja az ilyen „parádés” helyeknek, azt tartotta, hogy ha uszni akar az ember, menjen az uszodába, ha pedig napot akar, megteszi egy jó budai séta is, közben tartott kalappal. De azt gondolta, az embernek minden nevezetességet meg kell nézni egyszer, akár az ügetőverseny az, akár a Halászbástya, akár a pesti strand. Őt már kisgyerek korában elvitték, hogy lássa a perzsa saht, azóta pedig saját ambíciójából lépést tart a korrall.

Mialatt mellette autón és kocsin robogtak el a boldogabbak, ő gyalogosan sétált a sziget testén, olvasgatta a fehér padok reklámfeliratait, a régi zárda romjait pedig alaposan megnézte, s ezt úgy kell érteni, hogy mereven bámult vagy tíz percig. A fürdőhöz érkezve, megváltotta jegyét, a jegy árát sokallotta, már nem mintha általában drágálotta volna, hanem csak úgy magára nézve. Amikor uszódresszében kilépett a kabinok elé, egy automatamérleget pillantott meg. Megmérte magát, nyolcvankét kiló volt, csupa izom. Egy nagy tükröt is látott a deszkafalon, eléje sétált, megvizsgálta önmagát, elsimitotta homlokáról lecsüggő barna fűrteit, egyet fordult a tükör előtt, igen meg volt elégedve, izmai duzzadtak, a dressz csaknem pattanásig feszült idomain. Mert tudni kell, hogy Igán Valér építési rajzoló jeles tornász, több hazai szertornaverseny bajnoka, külföldi csapatversenyek győzője, gyermekkora óta sportolt. Igán Valér férfi tetszett önmagának, viszont szörnyen lenézte a girhes embereket, a pohosakat, a gólyanyakuakat, a laposakat és süppedt mellűeket, a kiugró lapockák viselőit és a kulcs-csont- és bordamutogatókat.

Igán Valér elsétált a medencéhez. A homok égette a talpát, a nap tüzet vágott a szemébe, de ő mellet ki, hasat be tartással feszesen lépkedett. Sem jobbra, sem balra nem nézett, de érezte, amint a férfiak megcsodálják, a heve-résző nők pedig rá néznek, aztán lesütik a szemüket és a forró homokban rajzolnak. Bement övig a vízbe, megbukott benne, elfeküdve néhány uszó karcsapást tett, majd visszatért a partra és elkezdett köröskörül sétálni a víz szélén, mintegy diadalmenetben. Egy-egy pompás nőalakon azért megakadt a szeme. Láta a korzózó lányt, aki mindig csak sétált, de látta a tulkövér mamákat is, akik futva érkeznek a női kabinok felől, levetik magukat a bo-káig érő vízbe s távozásig nem mernek többé felállni, különösen duzzadó farukat szégyenlik. Ha kissé korlátolt is volt Igán Valér, ösztönei jól működtek és a figurák jellemét első pillantásra megérezte. Láta, hogy a kis gyermekek lelkének csak a homok és a sár létezik, vízzel, nappal, éggel és emberekkel ők nem törődnek, amikor a sarat gyurkálják. Láta a tapirembert, aki pohosságának rut terhet teljes könnyvel, sőt az exhibicionisták magukmutogató gyönyörével hordozta. Láta a vízben a hordóalaku, fekete-szakállas csufságot, akit híres művésznők lengtek körül és úgy kotorásztak a szakállában, mintha aranyat kapartak volna ki belőle.

Órákig sétált Igán Valér tornász férfiember a strandon magányosan, de gőgösen. Alkonyat felé tudott csak megválni a mulatságtól, amely nagyon megtetszett neki s úgy találta, hogy jobb a strandon, mint az utcán, ahol ő nem több, mint egy gyalogos ember, jobb ott, mint a kiskocsmában, vagy akár a tornaegyletben, a hivatalról nem is beszélve, ahol egyszerűen nem jó.

Másnap is kiment, harmadnap is. Történni nem történt vele semmi különös, pedig hallott a cimboráitól holmi kalandokról szóló meséket. Ő úgy állapította meg a terep

természetráját, hogy ahová az ember néz, mindenütt párjukkal vannak a nők, ki a férjével, ki a barátjával; egész családok anyák és leányaik, nővérek együtt, egymásra irigyen és egymástól féltre, — nem komoly dolog ez, ő pedig a gyerekes komédiákat nem szereti. Ej, itéletnapig is eljárhat itt az ember, bizony senki a nyakába nem ugrik. Sőt sokkal rosszabb, mert lám, már őt is ismerik, már alig tűnik fel valakinek, néha már észre sem veszik. (A korszózó lány egyre járja a köröket, egy percre nem megy a vízbe, sajnálná igaz gyönyörűségét, a bámultatást, ennyivel is meglopni.)

Egy délután a vízből megpillantott egy remek nőt, aki a női kabinok felől jött. A nő jött, lassan, párducszerű léptekkel, azaz dereka hajlásaival és csipője ringásával az orozva járó macskafajtákra emlékeztetett. Igán Valér férfi egyszerre úgy érezte, hogy rajta kell ütnie. Fölmérte a szemével, hol kell a nőnek a víz szélét elérnie, ő is elindult abba az irányba. Amint találkoznak majd, ő rögtön cselekszik, azaz köszön, vagy szól, vagy akármi, de fellobbanó vágyát a nő lábai elé teríti. A nő jött, Valér lelke legmélyébe beleragyogott a fény, amint a nő lábaszárai meg-megvillantak a napban. Vagy tiz lépésnyire lehettek már egymástól, a nő még mindig nem vette észre a férfit. Valér most megállt, bokáig a vízben, mellét teleszivta, jobblábát kissé előre vetette, karjait a mellén összekulcsolta olyan pózban, mint eszményképe a tornaegylet öltözőjének falán, az „Ideal des männlichen Körpers”. Keményen, büszkén, lángolón nézett az isteni nő felé, minden porcikájával akarta, hogy az őt észrevegye. A nő egyszerre riadtan állt meg, meglátta a férfit. Ejnye, fess! — dobant meg a szivecskéje. Valér arca merev volt, de a mozdatlan vonásokon is ujjongó diadal mosolya ragyogott. A nő összeszorította az ajkát, félszemét kissé lehunyva állt a férfi szemének sugaraiban. Aztán az ajka mosolyra enyhült. Valér most, mint egy hívó szóra, határozott lép-

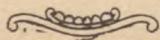
tekkel megindult. De ebben a pillanatban, mintha a levegőből pottyantak volna le, két férfi állott a nő előtt, a nő mosolygott és kezét nyújtotta nekik. Valér keze ökölbe szorult és csaknem felordított. Egyszerre tudott mindent, mintha eddig is pontról-pontra látta volna a helyzetet: a nő együtt jött a két férfival a fürdőbe, ezek előbb levetköztek és a női kabinok felé eső parton várták a nőt, aki most egyenesen feléjük tartott. Valér most már nem állt meg, elhaladt a társaság mellett, haragos vágyakozással nézve a nőt. A két férfi eddig is látott mindent, látták a Valér hódító pózát, a nő meglepődését és mosolyát, szuró tekintettel méricskéltek, szerettek volna belekötni, de egymásra nézve a szemükkel tanakodtak csak és semmibe sem mertek kezdeni. Valér azt gondolta, hogy mind a kettőt belevágná a medence közepébe. Aztán elment néhány fejest ugrani, majd uszott vagy tíz percig, elsodorva utjában mindenkit, nőt, férfit egyaránt.

Igán Valér férfi nem tudta elfelejteni az isteni nőt. Még aznap messziről is többször felkereste a szemével, néha elsétált a közelében, a vízben is keringett körülötte. Másnap is kiment a strandra. A nőt nem látta. Mindennap kijárt, a nőt napokig nem látta, aztán újra látta. A szíve megdobbant. A nő ismét a két férfival volt. A tekintetek találkoztak, semmi több nem történt. Talán nem is történhetett, a férfiak, az egyik azóta monoklival tette magát szigorubbá, kémelve ellenőrizték a nőt. Annyit vett észre Valér, hogy ő is hatással van a nőre, valamely ismeretlen gondolat megnyilatkozott a nő mozdulatában, amikor őt meglátta, néha pedig a messzeségből is kikereste a szemével. Egy alkalommal, amikor Valér a társaság körül sóvárgott, a nő leheveredett a homokba, mutató és igen pikáns pózba, mintha Valérnak scenirozná ezt s néha fölütötte a fejét és Valér felé pislantott. Igán Valér férfiban újra fölforrt a vér, szeretett volna oda ugrani, a nőt karjai közé kapni, ölelni és csókolni, összeszorítani, fölfalni, szeretni

és a lelkét kiszivni. Férfi volt, erős volt, szép volt, erejében és vágyában olyan, mint az ősember, vagy mint a sivatag vadja, a him oroszlán.

Megint napokig nem látta a nőt. Persze, szorgalmasan járt ki a strandra. Egy napon kissé fáradtan fölszállt a szigeti lóvonatra. A kocsi még állt, gyűjtötte magába az utasokat. Valér ült, ujságot olvasott, aztán átengedte a helyét egy hölgynek s megállt a kocsi közepén, a bőrfogódzóba kapaszkodva. Egyszerre csak megpillantotta az isteni nőt. Egy másik nővel jött, egyforma a ruhájuk, hasonlítottak egymásra. Valér, mint nagy vállalkozások előtt, sok levegőt szívott magába. Most történni kell valaminek.

És történt is. A nő meglátta Valért. Első percben kellemesen lepődött meg, a szeme fölcsillant, de rögtön zavar vonaglott meg az arcán, szúrósan nézett Valérra, a szeme végigsiklott rajta, le a cipőjére. Valér pedig egyszerű tornász volt és építési rajzoló, a kabátja kopottas, a nadrágja kicsit térdes, a cipője poros a hosszú gyaloglástól, s a por alatt is kitaposott. A nő zavara felszökött, újra Valér szemébe nézett, most már idegenül és csodálkozva, mert annak férfitekintete vágyról, örömről, ismeretségről és szerzett jogokról beszélt. A nő arcát most már harag pírja öntötte el, még egyszer mintha azt kiáltaná: de értse meg kérem! És lenézett a Valér cipőjére és rettentő szégyennel s bosszúsággal, mint aki kinosan tévedett, elfordult s hirtelen beszélni kezdett a nővéréhez, de még ahhoz is ingerülten, szinte rekedté tompult hangon.

Bűn

1926

Állok a járdaszélen, át akarok menni az uton. Nézek jobbra, nézek balra, nézem, hogy nem száguld-e autó; vigyázok, nehogy az autó elüssön. Ó, én erős és egészséges vagyok, rám még szükség van! Minden értelmes erőre szükség van itt, tartozik mindenki megóvni magát.

Persze, vigyázni kell az átkozott gépekre, mert úgy száguldanak, hogy megeshetik például ez az eset: jobbra nézek, — nem jön autó; balra nézek, — nem jön autó, tehát indulok a tulsó oldalra. Igen ám, de lehet, hogy mialatt balra néztem, azalatt már jobbról az üres semmiből ott terem az autó, elüt és összetöri a csontjaimat.

Az autón, amely csak elüthetne, de mondom, hogy vigyázok, úgy általában a Nagyságos Asszony ül, aki a vilanegyedből száguld a belső városba, hogy csipkét és selymet vásároljon, száguld nyolcvankilóméteres sebességgel. (Messziről látszik: kis teherkocsit húz egy mezítlábas, a rendőr azt figyeli, markába köp s összedörzsöli a két kezét.)

Tehát a Nagyságos Asszony száguld. A Nagyságos Asszony szép és molett; igen, selyembe öltözik és kölnivizzel ellensúlyozza a gonosz természetet, amely végeredményben hozzá nem kegyesebb, mint egy proletárasszonyhoz. Szóval, selyembe öltözik, illatos és autón jár. Angolos husokat eszik, egyiptomi cigarettát sziv, gyermekét nevelők gondozzák; őt magát komorna öltözteti; ha hideg van, tiz szobát fűttet bizony. Mindezt pedig fizeti a Nagyságos Ur. Ezért aztán a Nagyságos Asszony, valahányszor a Nagyságos Ur érzékei úgy kívánják... hát persze... A Nagyságos Ur rút, öreg és pókhasu. A cvikkerét azonban

mindannyiszor leteszi. A Nagyságos Asszony mindannyiszor — ugy-e megértjük egymást? — a mennyezet cirádáit tanulmányozza.

A Nagyságos Ur gyárigazgató. Hallatlanul jószívű ember, nagyon, de nagyon tud szeretni. Ajándékokkal halmozza el a Nagyságos Asszonyt. Minden egyes alkalommal, hogy is mondjam — szóval minden egyes alkalommal, valahányszor a világi örömek rózsafájáról egy-egy virágot szakítanak, pazarul megajándékozza őt; fizet, előre, gyakran készpénzzel. Ő teheti, mert van neki miből; a Nagyságos Asszony pedig elfogadhatja, mert ők ketten meghitt viszonyban élnek egymással: házastársak.

A Nagyságos Urnak példátlan jó a szive: a legutóbbi időben az ajándékokat emelte. És hogy ezt megtehesse, leszállította gyárában a munkabéreket. A Nagyságos Asszony el van ragadtatva a Nagyságos Urtól s finoman így fejezi ki magát: „Artur minden áldozatot meghoz értem”.

Sőt ne vonjuk kétségbe azt se, hogy a Nagyságos Asszony szereti a Nagyságos Urat. Bizony szereti, egész háttározottan. A kisgyermek is azt szereti, aki a cukrot s a képeskönyvet adja, a Nagyságos Asszony kedélye pedig bájosan gyermeteg.

Tehát állok a járdaszélen!

Állok a járdaszélen s át akarok menni az uton. Nehány lépést teszek előre, de jobbról hirtelen gyorsasággal bukik elő egy autó, kürtje a fülembe bődül s majdnem halálra gázol. Meg kell ugranom előle. Bösz dühvel nézek vissza: ó a Nagyságos Asszony ül benne, rámnéz s fölkacag! Nyilván kissé komikus volt, ahogyan én megugrottam előle, mert biz' elgázolt volna, hiszen ő siet, száguld, bájosan gyermeteg kedélyével a belső városba, csipkét és selymet vásárolni.

Ugy kell nekem, miért járok gyalog! Miért nem járok legalább villamoson?

Persze villamosra sincs pénzem. Semmire sincs pénzem, éppen pénzért megyek, pénzért vánszorgok, éhes vagyok, nincs mit ennem. Éhes vagyok, lakásom nincsen; ma ennél, holnap annál a cimborámnál alszom a divánon. Éhes vagyok, rongyos a ruhám. Kimondom tisztán: el vagyok ítélve! Elítélt vagyok én, elítéltek vagyunk százan, ezren, százezren, elítéltek vagyunk mi sok-sok milliók. No de hát miért? Mi a bűnünk? Hisz' nem is volt tárgyalás ellenünk!

És még vigyáznunk kell, hogy el ne gázoljanak bennünket. Meg kell ugranunk s amint tagjaink furcsán kalimpálnak a levegőben, — ők kacagnak. Nagyszerű is: fáradt, kedvetlen ördög, alig lézeng, alig lép, alig liheg — s egyszerre úgy kell ugrania, mint a nyulnak! Nagyszerű!

Ha nagyon töröm a fejemet s végiggondolom ezt az egész dolgot, megtalálom s értem a bűnömet; én például a Nagyságos Asszonyt prostituálnak tartom s — ez jellemző rám. Véleményemet s általában furcsa gondolataimat nem titkolom el, kimondom, sőt le is irom és nyomtatásban közrebocsátom. De mi a bűnöd például ott neked? Igen, neked, te kövező napszámos, aki az uttesten a trachitlockát csapkodod a kalapácsoddal.

— Mi a bűnöd? Miért vagy kövezésre ítélve? Miért kalapálod a követ s miért tűröd, hogy kalapálnod kell?

Elereszti kalapácsát a kövező, fölnéz rám riadt tekintettel. És nem felel. Még csak meg sem ért engem.

Bizony, ma már a röplőgép és a rádió korában a tudatlanság is bűn! A gyávaság meg mindig is az volt.

Az elszabadult oroszlán.

1930

Az állatsereglet elhagyni készült a várost, hogy tovább menjen más városba, hogy új terepen rakják sorba a vasrácsos ketrecek s az állatok szagával telített levegőben új bámészkodóknak magyarázza a nádpálcás mutogató: Itt látható a jaguár, a február, a március... és az összes ragadozó vadállatok.

A teherpályaudvaron egymásután rakták fel a ketrecek a vasúti kocsikra. Ment minden szép rendjén, csak az oroszlánal történt baj. Ketrecének egyik széle már rajta nyugodott a teherkocsi párkányán, éppen a másik szélét emelték, hogy aztán az egész súlyos szerkezetet rálökjék a kocsira, — amikor a ketrec visszazuhan s ahogy a kövezetre vágódott, kinyílt az ajtaja. De nemcsak az ajtó nyílt ki, hanem az ajtón keresztül az oroszlán is kizuhant a szekrényből.

— Hohó! — gondolta az oroszlán, azzal a pillanatnyi dühvel, amit minden élő lény érez, amikor elvágódik.

— Hohó! gondolta az oroszlán még egyszer, ahogy elszállt hirtelen ingerültsége. És egyszerre félelem szorította meg a szívet, azt a szívet, melyről az arabok és a négerek azt tartják, hogy aki eszik belőle, az nem ismeri többé a félelem érzését.

— Szent Isten, ebből baj lesz. Sőt alighanem végem van! — állapította meg az oroszlán.

Mert a szekrény felborult, még pedig úgy, hogy az ajtó a fenekére került. Az oroszlának visszamennie a szekrénybe nem lehetett. Az oroszlán elszabadult.

Az oroszlán állt, reszketni kezdett s irgalomért esdve nézett körül. Irgalom azonban nem volt sehol, mert a vele

foglalatoskodó munkások máris eszeveszetten rohantak a szélrózsa minden irányában. Innen-onnan fenyegetően ijedt kiáltások hallatszottak. Vigyázat! Mindenki meneküljön! Be kell a kijáratokat zárni. Héj, ne menj arra! Jesz-szusom, Dóri!

Az oroszlán állt és nézett és reszketett. Ezt a helyzetet aligha lehet élve megúszni! Mégis, mit lehetne csinálni? Mert a végveszedelemben az oroszlánember mindent megpróbál, illetve a vízbefuló oroszlán még a szalmaszálba is belekapaszkodik. Még egyszer szemügyre vette a felfordult ketrecet. Hiába, oda visszamenni már nem lehet. Azután arra gondolt, hogy lefekszik, lehunyja a szemét, úgy marad mozdulatlanul. De hát az is céltalan lenne. Hirtelen eszébe jutott egy bútorkereskedés, amelyet egyszer valahol látott, amikor egy városon keresztül szállították, természetesen ketrecben. Milyen jó lenne egy ilyenbe bemenekülni s a kirakatban szőnyeg gyanánt leheveredni. Talán így sikerülne...

De nem lehetett tovább morfondálnia, mert néhány száz lépésnyire emberek jelentek meg, kezükben kést, revolvert, puskát tartottak. Megnyílt egy emeleti ablak is, valaki fegyvert süttött el, hatalmas durranás, látni lehetett az elszálló lőporfüstöt.

Fele sem tréfa a dolognak, innen menekülni kell. Hirtelen megfordult s elkezdett a nyílt pályán kifelé camogni. De még egyszer visszanézett, nem gondolták-e meg magukat az emberek, nem lobogtat-e valaki fehér zászlót. Nem bizony. Sőt ellenkezőleg. Már futva közeledtek feléje, hajrá utána, nem szabad kiengedni, agyon kell ütni — ordítottak s újabb lövések dördültek el. Az oroszlán óriási ugrásokkal futni kezdett. A pályaház külső területén dolgozó munkások riadtan ugráltak föl az üresen álló vagonokra, volt aki a kerekek közé bújott, volt, aki a tetőre mászott, aki bezárta maga után a fülke ajtaját. De volt aki

mihelyt biztonságban érezte magát, azonnal támadólag lépett fel: a vagonok ablakaiból kalapács, széndarab, nyitott bicska röpült az oroszlán felé, valami úgy az oldalába vágódott, hogy fájdalmában felordított:

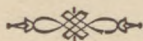
— Hohoho-hó-ó-ó!

De csak egyet, egy rövidet, hangja hirtelen elhalt, mintha azt is megbánta volna, amit mondott s szeretett volna letérdelni a munkások előtt, a fejét a földre hajtva, biztosítani őket legbékésebb szándékairól. De hát hiába, ez tiszta öngyilkosság lett volna. Összeszedte tehát magát, egy óriásit ugrott előre s megint száguldani akart, egyenes irányban, ismeretlen cél felé. De szemközt magával újabb embercsoportot látott, dorongokkal, puskákkal, fölfegyverkezve. Oldalt fordult hát, átugrott a deszkakerítésen. Egy népes uccára zuhant, majdnem elgázolta a villamos, de a kalauznak az utolsó pillanatban mégis cikerült fékeznie, elég ügyetlenül persze; nem fog fizetésemelést kapni.

Lett persze az uccán óriási rémület (a délutáni lapok úgy írták, hogy: pánik). Az elszabadult oroszlán most már nem is tudott volna egy helyben megállni, futnia kellett. Jobbra fusson, balra fusson? — ha már benn volt a végső szerencsétlenségben, mi sem természetesebb, mint hogy elkezdett cél nélkül vágdatni a város belseje felé. Emberek, járművek, menekülés, ordítás és vészes sikolyok mindenfelé. Az oroszlán félelme észbontó izgalommá fokozódott, már nem látott semmit, csak valami zűrzavaros mozgó tarka masszát. Életösztönének még egy utolsó megnyilvánulásául egy nehézkesen kacsázó kövér aszonyságot a végső érvvel akart meggyőzni arról, hogy senkit nem akar bántani, csupán élni szeretne, nem kell tehát tőle félni, nem kell menekülni, nem kell az ijedtséget fokozni és terjeszteni, — rávetette tehát magát, a földre teperte s két első mancsával erősen lefogta, hogy maradjon már békében, ne is mozduljon.

De még ezzel az utolsó manőverrel sem volt szerencséje, mert az anyóka, szegény, szörnyet halt: az ijedtségtől is, no meg hát a tapintatlan érintések okozta halálos sérülésektől.

Éppen jókor érkezett a kétségbeesett oroszlánhoz két biciklista rendőr, akik revolverlövésekkel megölték. Utolsó fantáziája az volt, hogy egy szép, új nyitott ajtajú ketrec áll előtte, ő beugrik a ketrecbe s valami ügyes és kedves ember gyorsan becsapja s rázárja utána az ajtót.

Szép barna ember

1928.

Nyírott fekete a bajuszkája, arca szabályos, bőre barna, ajka duzzadt, haját a homlokára csapva hordja. Ez a dolog a hajjal úgy értendő, hogy a haja vagy magától hull a homlokára s akkor hagyja, nem simítja hátra, még ha a fürtök vége a szemébe dőf is, — vagy ha nem hull a homlokára, akkor igenis a kezével egy köteget a homlokára csap, azt egy kicsit megzilálja és kész.

Rendesen jár mindig, nem éppen uj a ruhája, de vigyáz rá; a gallérja fehér, a nyakkendője finom, barátaitól elkéri azoknak legszebb nyakkendőit.

Harmincötéves, foglalkozása nincs, de mindmáig megélt; egészséges, mint a makk, bizonyára túlél mindnyájunkat. Termete nyurga, szeme nagy és fekete, olyan nyílt őszinteséggel tud az ember szemébe nézni, mint egy angyal. Nem szokott zavarba jönni, bármicsoda disznóság derül ki róla, hazudik, letagadja a napot, holdat s a csillagokat az égről; ha pedig valamit már nem tagadhat, akkor elkezd bájosan nevetni. Erősebb embertől kapott már pofont is, ilyenkor megfordul és elmegy, nem siet nagyon, csak úgy elsétál, negyedóra múlva pedig már teljes nyugalommal nevet valakivel együtt, mulatságos dolgokon. Esetleg éppen ő ad elő s azt adja elő, hogy az imént vert meg valakit.

Szóval a nők kedvence.

De ne legyünk igazságtalanok, nem eszményképe a nőknek. Nem, csupán kedvencük. Még pedig nem bevallott, hanem titkos és letagadott kedvencük. A nők úgy beszélnek róla: „Ő, micsoda csirkefogó! Vagy: „Istenem, hogy hazudik, egy szavát nem lehet elhinni.” De ha együtt vagytok, te, a nő, azután ők, ugyanők és — ő, a szép, barna

ember, akiről beszélek, akkor a nő csak őt nézi, csak az ő szavát figyeli, mosolyog ugyan rajta, de azért csak őt veszi komolyan.

A férfiak sokat hazudnak szerelmi sikerekről, de ha ő hazudik, akkor igazat hazudik. Ezt persze nem a tréfa kedvéért mindom így, hanem azt akarom ezzel kifejezni, hogy ő ilyenkor lényegben igazat mond, a sikereket el lehet s el kell neki hinni, csupán a részletekben hazudik, de csak azért, mert nem tud egészen igazat mondani. Ilyenkor, ha valamely sikerét meséli el, szegény igazat akar mondani, mert nincs is oka, hogy hazudjon. Mégis, ha szőke volt a nő, ő úgy mondja: barna; ha leány volt: ő úgy mondja: asszony; ha Budán lakik; ő Kőbányát mond. De a kaland megtörtént. Mondom, hogy a nők kedvence.

Legutóbb már nem nagyon ment neki a szabad élet. Hiszen a megélhetés általában mindig nehezebb és nehezebb; már a tizezerholdas földbirtokosok is panaszkodnak, kitűnő orvosok koplálnak, hajdani milliárdosok leugranak a negyedik emeletről, — ilyen nehéz időkben már egy foglalkozás nélkül lézengő uriembernek sem megy ám olyan fényesen a sora, mint azelőtt. Biztos révbe kellett tehát beveznie.

Biztos révnek egy kövérkés, javakorabeli, pirosképű, elvált asszony kínálkozott, aki a köruton lakik, háromszobás lakásban, egy kis cseléddel, a volt férjétől kap némi tartásdíjat. Ez a pirosképű valahogyan összeakadt szép, barna emberünkkel, egyszer-kétszer találkoztak, szép barna emberünk valami olyanfélét beszélhetett el neki, hogy amikor ő legutóbb Amerikában járt, Tunneyt, a boxolás világbajnokát úgy vágta pofon, hogy öt hordó víz fogyott el, amíg föllocsolták; vagy hogy Párizsban, Aljekinra, a sakkozás világbajnokára tizenöt játszmat vert rá egy ülő helyében, vagy hogy a Raszkolnyikovot ő írta Dosztojevszkij álnév alatt, — vagy akármit, de a nő beleszeretett.

A szép barna ember tehát, mint magányosan bolygó hajó, bevezett a köruti háromszobás révbe. És együtt éltek a pirosképű, kövérkés hölgygel, mondjuk, hogy együtt is fog-nak élni mindaddig, míg meg nem hálnak.

A szép barna embernek volt szép világos szobája, kapott teljes ellátást, mosást, fűtést, világítást. Néhány estén át elmesélte a kövérkés hölgynek a Karenina Anna részletes tartalmát, már persze úgy, hogy az lesz legközelebbi regénye, nemsokára hozzá is lát a munkához, csak még vár egy kicsit, amíg a téma egészen megérik és kiteljesül, sőt esetleg ki is jegecesedik.

De zsebpénzt keveset kapott a szép barna ember. Ennek volt aztán a következménye, hogy a lakásból lassanként apró tárgyak tűntek el. Eltűnt egy művészi réz tintatartó. Eltűnt egy tucat ezüst kés és villa. Eltűnt egy pár fülbevaló. Csudálatos, eltűnt egy kép a falról. Eltűnt tiz bekötött könyv. Eltűnt néhány női ing.

Mi lehet ez? — tűnődött a kövérkés asszony. Itt rablók járnak! Itt kisértetek járnak! Csak nem a cselédleány? Lehetetlen, hisz' oly becsületes. És azelőtt nem vitt el semmit, hogyan vinne most? És hogyan merészné ezt tenni? Földrengés ez? Misztifikáció? Okkultizmus? Hypnotizmus, vagy netalán a világ vége?

A szép barna ember óriási nyugalommal szivarozott és segített különféle megfélemtő tipeket kitalálni. Ő találta ki például a „misztifikációt.” De remek pszichológiával dolgozott, mert a cseléd említésekor azt mondta: „áh, nem hiszem!” Hát ez is nagyszerű viselkedés, azt meg kell neki adni.

De mikor már nagyon sok minden eltűnt, akkor a szerelmes kövérség, amint ült a szép barna ember mellett, néha-néha elmerengve nézett annak dus szemöldökére. A szép barna ember ezt oldalról csak éppen a szeme csücskével, vagy szinte a fülével, megérezte. És megállapította, hogy itt cselekedni kell!

Délután elment az asszony hazulról, ő otthon maradt. Behívta a kis cselédet és vallasni kezdte. Eleinte csak faggata, körmönfont kérdéseket adott föl neki, melyekkel holmi gyanút akart volna vele éreztetni. Azután ráírvált:

„Mondd meg, mi minden loptál el innen?”

Majd így:

„Hová vitted a nagyságos asszony ingeit?”

A leány elsápadt és egyszerre sirni kezdett. A szép barna ember most teljes erővel pofonütötte, azután egy vékony bottal rettentően elverte a leányt, elverte, gyanusította, szidta, fenyegette s „mars a szemem elől! — hörögte végül rá.

A kis cseléd zokogva vánszorgott ki a cselédszobába, leborult a cselédágyra s aléltan szepegett. Néha-néha újra felzokogott, azután megint csak szepegett s félig önkívületben, mint mennyei angyalt várta az ő jóságos asszonyát, hogy elpanaszolja fájdalmát s védelmet könyöröggjön ártatlan lelke számára.

A szép barna ember föl-alá sétált szobájában azután kivitte a vékony botot az előszobába, letette a sarokba. Kinyitotta a konyhaajtót s kissé lábujjhegyre emelkedve, piros ajkát csucsorítva hallgatózott a cselédszoba felé. Az ajtót megint betette, fölvette átmeneti kabátját, visszament a szalonba, zsebreágott egy bronz-Napoleont s a legisleg-óriásibb nyugalommal elsétált hazulról.

Tornázók

1922.

Két fiatal diák ült a tornaegylet karzatán, gyönyörködve bámulták a nagy terem mozgalmas panorámáját. Már megtörténtek a szabadgyakorlatok és már csapatokra oszolva a szerekhez vonultak a tornászok. Az egyik csapat a korláton, másik a póznákon, harmadik a gyűrűhintán, a lovon, a rohamdeszkán, lebegőfán gyakorlatozott. Volt gyengék csapata, öregek csapata, egy szűkebb baráti kör csapata, tíz-tizenkét csapatot formáltak a tornászok. Egy-egy csapat körülbelül tizenöt emberből állott s előtornászok vezetése, felügyelete és segítsége mellett gyakorlatozott. Tarka dresszbe öltözve dolgoztak, valamennyien, ugrottak, forogtak, lengtek, hintáztak, vagy sorban állva várták, hogy a szerhez jussanak. Fehér, fekete egyszínű, vagy piros és fehér, kék és fehér, kék és sárga sávós trikók feszültek a melleken, a nyak és az izmos karok meztelenül villogtak. Zörgés, dobbanás, a szerek nyikorgása hallatszott mindenfelől, az emberi beszéd zúgó morajjá ömlött egybe, melyből kiszakadtak a hangos nevetések s egy-egy kemény kiáltás. Az öregek közt néhány formátlanul kövér és ügyetlen figura küzködött valami nehéz feladattal, a fiatalabbak úgy pattantak itt-ott, mint a labda. Mindez a barna cser puha és illatos szőnyegén, számtalan gázláng sárga fényében folyt-kavargott a két diák feszülő szeme előtt s ők irigyelték a boldog felnőtteket, akik itt egyleti tagok lehettek s ebben a gyönyörűségben tobzódhattak, szerették volna, ha már ők is közéjük állhatnak és tornázhatnak, szerették volna átugrani a magasra állított ugrómércét, szerettek volna ollózni a korlát támfáin, mérész lengéssel magasba szállni, a gyűrűhinta karikaiba fogózva.

Mindent megnéztek, mindent megláttak. Észrevettek egy tömzsi, erősen pocakos urat, akinek a fejeteteje már egészen kopasz volt s mégis meg tudta csinálni a szabadkelepet a nyujtón, az pedig nem könnyű gyakorlat. Jót mulattak egy hosszú és vézna alakon, aki számtalanszor nekibátorodott az ugródeszkának, de mindannyiszor megállt újra, valósággal megtorpant, vagy ha tovább is szaladt, ugrani nem volt képes és a mércét, még ha húsz-harminc centiméterre volt is állítva, lesodorta. Figyelmük azonban mégis csaknem állandóan az első csapaton függött, ebbe az egylet legjobb tornászai tartoztak, fiatal férfiak, üdék, erősek és ügyesek. Ez érdekelte a két diákot igazán, azért is jöttek el, hogy lássák a széptestű, leányos arcú, de vasizmú Wallensteint, a kissé hajlott hátú, csupasz és merev arcú Horváthot, aki oly szabályos testtartással gyakorlatozik, mintha fából faragottak lennének a tagjai, hogy csodálják a Kovács duzzadó muszkliját, hogy élvezzék és irigyeljék a kis Kempelen bámulatos fürgeségét és vakmerőségét.

Az első csapat közvetlenül a karzat alatt, a terem elején felállított magas nyujtón gyakorlatozott. A csapatot maga az egylet művezetője, az ország leghíresebb tornatanítója, az öreg Maurer vezette. Ő maga nem tornászott, csupán szóval diktálta a gyakorlatokat, hisz a nehezebbeket már valószínűleg nem is tudta volna megcsinálni. Elsőnek mindig Wallenstein oldotta meg a szakszerű szavakkal, pontosan előírt feladatot, utána következtek a többiek, körülbelül a képességeik szerint. A gyakorlatok először egyszerűek és könnyűek voltak: függésbe ugrás, lengés és előre kilendülve leugrás, támaszba lendülés és nyílugrással leugrás, térdfordulat, billenés és effélék, de valamennyit ütemes tempóban, feszes tartással, könnyedén és szépen kellett csinálni. Ha valami nem tetszett a művezetőnek, éles kritikát mondott. Mint egy suszter! — hallatszott egy-

szer. Másszor meg: Megint pipál a lábával! Vagy: Egy invalidus is különben megcsinálja.

A diákok meglepéssel állapították meg, hogy ezeket a gyakorlatokat ők is meg tudnák csinálni s mindkettő titokban azt hitte magáról, hogy ugyanolyan szabályos testtartással és szép formákkal, szinte művésziiesen, mint Wallenstein, de mind a kettő titkon tudta a másikról, hogy az azért még sem tud olyan könnyed és friss támaszba-lendülést, olyan repülő nyílugrást, mint a legjobbak azok közt, akik odalent brilliroznak.

Később következtek a nehezebb, összetett gyakorlatok, amelyek láttára a két diák gyönyörűségébe fájdalomként sajdukt bele a sóvárgás, hogy bárha ők is tudnák már azokat, ha olyan erősek és ügyesek lennének, ha még többet tudnának, ha őket bámulnák úgy, mint ahogyan most ők bámulják azokat a boldogokat, ha értük rajongnának és irigyelnék őket. A karzaton rajtuk kívül még néhány vendéglátogató ült, köztük két fiatal leány, akik sutogtak és nevetgéltek, ezekről feltételezték, hogy szintén az ő ideáljaikat bámulják és szerelmesen epednek értük.

Félkilenckor meghúzta a szolga a kis harangot, az jelezte, hogy a rendszeres gyakorlatozás véget ért. Következett még félórai szabad csatangolás a szereken, amit a tornászok bumlizásnak neveznek. A csapatok feloszlottak, egyesek indultak a mosdóba, mások a jó tornászok köré csoportosultak és nézték őket. Horváth könnyed ugrással megkapta a magas nyújtót és néhány órisforgást csinált, csak úgy hajlott a vasrúd és nyikorgott a két erős faoszlop. A kis Kempelen félkarral húzódott vagy ötször, ami igen nehéz, a felsőkar izmainak nagy ereje kell hozzá.

— Kempelen tudja az óriásforgást? — kérdezte az egyik diák, Pál, a másikat, Kalmárt.

— De még hogyan! — felelte Kalmár. Ő volt a tájékozottabb, ő már többször ült a karzaton, a bátyja tagja

is volt az egyletnek, ő vezette most fel a barátját, hogy megmutassa neki a jeles tornászokat s az erős embereket, hadd lássa a barátja is azt, ami őneki tetszik.

Ezenfelül még más, fontosabb céllal is jöttek. Kalmár már kitapasztalta, hogy kilenc órákor, amikor a tornászásnak vége van s a szolga eloltja a lámpákat, azzal az ürüggyel, hogy a bátyját várja, be lehet menni a tornaterembe s a sötétben tornázni lehet a szereken. Az volt a szándékuk, hogy ketten belopóznak és próbálgatják a korláton a kézállást. Legfőbb vágyuk volt mindenekelőtt a kézállást tudni, valamit, ami nehéz és imponáló, ami már közel jár az artisták káprázatos mutatványaihoz, ami miatt megcsodálja majd őket az egész osztály. Ez nehéz és veszélyes gyakorlat, eleinte kettőnek kell együtt tanulni, úgy, hogy az egyik segít a másiknak, nehogy baja történjék. A kísérletező a korlát végén támaszkodik és egy lendüléssel felhajítja az egész testét annyira, hogy a lábai ég felé merednek, persze szépen egymás mellé szorítva, s akkor, miközben a fejét emeli s a derekát homorítja, izmainak megfeszítésével rögzíti magát ebben a tartásban. Ha a kísérlet nem sikerül, szépen oldalt fordulva kell lekanyarodni és talpra esni, miközben a balkézével nem szabad eleresztetni a korlátot. A tornász társa, aki segít neki, vagy ahogyan a tornászok mondják: asszisztál, erősen fogja a kísérletező bal csuklóját, így a baleset elkerülhető. Különben, ha nem sikerül a kísérlet, különösen hirtelen elbátortalanodás esetén, az ember a fejére eshetik. Ezt a gyakorlatot készültek közös erővel mind a ketten megtanulni.

— Nézd! Látod?! A Kovács fölemelte a nyolcvankilós súlyt!

Kalmár kiáltotta ezt s barátja tekintetét a tulsó sarokba irányította, ahol a különböző formájú és nehézségű súlyzók heverték. A nyolcvankilós volt a legnehezebb

súly a tornateremben, egy hosszú vasrúd, a végén két hatalmas gömbbel, a tornászok bivalynak hívták.

— Hányszor tudja kitolni?

— Ötször.

— Óriási. A Wallenstein is tudja?

— Hogyne.

— Ki erősebb? Wallenstein, vagy Kovács?

— Ű-ügy . . . körülbelül egyformák.

Pál elhallgatott. Jobban szerette volna azt hallani, hogy Wallenstein azerősebb. Pedig Kalmár úgylis alighanem megkorrigálta már a valóságot, Wallensteinre áradt a szimpátiájuk, benne gyönyörködtek legjobban, szinte erotikusan hatott rájuk ennek a tornásznak szoborszerű teste, nőiesen fehér bőre, finom, fiatalos arca, a rövid, fekete tordanadrágban feszülő lábszára; hosszú selyem harisnyájában olyan idomot mutattak a lábikrái, mint egy római gyalogosé, amilyenek ábráját a régiség-tani könyvükben látták. Sőt titkon mind a ketten észreveték a fiatal férfi karja alatt — némely gyakorlatnál — a feketéllő szőr bársonyát is, mivel hogy kamaszkorú diákok voltak, mindig egymással és egymás közt, szinte teljesen elszigetelve a leányoktól . . . De türelmetlenül lestek a terem nagy faliórájára. Már csak egy-két perc hiányzott a kilencből. Pál volt az izgatottabb, mert ő még járatlan volt itt, vállalkozásuk kellemetlen következményeitől is tartott.

— És mondd, nem fognak szólni? — kérdezte aggodalmasan.

— Áh. A bátyám már beszélt is a szolgálával. Adott neki cigarettát.

— És más nem vesz észre bennünket?

— Nem törődik azzal senki. Ha látnak is a sötétben, nem tudják, hogy kik vagyunk, nem vagyunk-e tagok.

— És a művezető?

— Kilenc előtt el szokott menni. Biztos, hogy már nincs is itt.

Kilenckor újra megszólalt a kis harang. A tornászok nagy része már nem is volt a teremben, akik egészen eddig bumliztak, azok is indultak most a mosdóba, öltözőbe s a szolga egy-kettőre eloltotta a lámpákat. A két diák kiment a karzatról, annak ajtaján közvetlenül a lépcsőházba jutottak, lementek a földszintre, besurrantak a terembe s a korlátokhoz futottak. Levették a kabátjukat s az egyik korlátra dobták. A kabátjuk alatt tornatrikót viseltek, ha valaki e percben látta volna őket az öltöző és a mosdó felől gyengén feléjük szűrődő világosság felhomályában, meglepődött volna domború mellkasuktól, amint a feszülő fehér trikókban dagadtak az izmaik s még a bimbóik is kiütköztek, amint gömbölyű, telt karjuk ragyogott és ha az arcuk kissé izgatott és sápadt is volt s talán valamenynyire megviselt a sok tréningtől, mégis testük fiatal erőben, keménységben, frissességben virult. Mohón vetették magukat a korlátra s előbb azokat a gyakorlatokat próbálták végig, amelyeket már tudtak, a billenést, a mérleget, körözést; más szereken is tornásztak, a súlyzókat emelgettek, az ötven kilóst mind a ketten fel is tudták emelni s a magasba töltni, a nyolcvanast azonban alig tudták megmozdítani.

Ujra a korláthoz mentek és próbálták a kézállást. Nem sikerült. Föl-föllendültek, de a pózt nem tudták még rögzíteni s egyensúlyukat veszítve újra és újra lefordultak a korlátról. Tanakodtak, keresték a gyakorlat csinját, magyaráztak egymásnak, egyik a másiknak buzgón segített és feszült idegekkel figyelt, nehogy baja essék. Most már pirosak voltak és forrók, a testük párázott, az arcuk égett, ereikben duzzasztóan rohant a lobogó vér, a szemük lázban ragyogott, a homlokukon verejtékcseppek gyöngyöztek. De fáradtságot nem éreztek, szünet nélkül, fújva, zi-

hálva, versengve próbálkoztak. Végre Kalmárnak, aki valamivel ügyesebb és merészebb is volt, sikerült egy parányi ideig, jóformán csak egy-két pillanatig a kezén állania. Pál egy kicsit zavart lett, egy kicsit szégyelte, hogy a pajtása elhagyta őt, de csakhamar diadalmaskodott benne az öröm, mert most már érezte, hogy a feladat nem lehetetlen, hogy nemsokára fogják tudni a kunsztot, ő is fogja tudni. Kalmár végtelenül boldog volt, nevetett, beszélt s rögtön, mintegy az önzetlenségét feltárva és élvezve, magyarázni kezdte, hogy ő már rájött a dolog nyitjára, már tudja, hogyan kell csinálni s a gyakorlat lényegét igyekezett a pajtása idegzetébe is átvenni.

Féltízkor jött a szolga s barátságosan szólt, hogy tesék már abba hagyni, megyünk mindnyájan s bezárjuk az ajtókat. A diákok fölverték kabátjaikat, lesimitották homlokukról az izzadságot, csak egyszerűen a kezükkel, a kezüket a nadrághoz, kabátjukhoz törölték és meleg testtel, szinte még izzón, mentek ki a májusi est hűsébe, nem is gondolva arra, hogy meghűlhetnek, talán akkor még nem is hűlhettek ők meg.

Mentek az esti uccán hazafelé, lelkes örömben, jól végzett munka után, tele gyermekes reménnyel, szünet nélkül a tornáról, nehéz gyakorlatokról és a jeles tornászokról beszélve, mindent meghánytak-vetettek, a legaprólékosabb részleteket is, beszéltek arról, hogy mi a Wallenstein foglalkozása, mi a Horváthé, hány esztendősek, hány centiméter átméretű egyiknek és másiknak a karja, hogy ők is lesznek olyan erősek, ha felnőttek lesznek s teljesen kifejlődnek, s ők is tornásznak majd olyan jól, legalább is olyan jól.

A Kerepesi-úton átvágva sötét mellékuccákon jártak, éjjeli leányok hivatgatták őket, de ők nem is hallották a suttogó szavakat. Csak egyen akadt meg a figyelmük, ez szép volt és elegáns, színes ruhájában szinte tündéri jelen-

ségeként hatott, mint egy színésznő — s ekkor egymásra néztek, megdobbant a szívük s új vágyak ömlöttek bele érzéseik, fantáziáik gáttalanul hullámozó árájába.

Pál, amikor elérkeztek arra a pontra, ahol útjaik elválnak, nyugtalan lett arra a gondolatra, hogy most magányosan marad, tehetetlenül, mintegy bezárva, a mindennapi kényszer börtönébe; hazamenni, lefeküdni, új szürke napra kelni, amely még nem hoz semmit a várva-várt dicsőségből, a győzelemből, a bámultatás mámorából, a teljes erőből. Néhány percig álltak, Pál ezt mondta:

— Kicsit kísérlek.

És elkísérte a barátját egész hazáig. A kapu előtt újra megálltak, itt ömlött még a beszédük, alig bírta egyik a másikat meghallgatni, hogy szünettelenül ontsa, árássa önmagát.

— Az Erődi sárgul majd az irigységtől.

— Le fogjuk őt pipálni.

Szákhról, a tornatanárról pedig:

— Hogy fog majd csodálkozni!

— A nyomorult mindig rendgyakorlatoztat.

— Butaságokat beszél, hogy: a fegyelem a fő és az összeműködés.

— Hogy lehet ilyen példátlan baromságokat kitalálni: a jó tornászt a rendszeret jellemzi!?

— A gazember nem enged a szeren tornászni s ha látja, hogy mi tudunk, akkor meg dicsekszik velünk.

Hirtelen új motívum szólalt fel az emlékeikben:

— Emlékszel, tavaly a tornavizsgán milyen szép lányok voltak?

— Nekem tapsoltak is, — mondta Kalmár s az emlékezés boldogságától, meg a vetélytársa fölött való váratlan diadala miatt, nevetett.

— Csak nagyon meglátszott rajtad, hogy drukkolsz. Olyan fehér voltál, mint a fal.

Kalmár öröme zavarra torzult.

— Kicsit visszakisérlek.

Elindultak visszafelé. Sokáig jártak még, amíg lecsitulnak s a magukkal magukban maradásra, a lefekvés elszánására s az álomra képeseknek érezték magukat. Végre Kalmár szólt, ő volt a nyugodtabb:

— Szervusz. Most már megyek haza.

— Szervusz. Tehát holnap délután eljössz hozzám.

Arról beszéltek utoljára, hogy Pál megmutatja barátjának a gyönyörű nőt, aki vele szemközt lakik s ablakában naponta látható. Azt is tervezték már hetek óta, hogy a latint, a görögöt és a németet együtt tanulják, holnap ezt is elkezdi végre, emiatt is feljár majd Kalmár a Pál lakására, de ez úgyszólván csak mellékes, főügy: a szép nő. Egyelőre talán csak a Pál könnyen dobogó szívének ügye, hiszen Kalmár még csak az ő elbeszéléséből tud róla, de ha az övé, akkor a Kalmaré is, ez előre is szent bizonyos.

Másnap az iskolában találkoztak, az első tízperces szünetben, kilenc órakor. Az osztálytársak beszélgettek, némelyek kimentek a folyosóra sétálni, vagy szükségre mentek, mások a következő tantárgy leckéjét futották át, ők most is tornáztak, két padra támaszkodva támaszból leereszkedtek és újra támaszba tolódtak. Sajnos, ezt a gyakorlatot Erődi tudta legtöbbször, harmincszor, megcsinálni, de a két barát azzal vigasztalta magát, hogy Erődi csal, mert tulságosan gyors tempóban csinálja a gyakorlatot s egy kicsit leng is hozzá, ami által a tolódás hasonlatossá válik a saslengéshez és könnyebbé lesz. A nap meglehetősen unalmas volt, görög óra is volt, ezt az ostobaságot józan érzékkel unták, fizika is volt, ezt unalmas tanár adta elő, aki csaknem szószerint mondta el nekik azt, ami a tankönyvben állott, mégis úgy, hogy megérteni nem lehetett, torna pedig nem volt.

Egy órákor együtt mentek hazafelé, s amikor elváltak, Pál emlékeztette a barátját, hogy délután el kell hozzá mennie, menjen minél előbb, lehetőleg már három órákor legyen nála, előbb tanulnak, később majd láthatják a nőt, öt óra tájban szokott kinézni az ablakon.

Pál az Almássy-téren lakott, a szüleinél. Kétszobás, második emeleti lakásuk volt, az udvari szobát az öregek foglalták el, az utcait, egy nagy kétablakosat, kiadták al-bérletbe két egyetemi hallgatónak, de úgy, hogy harmadik-nak, lakótársul, velük lakott a fiú is. Ennek a szobának az ablakai egy kis utcára nyíltak, a szép nő a szemközti ház-ban, az első emeleten lakott, egy kis egyablakos szobában.

Amikor haza érkezett Pál, először is a nyitott ablak-hoz sietett és áttekintett a szép nő ablakára. Az is nyitva volt, a szoba egyik felét is lehetett látni a széttárt csipke-függönyök között, az asztal egy szögletét, a falhoz simuló dívánt s a szoba szögletében az ágyat. A nő talán otthon sem volt. Pál állt egy darabig, friss emlékfoszlányok le-begtek meg a lelkében, várt, vágyakozott néhány percig, hãtha mégis otthon van a nõ és megjelenik az ablakban, azután elhagyta az ablakot, letette könyveit az asztalra, levetette s az ágyra dobta a kabátját, a szoba egyik szög-letéből nehéz súlyzókat emelt fel s gyakorlatozni kezdett. Magasra emelte a súlyzókat, gépies szabályossággal, ke-mény, komoly arccal, sokszor, előre meghatározott szám szerint, majd oldalt lökte azokat, később egy kezébe össze-fogva emelte, lendítette, előbb jobb, majd bal karral, végül a súlyzókat a melléhez feszítve mélyguggolást végzett, számtalanszor, fáradhatatlanul, összeszorított szájjal, li-hegõ mellel, az orrán át fújva a levegõt.

Hosszú gyakorlatozás után föl-alá sétált a szobában, újra kitekintett az ablakon, de most már csaknem lélektele-nül, elült vággyakkal, szinte csak a megszokás miatt. Kép-zeletében már nem jelent meg a szép arc, fekete sűrű haj-

zat rámájában, fehéren, a meztelen nyak, az izmos női karok s a párkányon heverő dús mell, a bűvös, vonzó és nyugatalanító erő, csábító és fenyegető, a homorúan hajló hát s a hátra domborodó izmok s tovább égi gyönyörűség ígérete az elfedett vonalakon s a vágy megtörésének, hiába feszülésének, az elbukásnak fenyegető irtózata. Csupán kitekintett most, testileg hevülten és zihálva, de rögtön el is fordult, járt tovább föl-alá, érezte vére rohanását, izmai kéjes duzzadását, az erőt, a folytonos gyarapodást, a mások, a pajtásai, az ellenségei, a mindenki fölé emelkedés biztos reményét, valami nagy cél elérésének lehetőségét, a felszabadulás elkövetkezését ismeretlen gonosz erők bilincsei alól, az abszolút boldogságot.

Újra felkapta a súlyzókat és újra gyakorlatozott, hévvel, elszántan, akaratanak a pattanásig való megfeszülésével, kedvének mind lázasabb lobogásával, csüggedés nélkül. Amikor végre abbahagyta a tornázást s letette a súlyzókat, megállt a szoba közepén, tágult szembogarakkal, beesett képpel, ködbeborult lélekkel, boldog mámorban, mély lélekzetet vett, a melle kidomborult, a válla szélesen ívelt, csaknem ronggyá pattant róla az inge, olyan volt, mint óriások gyermeke, duzzadó izmokkal és lüktető erekkel, kemény és nehéz, szívós és elszánt, rajongó, mindent összeroppantó. Csak ezután ment a szülei szobájába, hogy ebédeljen.

Délután megjött Kalmár, frissen, vidáman, egy könyvvel és néhány zöldtáblás füzetrel a kezében, arcán még a tegnapi eredmény boldogságával.

Pál újra az ablakhoz lépett, ebéd óta már vagy tizedszer tekintett ki, és könnyedén mondta:

— Még nem látható. De biztosan kinéz majd, később.

Kalmár is vele sétált:

— Melyik az ablaka?

Pál megmutatta.

— No és jutottál már valamire?

Pál elbeszélte már barátjának mindent, ami eddig történt. Ez mindössze annyi volt, hogy egyszer meglátott az ablakban egy szép feketehajú, fehérarcú nőt, nagyon megnézte, a nő többször föltekintett rá, egyszer elmosolyodott, de rögtön elsietett az ablaktól, magányosan lakó nő lehet, albérletes szobában, néha pongyolában is látható, sőt esténként a csipkefüggönyön keresztül látni a vetkőzését, ami izgalmas szép látvány. Most ezt felelte Pál:

— Mire jutottam volna? Azóta nem mosolygott rám, de . . . talán érdeklődik irántam. Egyszer trikóban kikönyököltem az ablakon, de ő elment.

— Tudod, hogy a nőknek nem tetszenek az erős izmok? Nekem ezt egy leány mondta, aki a tornaversenykor nézte a felvonulást. Azt mondta, jaj de csúnyák voltak, azok a muszklik.

— Tudom, — mondta Pál, neki is volt már eféle tapasztalata, de nem hitt benne, meg is jegyezte:

— A nők nem őszinték.

— De-e . . . én azt hiszem, hogy ez csakugyan így van. Tudod, milyenek tetszenek nekik? . . . Magas, karcsú, barna férfi, kis nyírott bajusszal.

Pál hallgatott.

Ismét eszébe jutott, amire már többször gondolt, hogy szerencsésebb helyzet lenne, ha ő lakna első emeleten s a nő másodikon, így a nő látná, amikor ő a nehéz vasúlyzókkal, meztelen karokkal tornázik. De erről a képzelődéséről nem szólt a barátjának.

— Gyere tanulni! — indítványozta Kalmár, aki bár gyengébb, de szorgalmasabb tanuló volt.

Az asztalhoz ültek. Kalmár a dívánra, Pál egy karosszékbe, föllapozták a könyvet s néhány pillanatig tartó zavar után amiatt, hogy hol kezdjék, az egyik megszólalt:

— Mit szólsz Schmidthez?

Ez a latin tanár volt. Valami esetről, ami aznap délelőtt történt, beszéltek nevetve, a tanárt gúnyolva, egy társuk balsikerén örülve. Majd felállt Pál, az ablakhoz ment s kitekintett:

— Még nincs ott.

— Pedig már nagyon kíváncsi vagyok rá. Miféle nő lehet?

— Még nem is mondtam? Megtudtam, hogy táncosnő a . . . színháznál.

— Igazán? Hisz az nagyszerű! Barátom, azzal ki lehet kezdeni.

Pál nem szólt, nem merte biztosan hinni, hogy így van, mert nagyon szerette volna, hogy így legyen. A jövő eshetőségeinek latolgatásában elernyed, de aztán összeszedte magát és kijelentette:

— Meg is fogom próbálni.

— Miért nem szólsz át hozzá?

— Az nem megy oly egyszerűen.

— Miért nem? Na hallod! Én már át beszéltem volna hozzá.

— Szégyelne visszafelelni. Mások is hallhatják.

— Hát olyankor, amikor más nem hallja.

— Az nem megy oly egyszerűen.

— De hát miért nem megy?

— Mert erre ő még nem adott . . . bátorítást.

— Ugyan! Hát mire vársz?

— Semmi esetre sem akarom elhamarkodni az ügyet.

— Irjál neki egy levelet.

— Erre már gondoltam.

— Ird neki azt, hogy érdeklődsz iránta és szeretnél vele megismerkedni s ha lehetséges, nyújtson rá alkalmat.

— Áh, ez nem ér semmit. Ilyesmire nem is válaszolna. Ha irok, nem irok frázisokat, hanem egész őszintét irok.

— Azt ne, semmi esetre se! Őszintét nem szabad írni! . . . Mihelyt az ember őszinte, vége van.

— Az nem biztos. Minden férfi henceg és ha ír, mégis mindegyik őszintét ír.

— Meg akarod talán írni, hogy szerelmes vagy bele?

— Elvégre én nem is vagyok szerelmes.

— Hát akkor mire gondolsz? Mit akarsz neki írni?

— Ha tetszenén neki, akkor biztosan válaszolna a levelenre. De ezzel nem vagyok még tisztában. Attól függ minden, hogy milyen véleménnyel van ő rólam.

És most Pál várt, csaknem szívdobogva, szeretette volna, ha a barátja egy biztató szót mond. De a barátja azt nem tette, a világért sem tette s a konok hallgatásba csaknem belepirult.

— Tanuljunk! — indítványozta Pál megkeményedve.

Belenéztek a könyvekbe s a füzetekbe, de megint csak beszélgetni kezdtek, most iskolai dolgokról, Cserépiről, a görög tanárról, annak furcsa kómikus modorosságáról s mikor ezen rajta kapták magukat, egyikük azt indítványozta, hogy hagyják el a tanulást, halasszák az együtt dolgozás elkezdését holnapra, ma nincsenek diszponálva, holnapra úgyszólván ismétlés van feladva, vizsgáig hat hét van még hátra, van idő bőven. Igen, helyes, ma nem tanulnak, kimennek a ligetbe. No, de mi van a szép nővel? Ma talán bliccel . . . Egy kicsit még várnak s ha nem mutatkozik az alatt, akkor bizony elmennek. Holnapra halasztják őt is. A ligetet Kalmár javasolta, hogy hallgassák meg a Kollegerszky-kioszknál a katonazenét, a bosnyák ezred zenekara játszik, nagyszerűen, csupa operát, ha szerencséjük lesz, hallhatják a Carment is, legkedvesebb operájukat.

Egymáshoz szorulva kinéztek az egyik ablakon. Egy ideig szótlánul feszítették tekintetüket a szemközti házra, a nevezetes ablakra. Az ablak nyitva volt, látszott az üres kis szoba egy része, mint kalitka, melyből hiányzik a ma-

dár . . . Pál hirtelen elnevette magát és egy tragikómikus fölsülésének az elbeszélésébe kezdett. Egy este kinézett az ablakon. A nő szobája mellett lévő kétablakos szobában égett a lámpa, a rollók nem voltak leeresztve, az ablakok tárva, a függönyök széthúzva s a szoba közepén álló ágy mellett, éppen háttal őfeléje egy fehér pongyolás kövér alakot látott, húsos nagy idomokkal. Lélekzetét visszafojtva leste, az alak állt, mozgott, mélyen előre hajolva, szörnyen pikáns pózban babrált valamivel, a feje nem volt látható. Pál szíve szorongot s félt attól, hogy az alak, ha őt valahogyan hátra tekintve észreveszi, elfujja a lámpát. Elfujta tehát ő a maga lámpáját s az ablakfélfához lapulva, rejtőzve figyelte, hogy mi történik ott lenn. Egyszer csak megfordult a fehér alak, hát egy nagybajszú, otromba, kövér férfi volt, rettenetes! — és nyugodtan fölmászott az ágyára. Szörnyű volt a csalódás és az undor érzete a bőrét borzolta. Zavaros kínjában nevetnie kellett s most is, hogy eszébe jutott a történet, csak a nevetés menti annak riasztó hatásától. És nevetett, hosszan, görcsösen, s Kalmár is, aki a történet beállításából s hangjából már előre sejtette, hogy miféle kudarc lesz a vége, könnyezésig kacagott. Föl-alá járt a szobában, dőlt és hajlongott a nevetéstől s hosszú ideig nem tudtak szabadulni az eset hatásától s a durva kényszertől, hogy rút tréfákkal, mintegy önmaguk gyötrelmére, újra és újra megbolygassák. Végre Kalmár szeme megakadt a szögletben heverő súlyzókon. És máris elkomolyodott, beszélni kezdett róluk, megkérdezte, hogy hány kilósak s megemelve azokat, tornázni kezdett velük. Mind a ketten tornáztak, közben rövid szünetet tartva, levették az ingüket is, amely alatt most is — tornára mindig készen — fehér, ujjatlan tornatrikó feszült. Így, félig meztelenül, eleven testük megvillanása után, mintha egyszerre megnőttek volna, mintha jelentőségükben emelkedtek volna, ragyogtak, lelkesedtek és lelkesítettek, ők voltak a vér, a testi egészség, az élet színe, az épség pompája, a

bizalom, a mélyben zajló viharok s a fenyegető rejtelmek fölött is, messze, de mégsem a végtelen messzeségben a minden dolgok végétől: a gyásztól és a megsemmisülés fekete tragédiájától, valami megfelelő és feledtető optimizmus. Két csinos, széptestű fiatalember, már-már férfiak, csak a jövőbe tekintők, bűnök nélkül, reménnyel tele . . . Tornáztak, súlyzókkal és egy nádszékkal, hogy melyik tudja a földről egy lábánál fogva lendítés nélkül fölemelni, vagy a szék támláját megragadva és erősen szorítva azt vízszintesen kitartani, a széket egy lábbal átugrani; azután más gyakorlatokkal versenyeztek, kézállásba vetették magukat a fal mellett — így tudták már — lábukat a falhoz támasztva testüket leeresztették mélyen, annyira, hogy homlokkal a padlót érintették s újra kifesztették a karjaikat.

Tornáztak, újra a tornáról beszéltek. Pál elővett egy mérőszalagot és megmérték egymás izmait, a felső karjukat nyújtva és behajlítva, az alsókart is, a mellbőségüket és összehasonlították az új méreteket a régebbiekkal.

Számígtatták, hogy egy múlva, két év múlva, milyen erősek lesznek, hogy lehetnek-e olyan erősek, mint a világ legerősebb emberei, akikről olvastak, vagy akiket cirkszokban láttak, mint Hackenschmidt, aki jobb karral száz-huszonöt kilót emel, vagy Steinbach, aki kétkarral százötvenhat kilót emel. Ez adatoktól ugyan visszarettentek, s akárhogy számígtatták, hogy ha egy hónap alatt annyit és annyit erősödnek, akkor egy év alatt mennyire fejlődnek s végül négy esztendő múlva, ha huszonegy évesek lesznek, mire lehet reményük, a józan eszük már-már megállapította a lesújtó tényt, de égett bennük a hit, valami vak hit, a rettenetes, az elérhetetlenség tudatába belenyugodni nem képes kívánság. És latolgatták: igaz ugyan, hogy a csontrendszer a fontos és nagytestű, nagysúlyú embernek kell lenni, de hisz Lurich maga megírta, hogy ő

vézna diák volt s a folytonos tréning fejlesztette világhíres atlétává.

Pál a tükör elé állt, karjait a mellén keresztbefonta és gyönyörködött a testében, összehasonlította magát egy képpel, amelyet egy műkedvelő birkozó-klubban látott, a kép válamely német sportlapból volt kivágva s rajzszeeggel a falra erősítve, ez volt a felirata: Georg Lurich — alul pedig: das Ideal des männlichen Körpers . . . Nézte magát, szívta magába az önbizalmat és szinte önkívületben, gépiesen elmondta többször egymásután: das Ideal des männlichen Körpers. Ütemesen, tagolva mondta, mint egy verssort, a szavak is tetszettek neki, még a német nyelv is, amely most ezekben a szavakban érces erővel zengett és a szavak, külön-külön is, a das Ideal és a männlicher Körper valami elbűvölőt, fenségeset jelentettek.

— Holnap tornaóra!

— Igen.

— Megpróbáljuk a kézállást.

— Igen . . . Különben nem! Majd csak ha már tudjuk. Különben nem fognak bámulni. Holnap este elme-
gyünk az egyletbe és gyakoroljuk.

— A bátyám azt mondta, hogy szeptemberben már be is iratkozhatunk, kivételesen, mivel jó tornászok vagyunk, fölvesznek bennünket.

— Igazán? Nagyszerű lesz!

— Felvették az ingüket és a kabátjukat s elindultak. Kalmárnak még idején eszébe jutott a szép nő:

— Egészen elfelejtkeztünk róla.

Pál közönyesen mondta:

— Na eridj, nézz ki, ott van-e?

A nő nem látták, mentek tehát el, kimentek a ligetbe . . . A Kolegerszky-kioszk körül sétáltak, néha állva, figyelve hallgatták a zenét. A tömeg, a nők, a színek szinte nem is léteztek az ő szemük számára, nem látták a kocsi-
korzón egymás nyomában vágató fogatokat. Egy feltű-

nően elegáns férfin mégis megakadt a szemük, akin divatos, ragyogó és frissen vasalt volt a ruha, az ő nadrágjuk kitérdesedett s a cipőjüket már kitaposták. A férfi kezén a fehér keztyű szinte villogott . . . A Carment is játszották a zenészek, a szemük fölragyogott a gyújtó ütemekre s a kellemes izgalom járni mozogni, sietni, élni üzte őket, át-törték a Stefánia-úton, a kis erdős részleten kalandoztak cél nélkül, de mégis mintha tudva keresték volna mindazt, ami véletlenül elibük tárult. Kanyarodó fehér utak szélén, padokon férfiak és nők ültek, minden padon férfi és nő, némelyek ravaszkodó, de mégis mámoros arccal, némelyek kezüket a párujuk térdén pihentették s félig egymás felé fordultak, érkeztükre felütötték a fejüket, csöndes sutto-gásukat abbahagyták s figyeltek, vártak, amíg ők tovább mennek, voltak, akik erősen megzavarodtak, egy rút nő nevetett és eltakarta az arcát, egy sápadt ember senkivel és semmivel nemtörődve, csókölt egy nőt, a diákok nevetek ezen s vissza-vissza nézve beszéltek a fura látványról és újra nevettek, egy szép leány megtetszett nekik, a leánynak egy boldog ifjú udvarolt gögös öntudattal, a leány tekintetéből meleg érzés áradt, a két diák nevetése elállt, nagyon megkomolyodtak egyszerre és jó ideig szótlanul, gyors tempóban jártak, szinte vágattak. Messze elkalandoztak, jártak a Közlekedési Múzeum táján, rákanyarodtak a Hermina-útra, látták a táncoló cselédeket és bakákat, lenézték azokat, akik a sváb zenészek trombitáinak idomtalan harsogásában is gyönyörködni tudtak. Eljutottak a hinták, varieték közé, mosolyogva nézték a pofozó-gép hetyke hőseit, Kalmár biztatta az erősebb Pált, hogy vágjon oda ő is egyet, hadd tátsák a szájukat a körülállók s a kísérletezők egyaránt, de Pál fölényesen legyintett s mentek tovább. Amikor alkonyodni kezdett, elindultak hazafelé. Magukba merülten bandukoltak, szinte nem is érezték a külső világot, nem vették észre a fasori

fák, a kerti akácok gyönyörű illatát, mindössze ennyit mondott Kalmár:

— Ebben a villában szeretnék lakni.

Később, már benn a városban, néhány szót váltottak:

— Ma nem tanultunk semmit.

— Nem baj, én holnap nem felelek.

— Én sem.

— Schmidt az utóbbi időben okoskodik velem.

— Csakugyan. Ezt én is észrevettem.

— Mit csinálsz ma este?

— Vacsora után még sétálok.

— Még nincs későn, gyere fel hozzám sakkozni.

Keskeny mellékuccába kanyarodtak a körútról, amerre kerülővel mentek. Lassan jártak, a testük fáradhatatlan volt ugyan, de a kedvük már elbágyadt. Két oldalt a házak ablakai nyitva, öreg asszonyok könyököltek ki, a járdán, a nagy szürke házak, tövében, az élettelen kővilágban szürke férfiak és nők ödöngtek, födetlen fővel, egy kis pihenésül lefekvés előtt. Lassan jártak, a cipőjüket és nadrágjukat szürkén fedte a por, egyik a másiknak vállára tette a kezét, nem beszéltek, Kalmár egy opera-áriát dúdolt. Mikor az Almássy-térre kanyarodtak, Pál szivdogva pillantotta meg a gyönyörű nőt, az ő vizaviját. Velük szembe jött sietve, büszkén és elegánsan.

— Ez az! — tört ki Pálból félig kiáltva, félig suttogón, valami áhitattal is.

Kalmár már nézte is a nőt, gyerekes hetykeséggel, mégis szinte érett férfira valló megdöbbenéssel. A nő sápadt volt, ajkai pirosra, a szeméialja kékes feketére festve, tekintete a járda kövein futott előtte, a két diákra rá sem nézett. A fiuk megálltak, zavarukban is, de meg szándékkal, hogy valamit cselekedjenek. E pillanatban a nő parfümillata lepte el őket s valami mindkettőjük ösztöne számára elárulta a nőt, valami, amit Pál messziről eddig nem vehetett észre, de ami most a nő arcán és egész lényén le-

begett, amit szavakkal semmiképen nem tudtak volna kifejezni, ami talán szavakban fel sem bontható, de csalhatatlanul beszél, hogy ez a leány egy a szerelem könnyűszívű hölgyei közül, buja szépség, de vásár tárgya, az ifjui vágyak ördögi meggyalázója, vagy talán kegyes szívé jutalmazója. Kalmár vigyorgott, meglökte és biztatta Pált.

Pál már beszélt is, hangosan, hogy a nő meghallja:

— Ügy-e gyönyörű? Kár, hogy olyan komoly.

A nő sietett, ők utána fordultak, néztek utána, egymásra is vetették tekintetüket s egyértelműen uána indultak. Pál előre tört, a nő mellett lépdelt, erősen dobogott a szíve, de izgalmát legyőzte, mint mikor valami kockázatos gyakorlatba kezd a szeren:

— Jó estét.

Ennyit mondott, az ajka mosolygott, a hangja nem remegett, de halkán sírt a tekintetéből a kudarcból való félelem. Ment a nő mellett, pár lépést vele együtt sietve, nézett rá, hideg és komoly volt annak az arca, remek szép, mozgulatlan, öröm és harag nélkül való, mindig szebb és szebb és egy perc alatt végtelenül, elérhetetlenül, szívettépően szép lett, vége, nem felelt, meg sem állt, rosszat sem mondott, szörnyűséges volt. Pál elmaradt. A barátja melléje ért és bamba vigyorgással kutatta a tekintetét.

— Nem is felelt — suttogta Pál magának.

Kalmár már zavaros részvétet érzett, de semmi jót nem tudott mondani. Szótlanul, az előre elhatározás gépies erejének engedve, mentek föl a Pál lakására. Pál az ablakhoz sietett s kitekintett rajta, át a szemközti házra, a nő ablakára, mintha csodát várna. Nézett, nézett, eszével a lehetőségét kereste valaminek, ami mindent jóvá tenne meg, várt, hiába. Csüggedten visszafordult.

— Nem kell vele törődni, — mondta Kalmár félénken.

— Nem is törődöm. De azért bosszant az eset. Mert mégis... mert tulajdonképen szemtelenség

— Most már írnod kell neki. Az uccán, tudod, nem

akart felelni. Nem is kellett volna megszólítani. A beszéd, tudod, olyannak jó, mint Bochkor, aki nem jön zavarba.

— Én egészen bátran léptem föl.

— Igen... igen... De... tudja Isten, azt mégis meg lehet érezni, hogy az ember nem egészen szemtelen. Szemtelennek kell lenni.

— Ostobaság! Vagy imponál az ember neki, vagy nem.

— Azért mégis kíváncsi vagyok, mi lenne, ha írnl. Veszíteni nem veszíthetsz vele semmit. Legfeljebb nem válaszol s akkor füttyölsz rá.

— Majd meglátom.

Most hirtelen mély fájdalom lepte meg Pált, s a barátjára nézett — első tekintetet a kudarc óta — ránézett, mintha a szemével akarná neki elpanaszolni azt, amit a szívében érez. De csak a ködös figuráját látta a fiúnak, amint a karosszékbe süppedve ült, a körvonalai befolytak a fekete környezetbe, csak most vették észre mindaketten, hogy sötét van, mintha az enyhe alkonyodásból rájuk zuhant volna az este. Pál megint kitekintett az ablakon, mintegy világosság után epedve. Az uccán már égtek a lámpák, a szemközti ház kapujában egy asszony állt, némi ablak sárga világosságban fénylett, az imádott nő ablaka fekete négyszög volt. Semmi, de semmi. Elment, nem felelt, még csak nem is botránkozott meg. Olyannak tekintette őt, mint egy szemtelenkedő gyereket. Pál kétségbeesve fordult befelé, hogy szóljon a barátjához, hogy megkérdezze, van-e vigasztaló gondolata, szava, hogy nincs minden elveszve, de annak árnya mozdulatlan volt, a homály leplébe rejtőzött a pajtása elől, elhagyta őt idegen emlékek társaságában, egy leányarcot látott, kimondhatatlanul édes gyötrelmet érzett egész lelkében. Pálban elszánt dac támadt föl, torkon ragadta bánatát, hogy végez vele. Hangosan, kegyetlenül szolt:

— Lámpát gyújtok. Sakkozzunk.

Kalmár öl'jedt.

— Ne gyújts. Olyan jó a homály. Nem akarok sakkozni. Nem akarok semmit se csinálni.

Pál megdőbbent, mintha a barátja most cserbenhagyta volna. Pál kétségbeesetten küzdött:

— Tanuljunk.

— Nem, ne tanuljunk. Nem tudok. És minek?

Aztán megérezve a barátja vergődését, gyengéd lett.

— Ül le . . . Ül le egy kicsit.

Pálnak jólesett engedelmeskedni. Hátrább húzott egy karosszéket az asztaltól és leült. Kalmár a pajtása szívét érezte a maga mellében, mintha vele is ugyanaz a tragédia történne most, igen, ugyanaz a tragédia már vele is megtörtént nem emlékszik már rá, hogy mikor, de megtörtént vele, számtalanszor is megtörtént, egy szép arc, egy gyönyörűséges és egyetlenegy, amely hideg és közönyös, amelyre időnként rábukkantak kis életükben, amely mindig hideg és közönyös, amely mindig, örökre az is marad, soha nem fogja az ő epedésüket egy meleg tekintettel viszonozni, soha, ezt ő nagyon jól tudja . . . A Pál szive mint ha lassan vérzett volna . . . Pál megszólalt:

— Szákh azt mondta, hogy mi túlzásba visszük a tornát.

— Szákh egy számár.

— Azt mondta, hogy a túlságos tréning megviseli a szívet. Szívtágulást fogunk kapni.

Kalmár ezt nem tudta, nem akarta hinni:

— Szákh roszindulatu ember, féltékeny ránk, a saját tanítványaira.

— Igaz. Egy dicsérő szava nem volt, amikor látta hogy menyire haladtunk.

— Én azt hiszem, nekem már van is szívtágulásom. . . Itt a mellemben tompa fájást érzek.

Kalmárt gyerkés zavartság fogta el arra a gondolatra,

hogy néhány elhessegető szóval kellene megtámadni annak komor képzelődéseit.

— Kérlek, sakkozzunk! Ne komédiázz. Mért nem akarsz játszani, ha kérlek.

— Jó, nem bánom.

Pál lámpát gyújtott, elővette a sakktáblát, felrakták a figurákat, a tábla fölé hajoltak s lassan átadták magukat a játéknak. Egy partit játszottak, mely teljes figyelmüket felszívta s jótékonyan lekötötte, Pál nyert s mosolyogva, nekividámulva heccelte a pajtását.

— Jól van, csak ne hengegj, — zsörtölődött Kalmár.
— A Mussongot nem tudnád megmattolni.

— A Mussong folyton gyakorol, az más. Ő sakkmes-
ter akar lenni.

— Igen, még az iskolába is magával hoz egy kis sakk-
táblát a zsebében.

— Folyton treniroz.

— Jó alak! Én nem értem, hogy lehet annyit sak-
kozni.

— Sakkönyvből tanul. Megvan neki a Rozsnyai-An-
katisz... Egymás mellett ülnek a Páldival, a Páldi mindig
regényeket olvas a pad alatt ő meg sakkot tanul.

— A Páldi is jó alak. Én nem értem, hogy lehet any-
nyit olvasni.

És csudálkoztak a Páldin, aki regényeket olvas, a
Mussongon, aki sakkozik, beszéltek a Kohnról, aki bélye-
geket gyűjt, Szirtesről, aki zongorázik és naponként három
órát gyakorol. Csudálkoztak a furcsa izlésükön, a türel-
mükön, az ambíciójukon, egy kicsit irigyelték őket, egy
kicsit le is nézték őket s furcsának, érthetetlennek tűnt föl
nekik minden, az övékétől idegen szenvedély, melyről nem
is sejtették, hogy miből, mely kényszeréből ered a léleknek.

Igen, a Páldi regényeket olvasott, tízpercekben is,
órák alatt is a pad alá rejtve. Amikor hittanórájuk volt a
katolikusoknak és az izraelitáknak, neki, mivel protestáns

volt, lyukas órája volt, ez alatt a folyósón járt föl-alá, kezében könyvet tartott és olvasott.

Amikor reggel jött az iskolába, az uccán is olvasott, amikor délben a villamoson utazott haza a tisztviselő-telepre, olvasott, mindig olvasott, ha felszólította a tanár nem tudta, miről van szó, egy más világban élt, a tekintete révedezően csüngött képzeletbeli életén, alakokon. Tornaórán elrejtőzött az öltözőbe és olvasott... a Kohn pedig levélbélyegeket gyűjtött. Pirostáblás albumba ragasztgatta a vörös Bayern 3-at, a Columbus partraszállását ábrázoló hosszúkás United States of Americant, a Borneót a tigrisfejjel, a szép fiatal leányt, a királynőt ábrázoló hollandit, a fakult magyar bályegeket, Ferenc József szakállas ábrázatával, exotikus kis államok, gyarmatok jegyeit, gyűjtötte őket s gondosan vigyázott, hogy csak lebélyegzettek kerüljenek a gyűjteményébe, irtózott a hamisítványoktól. Az uzsonnapénzén vásárolta a bélyegeket, tizórait sem evett soha, vásárolt és csereberélt, tanulmányozta a bélyegkereskedések kirakatait. Mindig pontosan tudta, hogy hány bélyege van, most ötszáznegyvenegy van, most ezerkilencvenkettő van, most ezerszáznegy van. A zsebében kis borítékot hordott, tele frissen vásárolt, vagy cserére szánt bélyegekkel, ezeket vizsgálta, mutogatta, beszélt róluk, talán titkon simogatta is őket. Otthon a szobájában feltárta az albumát, órákon át merengve nézte a kis színes papirosokat, mialatt odakinn sütött a nap és kék volt az ég és más fiuk futómétát játszottak. A gyűjteménye volt az élete célja, meg akarta alkotni a világ legkülönb bélyeggyűjteményét, mintha emlékműnek szánta volna, miként a fáraók a pyramisokat, hogy hosszú idők multán is őrizték a nevét, hogy általa legyen naggyá és híressé, hogy az ő gyűjteménye is egy temetkezési hely legyen s miként a pyramis a bebalzsamozott testet, úgy őrizzen az ő gyűjteménye egy ifju lelket örökké, annak minden képzelgését, örömét és vágyát, mindenét... A Páldi regényeket olvasott, a

Kohn bélyegeket gyűjtött, a Mussong sakkozott, kivágta az újságokból a mesterversenyekről szóló tudósításokat, lejátszotta a híres játszmákat, könyv nélkül tudta a megnyitásokat, a Földes kávémérésekbe járt és karambolozott, mindig karambolozott, ha hiányzott az iskolából, akkor bliccelt és valahol idegenekkel karambolozott, a Strausz egyedül barangolt, kinn járkált a kültelkeken és a város határán, kapuzárásig járkált és nagy kirándulásokat csinált, mindig egyedül, Schmidt, a latin tanár, óriási könyveket cipelt haza a tanári könyvtárból és otthon valamin dolgozott, mindig dolgozott, amikor nála jártak a lakásán, hogy átadják neki a névnapjára vett ajándékot, akkor is otthon dolgozott s akkor látták, hogy csúnya, beteges felesége van. Ezt sem értették. Rejtély volt nekik sok-sok ember, rejtély maga az élet, különös és idegen és bántó, a figuráit szájalmasnak érezték, de kómikusnak is látták és csodálták is, de meg nevettek rajtuk, gúnyos és becsmérő szavakkal illették s már-már jókedvük kerekedett. Pál hangosan nevetett, föllállt, közelebb lépett a barátjához és rácsapott a vállára. Azután, a megszokás újult erejével, gondolatok nélkül, az ablakhoz ment, hogy kitekintsen rajta. Hirtelen indulattal, de a hangját fékezve, mintha attól tartott volna, hogy avatatlan fül meghallja, kiáltott:

— Gyere csak ide!

Kalmár felugrott s hozzá sietett. A nő ablaka világos volt.

— Itthon van, láttam is egy pillanatra.

A függöny szét volt húzva, mint rendesen, látható volt a megvetett fehér ág.

— Vetkőzik talán?

— Nem. Most jöhetett, még a kalap a fején van.

Szótlan les következett, kamaszos izgalommal, gonosz-kodó indulatokkal, ahogy úgy ketten együtt az indulataik mélyből eredését önmaguk előtt is titkolták. Talán valami komisz tréfára is képesek lettek volna. Türelmetlenül

vártak. Pál, mintha izgalma mögött valami homályos aggodalmat érzett volna. Egyszer csak kocsizörgés hallatszott, lovak patáinak csattogása, egy kétfogatú fordult be a sarkon a kis uccába. Észrevették, a feszült csöndben, de figyelmükre nem méltatták, csupán akkor ütközött érzelmeikbe a kocsi és utasa, amikor a szemközti kapu előtt megállt. Ragyogó fiakker, dúsizmú lovak, egy szürkefelöltös férfi szállt ki a kocsiból, amikor a járdára lépett, látható lett magas, karcsú alakja, a kocsis felé fordulva valamit mondott neki, a gomblyukába parányi piros rózsabimbó volt tűzve, kis fekete, angolosan nyírott volt a bajusza.

A diákok nem szóltak, feszült figyelemmel lesték a kis szobát. Annak ablakán egyhangúan ömlött a sárga fény, senkit nem láttak. Pár perc telt el aggodalmas kíváncsiságban. Egyszerre, egy pillanat alatt, sötét lett, az ablak sárga négyzöge feketére vált. Talán még kihajol az ablakon a nő. Semmi. Úgy látszik, hogy most fekszik le. Jobb is így, hogy nem látták, — ezt nem tudták tisztán, de úgy érezték. Kalmár már csaknem megszólalt, megnyugodva, hazatérésre készen, hogy ő már megy. De hirtelen kilépett a kapun a nő — szándéktalanul is a kaput figyelték — s mögötte a férfi. A férfi kezén fehér keztyű villongott. A nő éppen szólt és utána mosolygott, az arca mintha ismeretlen lett volna, így messziről is pontosan látható, vagy a fantázia konstruálta meg tisztán, kevésbé szép, mint máskor, de mindegy, bűvös és finom hatású, rettenetes vágyakat lobbant fel, a járása, a termete pompás, az egész jelenség bódító és elegáns és kérlelhetetlen. . . Felszállt a kocsiba, jobbról ült, melléje ült a férfi, a kocsi megindult, keményen vágták a lovak patkói a követ, a nő jobbkezeével a kalapja szélét fogta, a kocsi gördült s az ucca másik végén befordult a Szövetség-uccába és eltűnt szemük elől. . . Ha visszanézett volna! De bizonyos, hogy rájuk sem gondolt, egyszerű vízavik voltak ők, szomszéd-

dok, azaz ő és Pál, akit ha egyszer-kétszer látott is, mégsem tud róla.

- Úgy látszik, ez a barátja.
- Legalább is egy a sok közül.
- Az is lehet.

Csend. Lassan elsompolyogtak az ablaktól, előbb Pál, utánna Kalmár. Kalmár búcsúzott.

- Szervusz, megyek . . . Holnap tornaóra.
- Igen.
- Este elmegyünk az egyletbe.
- Helyes.
- Szervusz.
- Szervusz.

Pál az ajtóig kísérte a barátját. Aztán hirtelen izgalommal az ablakhoz sietett, még egyszer áttekintett a nő szobája felé, mély lélekzetet vett, a melle kifeszült, a karjait kinyújtotta, hogy roppantak az izmai, olyan volt a percben, mint egy atléta szobra, nehéz és kemény ércből öntve. És döngő lépésekkel a szoba szögletébe ment, fel-emelte a súlyzóit s elkezdett gyakorlatozni. Emelte a nehéz és hideg vasgolyókat, föl-le, gyors tempóban, mintha sietett volna, úgy, mint mikor az ember fut valahonnan, mint mikor az ember fut valahová, emelte föl, föl-le, egy, kettő, egy, kettő, friss erővel, ruganyosan, lelkesen, a nagy célra törve, emberi, balga, szörnyű célra törve, küzdve, valamiért, a dicsőségért, a nőért, a felszabadulásért, átkos erők fölébe kerekedésért, a megnyugvásért, a megmenekülés boldogságáért, ezért, vagy az isten tudja, hogy miért, de emelte, mert muszáj volt, mert nincs más... Emelte a súlyzókat, vízszintesen tartotta, lendítette, fél-kézre fogta és újra emelte, az izmai dagadtak, a vére száguldott, a szíve dobogott, minden mozdulatára rengett a teste, rezdült a képe, a szemében sötét láng lobogott, a súlyzó oly könnyű volt neki, mint a pehely, soha, soha nem fog elfáradni, gyönyör az izmok játéka, a vér munkája,

a munka, a fáradság, az akarat feszülése olyan, mint a fagellánsok boldog kínja s égő sebeik, a tűrés olyan, mint az oszlopon álló szentek gigászi elszántsága . . . Tornázott a végtelenségig. A kabátját levetette, az ingét és a trikóját is, a lavórba hideg vizet öntött, párolgó karját, mellét megmosta, hűtötte, a teste rózsaszínben égett, újra tornázott, gyötrelmesen, arcán a pokol kínjának szenvedéseivel, rettegve, szívszakadásig, az élettől, isten egész világától halálos félelemmel megriadva.

Prof. Csizmadia

1930

Nagyrévi Miklós gimnazista pontosan három órákor érkezett a ház elé, melynek kapuján réztáblába vésvé állott a név: Prof. Csizmadia.

Egyemeletes ház a villanegyedben, Dr. Csizmadia Ábris tulajdona, aki gazdag és hatalmas ember, nagytermetű, nagyszakállú és szigorú szemű felnőtt, — Miklós már látta őt egyszer-kétszer. Most, hogy kezét a kapu kilincsére tette, szívét izgalom remegetette meg. De harcha szállt ezzel a mélyből feltörő érzéssel s szinte autósuggesztív módon erősítgette magát: harminc koronát fog kérni egy hónapra.

A feladat az volt, elő kell készítenie a professzor fiát, Károlyt, a javítóvizsgára, mert megbukott a matematikából. A gazdag és hatalmas városatya s politikus fia megbukott! El lehet képzelni, milyen keveset tudott. A semminél is kevesebbet. Richter tanár úr igazságos és ha már tízszer kevesebbet tudott a fiú, mint Csurom József az Örömvölgy-utcából, akkor bizony meg kellett buknia.

Még nem történt meg a bizonyítványkiosztás, a fontosabb eredményeket azonban már mindenki tudta. Az utolsó tanítási napon megjelent az iskolában Prof. Csizmadia, sokáig sétált a folyosón Richter tanár úrral, amikor pedig elment, a tanár úr hívatta Nagyrévi Miklóst, az egyetlen tisztajelest, a nagyreményű matematikust.

Csizmadia Károly az első perctől kezdve, hogy atyja érkezéséről értesült, leste az osztályajtóból, mi történik. Amikor pedig Nagyréviért beordított az osztályba Feldheim, nagy sietséggel papírt vett elő s egy expresszlevél két ftrkantott, hogy azt Feldheim adja majd át Nagyrévinek.

„Kedves Miklós, felejtsd el a köztünk történeteket. Én tiszta szíveimből nem haragszom Rád, Te se haragudj én-rám. Biztosan arról van szó, hogy együtt tanuljunk a ja-vítóra. Kérlek, vállald el a tanítást, ha haragban is va-gyunk, illetve voltunk. Mert ha nem vállalnád, az otthon engem igen kínos helyzetbe hozna. Vallatóra fognak majd, hogy mi történt köztünk. Én pedig nem mondhatom meg az igazat. Nagyon kérlek tehát, béküljük ki s térjünk napi-rendre a gyerekség fölé, melybe mindketten beleestünk. Inkább belátom, hogy csakis én voltam hibás. Ami az időt illeti, legjobb, ha délután háromkor jössz, de feltétlenül jöjj el.”

A „történetek” mindössze az volt, hogy óráközi szü-netben, hancurozás közben a tornázó-birkózó Nagyrévi ak-kora boxütést mért le a Károly karjára, csak úgy tréfá-ból, hogy az hirtelen fájdalmában teljes meggyőződéssel vágta a szemébe: „durva paraszt!” Mivel pedig a paraszt-ban volt némi igazság, Miklós vérig sértődött s úgy vágta képen Károlyt, — jó kövér, gusztusos képe volt! — hogy majd kiugrott a szeme.

Hát ez a „történet”, illetve gyerekség, mely felett napirendre kell térni. És Miklós ment fölfelé a lépcsőn, az első emeletre, ahol a Csizmadia-család lakott. Izgalma fo-kozódott azért is, mert közelgett a kibékülés perce. Meg azután szegény fiú léte-re szokatlan volt neki az ilyen elő-kező ház, jaj, bemutatkozás, kézcsók, talán a Károly növé-reivel is meg kell ismerkednie s ő azt sem tudja, hogyan szólítsa őket. Prof Csizmadiában is, a külsejében — ahogy megjelent emlékezetében — van valami félelmetes. De mindegy, rövid lesz és határozott, a havi harminc koroná-ból pedig nem enged. Csöngetett.

Fehérkötényes szobalány nyitotta ki az ajtót, igen tiszta és szép, ha Miklós nem ismerte volna már a cseléd-uniformist, azt hitte volna, hogy valamelyik a nővérek közül. Kissé tompán rezdült a fiú hangja, — ezt ő maga

is érezte — a lány merev volt és szertartásos, sőt úgy is mondható: rá sem nézett a diákra.

— Tessék egy kicsit várni, a nagyságos úrnál van valaki, — ez volt a helyzet s Miklós leült egy karosszékre. Holmi félig szalón, félig várakozó szobában lehetett, onnan nyílt a professzor dolgozója, annak ajtaján, áttetsző üvegen, belémart betűkkel a családi jelige: EGÉSZSÉG — MUNKA — BECSÜLET.

— Nagy gazember lehet! — gondolta Miklós.

Ült, várt, bámészkodott, minduntalan jártatta szemét és eszét azon az egészség-munka-becsületen s kíváncsi volt, mi rejlik, mi él a jelmondat mögött, mi történik azokban a percekben, vagy máskor, a tejüveges csukott ajtón belül, amely csak áttetsző, de nem átlátszó, s melyen át nem hallatszik ki a beszéd. Igazi diák volt, tantárgyakban élő, félig elzárva a külső világtól s körülfogva az iskola védő falaival, erős fiú, jó tornász és kitűnő tanuló, magahitt arisztokrata egy külön országban, aki csak itt-ott, szinte véletlenül került a zajló életfolyam sodrába. Még csak sejtette, hogy túl az aorisztoszokon, túl az Euler-tételen, Shakespeare díszes mondatain, a linaria vulgari-son, a zea mayson, a sus scrofa domesticán, túl a rugalmas golyók ütközésén, a szabadkelepen és óriásforgáson, túl azon, hogy a mohi pusztán Batu kán óriási seregével szemben Béla királyunknak csupán hatvanezer embere állott, mindezen túl még valami más útja-módja van az életnek, valami furcsa tudománya, menetrendje, vagy éppen titka; titka annak, hogyan érvényesül benne az egészség-munka-becsület, az a becsület, amelyet némely ember jelmondatul a szobája ajtaján csillogtat. Vannak, akik öröklik az ezerholdat, vagy a sarokházat. De hogyan lesz a pénztelen diákból főiskolai professzor tudomány nélkül, gazdaember a megfelelő előzetes fizetség nélkül, országgyűlési képviselő, társadalmi előkelőség?

Igen, mint egy keserű felnőtt a mai napokban, re-

ménytvesztve a viláгуhanás közepette, csaknem úgy gondolkodott Miklós, a félig gyermek diák, már akkor, amint ült az idegen karosszékbén s megbámulta a családi jeligét s eszében megmozdultak mindazok a szinte már feledett értesülések, amiket az iskolán túli világ harcászataról hallott, különösen Prof. Csizmadiáról, a leggazdagabb osztálytárs atyjáról. Mindezt csodálatosnak és megbotránkoztatónak találta, de nem kétségbeejtőnek, mert hitt a különös jeligékben, melyeket addigi élete folyamán belé szuggeráltak. Hitt a takarékoságban, hitt a saját tehetségében, hitt a szellem diadalmas sikerében, hitt az akarat és szorgalom mindent legyőző erejében.

Nyílt az ajtó, Károly toppant be a szobába. Nagy lendülettel érkezett, de hirtelen megállt s zavartan nézett Miklósrá. Amint azonban észrevette, hogy az is félszeggé merevedett, fölényes fesztelenséggel vetette szét két karját, hozzá futott, átölelte s meg is csókolta a halántékán. Miklós bénultan tűrte a kitörést, ő sokkal inkább tudott volna egy ölelést mélyről fakadó érzéssel ráforrasztani a pajtására, semhogy ne űzte volna el minden szeretetét s maradt hideg és merev.

— Ugye most szent köztünk a béke? — kérdezte Károly hévvel, de a társasági lény rutinjával.

— Kérlek.

— Köszönöm, hogy eljöttél. Kicsit drukoltam, hogy talán nagyon megkötötted magad s hiába írtam a levelet. Félóra óta lestelek az ablakon át, de nem vettem észre, mikor jöttél. Azért mégis reméltem, hogy nem hagysz benne a bajban. Barátom, az öreg olyan inkvizíciót folytatott volna le, hogy nem lehetett volna elviselni. Tépte volna a májam, hogy hát mi az, mi történt, miért vagyok én éppen az osztály legjobb tanulójával haragban.

És most kihúzta magát, grimaszt vágott s az apját utánozta:

— A csirkefogókkal bizonyára jó barátságot tartasz.

— Nem is tévedett volna olyan nagyot, — nevetett Miklós — lásd: Feldheim.

— A Feldheim nem is csirkefogó. És kérek, ha az igazat megtudta volna, hát lett volna szörnyű vádemelés: egy Csizmadia ilyen szégyent eltü-hürt!

— Jól van, jól, — motyogta Miklós kelletlenül.

— Egész jól eltöljük majd az időt. Néha kimegyünk a ligetbe tanulni. Barátom, olyan szép névelőnők járnak ki a porontyokkal. De gyere, bemutatlak édesanyámnak, ezen is át kell esni. Apám ugyanis sokáig tárgyal, mert ha valakire egyszer rávetette magát, tudod, az nem szabadul egykönnyen.

Egy kis szobában ült a mama s pápaszemmel olvasott. Pirosképű, duplatokás asszony, a haja őszülő. Ahogy rá nézett Miklósrá, szemei kifeszültek, kis szája körül, mintha mosoly reszketett volna:

— Hát maga az a Nagyrévi? — s hangja fucsán, tompán fuvolázott.

Később:

— Irigylem az édesanyját. Boldog asszony, akinek ilyen fia van. Engem megvert a Jóisten ezzel a haszontalannal.

Károly kínjában vicces pofát vágott s vigyorgott. Ó, a szüntelen anyai zsémbelődés, mely állítólag a szintiszta szeretetből fakad!

— Oly sok keserűséget okoz ez a Károly mindnyájunknak, hogy azt már . . .

Károly elvágta a mondatot:

— Na most mondd meg, Nagyrévi, őszintén, te meg mered mondani a véleményedet mindenkinek s te nem félsz az én anyámtól . . .

— Az a baj, hogy te sem félsz!

— . . . most mondd meg, helyes-e, ha egy felnőtt fiúnak az anyja nem ad zsebpénzt.

— Csak te ne hazudj! Mert te kapsz zsebpénzt.

Mondd úgy a dolgot, ahogy van. De én is kérem magát, mondja meg őszintén a véleményét, kíváncsi vagyok rá: kell-e egy fiúnak több zsebpénz, mint naponta huszonnégy fillér villamosra? Ennyit kap tőlem Károly, sem többet, sem kevesebbet. Tehát halljuk a szakértői véleményt!

És az anya szájaszélén mintha gúnyosra színeződött volna az a szakadatlan mosoly.

Miklós felelt:

— Feltétlenül több kell.

Csizmadia mama meghökkent. Ő őszinte feleletet kért, de az őszinteséget csak úgy tudta elképzelni, hogy igazat adjanak neki.

— Nem értem, — rebegette. — Nem értem, de nincs is igaza. Bármilyen jó tanuló is maga, jól tudhatja az egyes tantárgyakat, de bocsásson meg, még maga is csak gyerek s ebben a kérdésben nem kompetens. Lehet, hogy a saját viszonyaiból indul ki, megbocsát úgy, lehet, hogy magának kell a pénz itt-ott ennivalóra is, de Károly az más. Neki megvan itthon mindene. Lakása, ruhája, élelme, tíz-órait hazulról visz magával, neki semmire, de semmire a világon nincs szüksége.

— De igenis van! — heveskedett Károly.

— Nincs, nincs, nincs! — ellenkezett az anya s Miklóshoz beszélt tovább, mert őt akarta leszerelni.

— Ezt én egész egyszerűen nem értem. Megáll az eszem. Miért állítja maga is, hogy egy ilyen taknyos gyerekeknek pénzre van szüksége? Mire kell hát?

Miklós fölényes gúnnyal mosolygott. Az anyai szív! — ez nem volt számára újság. Csak az volt a csodálatos, ahogyan Csizmadia mama meresztette a szemét értelmetlenül és magyarázatot várva. Ezzel a kékszemű düledt csodálkozással szinte ésszel megközelíthetetlen földöntúli lénynek kellett őt látni. Miklós csak mosolygott és nem nyilatkozott. De hallgatásában volt valami kínos elakadtság is. Az anya a világért sem hagyta el a témát:

— Úgy-e, ha az ember sarokba szorítja magukat, nem tudnak mit tenni. Látja, maga híres Nagyrévi, maga sem tud felelni, semmi okosat nem tud mondani.

Ejnye! Miklóst bosszúság fogta el. A mindenit, ő bizony . . . ő bizony . . . Eh nincs rá mód, hogy bármit is mondjon. De azért szembenézett az anyával. Annak tiszta tekintete, eszményített arca s egész lénye már-már azt az önvádat verte fel a lelkében, hogy ő is, a másik fiú is, bűnösök. Gyáva büntudat és valami tiszta lázadó erő küzdött benne, mereven állt, semmit az érzéséből el nem árult. Úgy tudta, hogy hallgatnia kell.

De miért? Miért nem szabad kiáltania, védekeznie és vádolnia, amikor neki igaza van? Mi az az átkozott erő, amely lenyüggözi, amely belé fojtja a szót, megöli a haragját, besüppesztí a mellét, szorítja a koponyáját?

Előtte ült a kövér mama, mint egy groteszk madonna, hollandi humorral, így is inkább karrikatúrának szánva.

És megjelent a nyitott ajtóban Prof. Csizmadia. Magas alakjával, ősemberi hatalmas szakállával. Mintha harsonás kíséret sorakozott volna föl mögötte s valamely kórus zengené a vezérmotivumot: egészség, munka, becsület!

Miklós meghajtotta magát s halk hangon köszönt. A professzor arca nyájassá enyhült s mindkét kezét nyújtotta a diák felé:

— Isten hozta, fiatal barátom.

És várt, hogyha valamit éppen be nem fejeztek, hát csak folytassák. De mindenki hallgatott.

— Akkor talán jöjjön be az én szobámba.

A fiára is rászólt:

— Jöjjön maga is!

Idegen, furcsa úri világ, Miklóst meglepte, hogy az apa magázza a fiát.

Óriási íróasztalhoz ült le Prof. Csizmadia, mögötte masszív kötésű könyvek, csupa bordópiros szín, arany betűkkel. Egy székre mutatott, oda ült Miklós. Azután simo-

gatta a szakállát, ajkait megnyitva villogtatta a fehér fogait s fürkészőn nézte Miklóst.

Miklós mindent ellenségesnek érzett, ami e percben körülfogta. Házat, tárgyakat, ismeretlen arcú emberek arképeit a falon, a bronz Apollót, ami szép, de ami nekik otthon nincs, az egyetlen nyavalyás tarka tájképet, otthon ilyen sincs, a vaskos könyveket, valamely nyomasztó világ egész rendszerének kodifikációját, ne ölj, ne lopj ne paráználkodj, te ne, de én majd igen, ha foltos is a ruha, az nem szégyen, egy évtől öt évig terjedhető börtönnel büntetik!

Most izzó dac töltötte el minden porcikáját, de más-kor, ernyedt órákban annyiszor fájt neki az is, hogy a szabadon eső testek kilenc egész s nyolcvanegy századrész gyorsulással zuhannak alá a föld központja felé. Ült mereven, mögötte pedig, kissé oldalvást állott Károly, elvesztve minden kövéres vidámságát, huncutságát, állt mamlaszul s talán reszketett is. Miklós várta a kérdéseket s mereven nézett a professzor arcába. Hosszú idő múlva szólalt meg Prof. Csizmadia:

— Hát ügyebár fiam, maga színjeles tanuló. Mondja csak meg nekem, miért nem jeles tanuló ez is?!

És ujjával a fia felé bökött, de úgy, mintha revolvvert fogott volna rá.

Miklós szinte sértőnek találta a kérdést:

— Nem lehet mindenki jeles tanuló.

Prof. Csizmadia ránézett, de meglepetésének egyéb jelét nem adta.

— Úgy. Tehát maga azt mondja, kedves barátom, hogy ez a fiú, ha akarna sem lehetne jeles tanuló.

— Szerintem nem.

— Tehát buta a szerencsétlen.

— Azt nem mondom, hogy buta. De az bizonyos, hogy nem valami lángész.

Mintha szíven szúrták volna Prof. Csizmadiát. Hirten fölállt, az ablakhoz lépett s kitekintett az utcára. És kifelé bámult egy ideig. Később visszaült az íróasztalhoz, ránézett Miklósról s mintha alkudni próbált volna vele, vagy a sorssal:

— És ha szorgalmas lenne, akkor sem boldogulna? Annyira hülye, hogy minden igyekezet mellett is meg kell buknia?

A szavak fenyegetően pattogtak, Miklós nyugodtan felelt:

— Károly egyáltalában nem hülye. Némely dologhoz határozott tehetsége van.

— Például mihez?

— Például . . . például . . . magyar irodalomhoz. Jó stílusa van és jól tud beszélni.

A professzor keserűen nevetett:

— Ha valami csirkefogást akar elkövetni. Vagy amikor le kell tagadnia valami gaztettét.

— Ő szokta például felköszönteni az osztályfőnököt, minden esztendőben. Még rögtönözni is tud.

Ez azért láthatóan jól esett Prof. Csizmadiának. Mintha egész lénye kissé megszeliődött volna, sörteszerű sűrű haja is egy-egy pillanatra bársonyos takarónak látszott. Károly egy tekintetet vetett atyjára, egy darabig a szemébe nézett. De a professzor hangja megint csak fölharsant:

— De miért kellett megbuknia éppen matematikából?

— Ahhoz nincs tehetsége.

— Matematiká-á-hoz? Mikor a matematika a logikus gondolkodás próbaköve! Ahhoz nincs tehetsége? Egy Csizmadiának! Egy várföldi Csizmadiának! Akinek mindenhez kell, hogy tehetsége legyen!

Á-á, hát így állunk. „Egy várföldi Csizmadiának!” Mintha bizony ez már elég is lenne. Miklós most már,

mintha bosszút akarna állni az öregem, feszítette tovább a húrt:

— Tény az, hogy matematikához semmi tehetsége nincsen.

— A professzor hadonászott a kezével, mintha arcának szálló mérges rovar akarna elűzni. És üvöltötte, sírt, szinte könyörgőn zokogta:

— Mi az, hogy nincs tehetsége? Nem megy a fejébe? Nem tud figyelni? Vagy nem képes megérteni? Elfelejtí? Vagy micsoda? Micsoda-a-ha? Hogy értsem azt, hogy nincs hozzá semmi tehetsége?

— Nem érti. Ha figyel, sem tudja megérteni.

— Úgy! Hát akkor mégis csak buta. Hülye. A professzor Csizmadia Ábris egyetlen fia hülye. Vihetem a Frimbe. Ó, te hitvány féreg, te!

Ezt már rekedten hörögte, a szeme kezdett forogni, fölállt újra az asztaltól s meghajolva, ökölbeszorított kézzel indult a fia felé. Közvetlenül előtte megállt, arcát annak arcához tolta s fojtottan tagolta:

— Te nyomorult istenátka, te föld szégyene, te . . . kipusztítlak a világból, te-e-he . . .

A keze rándult, mire a fiú önkénytelenül hátrább húzódott s riadtan pislogott. Ettől mintha megvadult volna az apa, felordított s teljes hévvel belevágott a fia arcába, úgy hogy annak feje nekiütődött a falnak. Egymás után jobbról, balról még vagy nyolcszor-tízszer vágta pofon, mialatt szaggatottan hörögte:

— Még hozzá gyáva . . . fél . . . kapkodja a fejét . . . a kutya . . . matematikából . . . féreg, te himpellér . . . vagy parirozol, vagy meg fogsz dögleni.

Miklós már az első ütés után felugrott, de némán állva maradt. Károly csak egyszer adott hangot, egy túl-erős ökölütés után rövid, felsíró jajkiáltást. Különben hangtalanul tűrt s annál iszonyúbb volt Miklósnak hallania az ütések zuhogását. Dermedten állt és bámult, valami

megőrült gonosztevőt látott a professzorban s fájdalmasan fojtogatta a szégyen, hogy ennek a borzalomnak valamennyire talán ő az oka.

A verésnek vége szakadt, a professzor állt lihegve s még utolsó, megsemmisítő tényül szemenköpte a fiát. Károly egészen a falhoz lapult, remegett s egy tagja sem mozdult. Az apa még mindig kielégületlennek látszott, föl-alá kezdett járni, lihegett, egy-egy tekintetet vetett a fiára, mintha bármely pillanatban újra kezdhethé az egészet. Később beszélni kezdett:

— Mert dac nála az egész. Dacból nem tanul, dacból nem tud. Nem tud, mert nem a-kar tudni! De én fölvettem az eldobott kesztyűt és nem tágitok, keresztülviszem az akaratomat, vagy pedig elpusztul a kölyök.

Szünet, föl-alá járás, nyekereg a padló. Később:

— Maga takarodjék ki innen. Mars!

Károly indult. Eltűnt.

— Kedves barátom! — fordult egyszerre Prof. Csizmadia a diák felé. — Ne csodálkozzék azon, amit itt látott. Bocsásson meg, ha kiméletlen voltam önnel szemben. Ön talán nem is képes ezt megérteni. De nagyon kérem, vezesse jó útra ezt a szerencsétlent.

És hosszú kéréletés magyarázkodás következett. Egy Csizmadiának színjeles tanulónak kell lennie. Vegyen példát a fiú az apjáról, aki mindig elvégezte a kötelességét. Ő még ma is el tudja mondani az Iliász bevezető sorait, andra moi ennepe mûsza polütropon . . . Miklós ereje elernyed, hagyta, pedig máskor kéréletetlenül kijavította volna, hogy ez nem az Iliász, hanem az Odyszeæ. A matematika! Ő abban is kitûnõ volt, ha éjszaka fölverték volna álmából, akkor is elfújta volna a sinus- és cosinus-tételt s a többi algebrai képletet . . . Miklós nem szólt, nem mondta, hogy a sinus- és cosinus-tétel nem algebrai, hanem trigonometriai képletek. Egy Csizmadiának dolgoznia kell! Ó, Miklós legyen olyan derék, az Isten is

megáldja, s kövessen el mindent, hogy a fiú sikerrel tegye le a javítóvizsgát; hasson Károlyra, igyekezzék közel férközni a lelkéhez, ez nem is lesz talán nehéz, hiszen jó pajtások. Győzze meg a fiút arról, hogy kötelességei vannak nem csak magával s a jövőjével szemben, hanem a szüleivel, a családjával, a nevével, a nem-zet-ségével szemben!

Újra és újra, amit már elmondott, ugyanaz más szavakkal, egészen a cigányos rimázkodásig, hízélgésig, appellálva Miklós becsületére, ifjúi ideális lelkére; ne sajnálja a fáradságot, legyenek mind a ketten lelkiismeretesek és szorgalmasak. Megállapodtak a tanítás egyhavi honoráriumában is, harminc koronában, amit Miklós olyan halkán kért, hogy Prof. Csizmadia, ha akarta volna, le is alkudhatott volna belőle.

— Külön is meg fogom hálálni az igyekezetét, kedves barátom, külön is meghálálom, ha kedvező lesz az eredmény.

Végül: Isten vele, legyen áldás a munkáján, az első leckét mingyárt meg is kezdhetik, hogy egy nap se menjen veszendőbe. Miklós azt gondolta, hogy még csak június huszonnyolcadika van, tehát így ráadás lesz a három nap; a professzor azt gondolta, hogy kissé sok harminc korona egy ilyen fiatal legénynek, és nagyon sok egy olyan haszontalan fickóért.

Károly szobájában a két fiú egy darabig nem szólt egymáshoz. Miklós valami olyasmit szeretett volna mondani a pajtásának, amivel meggyőzi arról, hogy nem kell magát ő előtte szégyelnie. De nem talált gyengéd szavakat. Valami undor kavargott benne. Károly kezdte a beszédet:

— Most láttál mindent. Ebből tudhatod, mi az én soršom. Most már nincs is mit titkolnom.

— Hát ez máskor is megtörténik?

Károly legyintett s ez felelet volt.

— Vérig gyötör és megaláz. És minden ok nélkül.

— Borzasztó. Nem is tudom, hogy mit mondjak.

— Semmit. Idegen előtt még eddig nem tette, ez volt az első eset.

— És anyád nem véd meg?

Károly nem felelt.

— Ezt nem értem.

Károly a vállát rándította.

— Én nem tűrném.

— Hát mit tehetek?

— Az ember ezt nem tűri el!

— Hát te mit csináznál?

— Elmennék hazulról s nem jönnék többé vissza.

— Lehetetlenség.

— Én elmennék.

— Könnyen beszélsz te. Te keresel, te megélsz tanításból is.

— Te sem vesznél éhen. Adna pénzt az anyád, adnának a nővéreid, kötelességük.

— Igen, kötelességük, de nem tennék meg, nincs is nekik. És ő nem engedné s félnének tőle. Semmit sem lehet ellene tenni. Haza hozatna a rendőrséggel. Én már arra is gondoltam számtalanszor, hogy öngyilkos leszek.

Miklós nem tudott többet mondani. Még dadogott, de elakadt a szava:

— Barátom ... én ... kérlek ...

Na, nincs mentség, nincs vigasz, kár is beszélni tovább, — ezt érezte Károly.

Hallgattak. Miklóst büntudat nyugtalanította. Különösen azt szégyelte önmaga előtt, hogy tehetetlenül kellett végignéznie a szörnyű jelenetet. Holott, ha az utcán, idegenek közt lát ilyent, akkor bizonyosan segítségére siet a gyöngébbnek. De már feszegette elméjét a kérdés: miért is nem segíthetett a pajtásának? Igaz-e, hogy nem segíthetett? Nemcsak a gyávaságát menti-e önmaga előtt, ha úgy gondolja, hogy nem segíthetett?

Az ablakhoz sétált és kifelé nézdegélt. Kis kertféle vette

körül a házat, néhány fa, kevés pázsit, egy-két virágbokor s egy tarka ernyőszerű sátor, alatta nádból font karosszékek. Mindezt magas, vasrácsos kerítés övezte. Az utca nyílegyenes, két oldalán fasor. Egy fiatal leány s egy öregasszony sétáltak el a kerítés mellett. Valaki megállt a kapu előtt, nézte a számot hátralepve, nézte a névtáblát előrehajolva, s habozott. Miklós elfordult az ablaktól. A szoba ócska volt, egészen más, mint a többi szoba, kimustrált, rozoga bútordarabokkal megtömve. Semmi újság a szemnek, semmi sem történik, csend. — Miklós még mindig vívódott érzéseivel, de hirtelen elhatározta magát, föladata a szándékot, hogy Károly előtt magyarázkodjék.

— Fogjunk hozzá a tanuláshoz.

Károly hallgatott, nem mozdult.

— Végy elő papírt és kezdjük az anyagot a legelején. Azért nem tudsz semmit, mert az alapelvekkel nem vagy tisztában, mindjárt az elején lemaradtál. Másnál is, aki rossz matematikus, ez a hiba. Én azt tartom, hogy a matematikát is meg lehet érteni, ha egyszer mást megért az ember. Ugyanaz az ész kell hozzá, mint bármi másához. Van egy tiszta füzeted?

Károly kelleetlenül kotorászott a fiókban:

— Jó lesz ez?

— Jó.

Miklós leült Károly mellé, ceruzát vett elő:

— Adva van egy mennyiség, jelöljük azt a -val — és leírt egy a betűt.

Károly már zavarban volt. Ráncolta homlokát:

— Miért éppen a -val?

Miklóst meglepte a kérdés. Próbált rá megnyugtató feleletet rögtönözni. Károly úgy tett, mintha figyelne, bámult a papirosra, a papiroson egymásután megjelenő betűkre és algebrai jelekre. Nyugtalanság fogta el, az esze zavarosabb lett, azt érezte, hogy rögtön meg fog örülni. A fonalat elvesztette, csak a hangját hallotta Miklósnak s

szemével csak a keze és ceruzája mozgását látta, érezte a saját testét, a testén a ruhát, érzékelte az utcáról beszivárgó kocsizörejt. Miklós gépiesen ismétlődő kérdéseire gépiesen mondta: igen, igen, értem, értem.

— Most mondd meg, mit nevezünk hát összeadásnak.

Károly hangot sem tudott adni. Csak tátogott és nyelt, az arca kivörösödött.

— Elmondom tehát még egyszer. Csak egész könnyedén figyelj, ne erőltess magad. Az összeadás tulajdonképpen hozzászámlálás. Tehát $a + b \dots$

Károly hirtelen felállt. És egészen megkönnyebült, hogy erre elhatározta magát:

— Hagyjuk ma. Fog menni, de most nem vagyok képes másra gondolni, mint ami történt.

— Majd várunk egy kis ideig. Addig beszéljünk másról.

Károly visszaült a székre, lenézett komoran a padlóra. Egyszer csak felélénkült:

— Te, láttad a szobalányunkat? Aki ajtót nyitott.

— Igen.

— Mit szólna hozzá?

— Nekem nagyon tetszik. Na és?

— Barátom, még csak hozzá se lehet érni, nem hagyja a dög.

— Igazán? Kár.

— És nem lehet vele sokat okoskodni, mert ha a család valamit észre vesz, hát megint kitör a vihar. Nem merek, barátom. Hiszen látod, mi megy itt. Ha az öreg ilyesmit, a legcsekélyebbet is, megtudna, egyszerűen meggyilkolna. Akkor aztán csakugyan el kellene innen menekülnöm. Tudod, valóságos pokol.

— Úgy látszik, az.

— Neked még fogalmad sincs róla, mennyire az. Az asztalnál, amikor felszolgál, nem merek ránézni. Lilinek hívják. Vizsga szemekkel figyelnek, bele akarnak látni a

vesémbe. Barátom, még a lányok is.

Később:

— Ó, csak már innen kikerülnék! Alig várom, hogy túl legyünk a nyolcadikon is és meglegyen az érettségim.

— Épen azért kellene megtanulnod a matematikát.

— Áh, hülyeség. Amíg innen ki nem szabadulok, nem fogok tudni semmit. Sem tanulni, sem cselekedni. Ha innen elmegyek, minden másképp lesz. Mintha valaki a víz alól felbukik a levegőre. El fogok költözni innen, beiratkozom a jogra, belépek a sógorom irodájába, addigra már a sógorom lesz, és ügyvéd leszek. Meglátod, akkor fogom megtanulni a matematikát, utólag, csak úgy passzióból. És fog menni. Elvégre én nem vagyok agyalágyult.

Miklós tátott szájjal figyelt, meglepte, amit hallott. Szinte föl nem foghatta, de az igazságát érezte. Az órát átbeszélgették, aznap már semmit nem tanultak.

Másnap Károly vidáman fogadta Miklóst s meglepő ajánlattal állt elő. Huszonkilencedike van — mondta —, csak elsejétől érvényes az egész tanítás, hát két napig most már ne is tanuljanak, nem érdemes, nem köteles vele Miklós sem.

Miklós tiltakozott. Nem, nem, ezt ő nem teszi, nincs is értelme s nem is tisztességes dolog, mert az apja azt hiszi, hogy az időt munkával töltik el.

— Hiába, ha én nem akarok, akkor úgy sem lehet — makacszkodott Károly.

— Akkor itt hagylak.

— Na, ne komédiázz.

— Én nem komédiázok, máris megyek.

És fölállt, Károly megfogta a kezét:

— Maradj. Nagyon kérek, maradj. És ne erőszakold ezt az ostoba tanulást. Ne kínozz te is. Eleget nyúznak engem ők.

Miklós visszaült a helyére. Kis csend. Károly arca földerült:

— Tudod, mikor kezdődött ez az egész? Én megmondom neked. Négy évvel ezelőtt, harmadikba jártunk, amikor egy olasz anarchista meggyilkolta Carnot-t, a francia köztársasági elnököt. Én nem törődtem az egész esettel, illetve nem is tudtam róla, azt sem tudtam, hogy Carnotnak hívják az elnököt. De délben, ebédkor, amikor az öreg megjött és leült az asztalhoz, emlékszem, még késset is és sokáig vártunk rá, szóval, amint leült, borzalmas komoly képet vágott és kenetteljes hangon kezdte előadni a történetet a családnak. Nekem feltűnt a furcsa póz, figyeltem rá s jól emlékszem még a szavakra is, ahogy kezdte: Példátlan gonosztett történt! Én, tudod, majd elröhögtem magam, hogy csakugyan történt valami jóízű dolog. És folytatta: Egy elvetemült, aljas gonosztevő...! És elmondta az esetet, ahogyan az ujságokban olvasta, hallotta, mit tudom én, és várta a hatást. Hogy most mindenki semmisüljön meg a rémülettől, a felháborodástól és a gyásztól és hogy mindenki zokogva átkozza az elvetemült, aljas gonosztevőt. A többiek, anya meg a lányok, mondták is, hogy rémes, borzalmas, milyen gazság, milyen rossz emberek vannak a világon, a Blanka meg, a fiatalabb nővérem, elkezdett vihogni. És ebből sem lett baj. De én hallgattam és juszt sem akartam részt venni a kiprovokált általános szörnyűködésben. Ekkor ő, mintha csak ezért hozakodott volna elő az egész ügygel, letette a kanalat és mereven rám nézett. Én már tudtam, hogy most valami lesz. Nézett rám és megszólalt: Magának nincs egy szava sem ehhez a gáztetthez? Vállat vontam: nincs. Ű-űgy? És miért nincs? Azt mondtam: nem lényeges. Ne-em? Egy példátlan gyilkosság? Egy elvetemült gazság, amely gyászba borított egy egész országot és fölháborodást keltett az egész világon, ez magának nem lényeges? Szomorúan jellemző ez a maga gondolkodására és erköcsi világára. És ekkor én, a Jóisten tudja miért, de csak azért is, ezt mondtam: Én tulajdonképpen megérttem azt a Giovanni

Santot. Így hívták az anarchistát, sajnos, ma is tudom a nevét. Hát amint ezt kimondtam, hogy én megértem, mint-ha szíven szúrták volna, felordított: Gazember! Te megérted? Te Istentől elrugaszkodott gonosztevő! Mars ki, takarodj a szemem elől, na mégállj bitang, ezért számolunk. A többit azután elképzelheted. Ebéd után behivatott a szobájába s akkor történt először egy a maival egészen azonos eset.

— Bámulatos. Miért mondtad, hogy te megérted azt a-a-a...

— Santot.

— Igen. Miért mondtad?

— Fogalmam sincs róla. Csak nekem az az érzésem támadt, hogy monddam. Azért is. Tudtam, hogy ez vérig sérti.

— És ez cél? Nem értem. Mi okod volt rá? Isten bizony bolond vagy és voltál már akkor.

— Na meg mert én hallgattam, úgye, ő meg minden áron erőszakolta, hogy szóljak hozzá. Kierőszakolta belőlem.

— Kierőszakolta? De miért mondtad, hogy te megértesz egy egészen érthetetlen gyilkosságot?

— Hát hányszor magyarázzam el, hogy miért mondtam? És tudod mit? Igenis megértem. Ha akarom értem, ha akarom, nem értem. Mindennel így van az ember.

— Nagyszerű. Akkor az algebrát is meg fogod érteni.

— Azt már nem. Illetve... majd meglátjuk.

— Szóval az algebrát nem akarod megérteni. Még kiderül, hogy igaza van atyádnak.

— Azt nem mondtam, hogy nem akarom. De... dühbe hoz az a hülyeség. Adva van egy mennyiség! Mi az, hogy adva van? Hol volt addig? Honnan, miből van adva? Ré-émes! Már az egyes szavakat sem értem.

Miklós nevetett.

A következő napon meg sem kísérelték, hogy tanulja-

nak. Sakkoztak. Miklós jobban tudott játszani, mint Károly s könnyedén nyerte meg a játszmákat. Ő a sakkal is foglalkozott, volt egy Akantisz—Rozsnyay sakkönyve, tanulta a játszmakezdeéseket s lejátszotta a mesterjátszmákat, Lasker, Csigorin, Tarrasch, Pillsbury, Charousek, — csak úgy szórta a mesterek neveit s a versenyeredményeket. Károly sakkozónak is igen szórakozott volt. De a vesztes egy cöppet sem zavarta, sőt még lenézte Miklóst ezért a fölösleges tudományáért s gúnyos megjegyzéseket tett rá.

Július elsején azután újra előkerült az irka s megkezdődött a tanítás. Ezúttal a geometriába kezdtek:

— Tehát vannak egyes sarkigazságok, vagy másképen axiomák, melyek a geometria kiinduló pontjai. Ugyebár az algebrában is axiomákból indultunk ki, ilyen volt például: minden mennyiség egyenlő önmagával.

— Na látod, ezt értem. Ez természetes.

— Helyes. Ezek az axiomák, ezt is elmondtam már, nem bizonyíthatók, de bizonyításra nem is szorulnak, mert igazságuk első tekintetre nyilvánvaló. A geometriában ilyen axioma például, hogy két pont közt az egyenes a legrövidebb összekötő vonal . . .

És folyt a magyarázás.

Károly kezdett valamit kapiskálni. De minderre nem volt kíváncsi. Minduntalan közbeszólt, szeretett volna másról beszélni:

— Te! Észrevetted már, hogy a Richter tulajdonképen nem úgy mondja, hogy összesen, hanem öszenen? Barátom, mindig a pad alá kell bújnom, úgy röhögök. És olyankor a Feldheim . . .

— Most ne azon járjon az eszed, hanem ide figyelj! Károly röhögött..

— Ismételd el, amit utoljára mondtam.

— Ojjé, ha én azt tudnám.

Miklóst most már egy kis ingerültség öntötte el. Nem szólt, várt. Azután gépiesen újra kezdte:

— Ha két párhuzamos egyenest metszünk egy harmadik egyenessel, akkor a keletkezett szögek . . .

— Megvallom neked, arra gondoltam, hogy sakkozni is ilyen száraz lélektelenséggel sakkozol és . . .

— Na és?

— És eszembe jutott, de ne haragudj meg, valakitől, nagyon intelligens úriembertől azt hallottam egyszer, hogy csak buta emberek tudnak jól sakkozni.

Károly nevetett, hátrább húzódott és védekezőn emelte maga elé a kezét, hátha megint kap egy boxütést, amolyan tréfásat, amely azonban egész komolyan fáj. De Miklós mosolygott s csak ennyit mondott:

— Marha.

Azután:

— Na, figyelsz, vagy nem figyelsz?

— Jó, figyelek, de . . . holnaptól kezdve. Ma nincs kedvem.

— Kedved holnap sem lesz, meg holnapután sem. Így nem megyünk semmire.

Károly legyintett:

— Aj, mennyi idő van még szeptemberig!

Csönd. Szünet. Újra:

— Ha két párhuzamos egyenest metszünk egy harmadikkal . . .

— Tudod mit? Holnaptól kezdve becsületszavamra figyelni fogok. De most sakkozzunk.

Ellenkezés, vita, fenyegetőzés, végül is elővették a sakktáblát. Károly öntötte a figurákat az asztalra. Egy leesett, de nem hajolt le utána. Felállították a figurákat, Miklós a feketéket, Károly a fehéreket, a fehér futó hiányzott, az esett le. Károly csak úgy piszmogott, mintha el is feledkezett volna arról, hogy hiányzik a futó. Miklós a lelkébe látott. Nem elveszett ember! Nem is egészen tehet-

ségtelen, egész komolyan. Lám, ehhez már volna tehetsége. És valóban, talán a gyermekkori bonnok és misszek idejében idegződött beléje, elvárta, hogy Miklós vegye fel a figurát. Kis szünet, kölcsönös amerikázás után Miklós keményen ránézett és ráförmedt:

— Veszed föl azonnal azt a futót!

— Jó, jó! — morogta Károly s lomhán lehajolt.

A játszók most különös gyorsan folytak le. Miklós mintha valami gögös haragot öntött volna ki magából, pozdorjává törte ellenfelét, egymásután vagy négy partiban. Egy partinak épen a vége felé tartottak, amikor belépett a szobába Prof. Csizmadia. A fiúk fölláltak.

— Jónapot barátom. Na, hogy megy a tanulás? Látom, hogy a mai munkát már befejezték.

— Igen — felelték midaketten.

— És haladnak előre?

Miklós megint csak azt szeretne volna mondani, hogy nem. De erőt vett magán. Hirtelen felelni azonban nem tudott. Mert azt nem akarta mondani, hogy haladnak. Valami kitérő választ keresett:

— Fog menni.

Prof. Csizmadia bizony rögtön felfogta a helyzetet:

— Tehát eddig még nem megy.

Miklós elszégyelte magát, de most már dühös is lett. Megint a keresztkérdések! Vallatás! Na, most már odamond a tisztelt úrnak valami gorombaságot. De egyelőre csak így felelt:

— Még legelején vagyunk, semmi biztosat nem mondhatok. De remélem, hogy fog menni.

A professzor hallgatott. Azután megint:

— És a sakban ki nyer?

Erre a kérdésre Miklós nem akart válaszolni. De Károly felelt helyette:

— Ő.

— Ez az első parti?

— Nem.

— És maga még egyet sem nyert?

— Nem. Nagyrévi remekül játszik.

— Hányat játszottak eddig?

— Már vagy huszat.

A professzor kínjában fölnevetett.

— Huszat! És maga egyet sem nyert. És ezt szinte büszkén mondja. Dicsekszik vele. Tehát még ezt sem tudja, ebben is alul marad, ehhez sincs . . .

És már elborultan nézte a fiút, kezdett benne forrni a vér, a fiú pedig már lesütötte a szemét. Mintha ez a megadás, ez a szinte felkínálkozó várás kellett volna már csak a professzornak, mély lélegzetet vett s valami furcsa, dongó hangot fujva az orrán — indult a fiú felé:

— El-vete-mült undorító féleg, te!

Károly riadtan hátrább lépett, a professzor megemelte az öklét s felordított:

— Te bitang!

De váratlan dolog történt! Miklós fékjei elszakadtak s élesen fölkiáltott:

— Ne bántsa azt a fiút!

A professzor megállt, megfordult, keze lehanyatlott. Megdöbbenve bámult. Miklós szinte támadó állásban állt és keményen nézett a professzor szeme közé. Az szinte csak úgy lihegte:

— Mi volt ez?

Miklós nem felelt, várt, de acélossá feszült teste, lelke.

— Ön talán megőrült, fiatal barátom?

Ez szemtelenség! — úgy érezte Miklós.

— Ön örült meg! Velem ne merészeljen gorombászkodni, mert baj lesz.

A professzor szinte szélhűdötten nézett köröskörül a szobában, mintha tanúkat keresett volna, vagy mintha láthatatlan jelenlevőktől tanácsot várna. Mert hisz egészen

újszerű, példa nélkül való az eset. Miklós nem tudott megállni:

— Soha nem láttam, hogy így bánjon egy apa a fiával. Szegény fiú. Ezt nem lehet nézni és én . . .

— Elég legyen most már! Gyermekek! Én magát gyermeknek tekintem, fiam és még most elnézem, hogy hirtelenében elveszítette az eszét.

Miklós arca izzó vörösre gyúlt, haragjában egészen eltorzult. És lábával dobantott.

— Nem veszítettem el az eszem! Mondtam, hogy nem tűnök semmiféle sértő hangot. Egy gonosztettet akartam megakadályozni. És előttem nem fogja többet kínozni a fiát.

Miklós ordított, egész teste meg-megrándult, kezét önkéntelenül is ökölbe szorította s majd hogy neki nem ugrott a nagy, szakállas embernek.

Prof. Csizmadia dermedten állt, nem is tudta, mit kell tennie. Neki akart menni a diáknak a fia miatt, de félt tőle. Állt, küzködött, egyszerre csak hirtelen sarkon fordult s még fenyegetően visszaszólt:

— Ezért majd számolunk — és kisietett a szobából.

Ez a kifejezés szemmel láthatóan egy kéznél fekvő formula volt nála, mellyel a kényes helyzeteket pillanatnyilag megoldotta.

Miklós még vadul nézett feléje, az ajtóra, azután viharzó lélekkel járt föl-alá a szobában. Azt akarta mondani: nyomorult gazember! — de Károly miatt elölte a szót. Megállt és ránézett Károlyra, mit áll még mindig, mint a sóbálvány? A tekintetük találkozott. És különös! Miklós meglepődött, mert Károly szeme sötéten és ellenségesen villant feléje. Már meg is szólalt, egész határozottan, élesen:

— Na, ezt nem kellett volna tenned, barátom.

— Mi-i-i?

— Ezt nem lett volna szabad.

— Micsodát?

— Amit tettél.

— Nem értem. Miért nem?

— Nagyon is elgaloppoztad a dolgot. Az én apámmal így nem lehet beszélni. Ez tiszta abszurdum.

Miklósnak az ámulattól megállt az esze. Szólni akart, de nem tudott. Valami elektromos villanást érzett az izmaiban, mintha szorultságában végső segítségül újra csak a testi erejéhez akart volna menekülni. Az az érzés fogta el, hogy egy ökölcsapással le kell ütnie ezt a hitvány kölyköt. De Károly csak beszélt tovább, mint egy mérhetetlen érzelmi messzeségből, idegenül, idegen, lesújtó világból:

— Az én apám egy idős úr, egy kiváló ember, képtelenség vele szemben ilyen módon fellépni, ilyen hangot, ilyen szavakat használni és megfenyegetni és . . . bocsáss meg érte, de meg kell mondanom, ezt hihetetlenül csináltad.

Miklós úgy érezte, hogy elsápad. Csak nézett zavartan a pajtására, azután fölvette egy székről kopottas kalapját:

— Szervusz, — mondta s indult.

Károly fölkiáltott:

— Ne okoskodj, kérlek Miklós!

Utána is ugrott, hogy elkapja. Miklós csak legyintett:

— Erigy a fenébe!

És erohant.

Másnap azután nem is jelent meg az órán. Károly jelentette ezt az atyjának. Menjen el tüstént a lakására — utasította Prof. Csizmadia a fiát — s mondja meg neki, hogy a vállalt munkát végezze tovább, ennek semmi akadálya nincsen, ő ezentúl egyáltalában nem avatkozik bele a dolgukba.

Károly beállított Miklóshoz. Otthon találta, egy rongyos, horpadt dívánon heverészett az egyetlen szobájukban. Miklós anyja, kis termetű, sápadt asszony, a konyhában foglalatoskodott. Károly úgy köszöntötte, hogy jóna-

pot. A konyhából a szobába vezető ajtó nyitva volt, Miklós ezt hallotta. De felugrott a dívánról, zavart lett, szégyelte a kopott, rongyos szegénységüket. Hűvösen és idegenül tárgyaltak. Károly automatikusan ismételte, hogy ne haragudjon, nincs is rá oka, hármuk közül éppen ő az egyetlen, akit sérelem nem ért, folytassák tehát a munkát. Miklós engedett, minden miatt, talán azért is, hogy Károly minél előbb menjen el a színhelyről, az egész dicsőséges diákság dicstelen háttérét tevő lakásból s amit még az jelent. A következő napon a szokásos időben újra megjelent Prof. Csizmadia házában. Most már, amikor a kapu elé érkezett s rámeredt a vaskerítés és néhány lépésnyire az élettelen, szürke faltömeg, az az érzés mozdult meg benne: bár elsüllyedne mindenestül.

Ettől kezdve egész szeptemberig folyt a tanítás, anélkül, hogy bármi külső esemény zavarta volna. Miklós a családtagokat jóformán nem is látta. Kétszer-háromszor találkozott Prof. Csizmadiával, egyszer például a kapu előtt, köszönt neki illedelmesen, az komor udvariassággal, nagyon is udvariasan, köszönt vissza. Csizmadia mamával mindössze kétszer beszélt. Olyasfélét kérdezett az aszszony, hogy hogyan van az édesanyja; vagy pedig arról panaszkodott, hogy rettentő a hőség, — a tanulást nem hozta szóba. Károly állt mellettük s a rövid beszélgetéshez statisztált; a mama különben úgy fejezte be a kihallgatást, hogy Károlyhoz szólt néhány szót, franciául. Ezt Miklós sértőnek találta s nagy keserűség is mozdult meg szívében, amiatt a játszva szerzett német, francia, angol nyelvtudás miatt.

A Károly két nővérével meg sem ismerkedett Miklós. Egyszer az előszobában találkozott az egyikkel, aki éppen indult hazulról s a tükörben egy utolsót igazított a kalapján. A leány, akinek a tükörképét látta, nagyon szép volt. Miklós hirtelenében nem tudta, hogy bemutatás híjával üdvözlje-e, üdvözöheti-e, kicsit habozott, de mégis kö-

szönt, a lány azonban nem fogadta a köszönését, úgy tett, mintha rohanna s a nagy sietségben nem is hallotta volna. Miklós elhatározta, hogy semmiképen nem fog egyik lánynak sem bemutatkozni, sem köszönni, bármilyen helyzet adódjék is, — ezt az elhatározását következetesen meg is tartotta.

Néha elgondolkozott azon, hogy milyen különös rossz viszonyban van az egész családdal, kivétel nélkül mindenki, talán még a szobalánnyal is. Vajjon tudnak-e a többiek, anya s a két lány arról, ami közte és a családapa között történt? Erről sejtelve sem volt, tisztára találgatta, spekulálta, hogy nem, mert sem a professzor, sem Károly nem mondhatták el az esetet; a professzor azért nem, mert az rá nézve egy csöppet sem volt dicsőséges, a fiú pedig, ha már az apja hallgatott, nem mert fecsegni.

Az egész matematikai anyagon áthaladtak augusztus végéig, kezdve a negyedik osztályos algebrán s az ötödikes trigonometrián. Miklós nagy türelemmel s végtelen nyugalommal magyarázott. Szüntelenül megismételte a már elmondottakat, ha kellett többször is, teleírt és iratott egy sereg füzetet — az eredmény igen csekély volt.

Károly az egész idő alatt kimért maradt, teljesen elhagyta gyerekes és szinte félkegyelmű heceit, gonoszul komoly tudott leni; beszélgetésük a leckéken kívül csaknem semmi.

Szeptember másodikán történt a javító vizsga. Matematikából öt fiú került javítóra, köztük Csurom József is, az Örömvölgy-utcából. A kitűzött időpont előtt a fiúk már az osztály előtt álltak a folyosón s vártak. Richter tanár úr rendes szokása szerint, pont csöngetéskor jelent meg a folyosó elején, — a fiúk már régen azzal gyanúsították még, hogy ha előbb érkezik, akkor addig elbújik, míg a terminus másodpercre el nem következik. Most maga hozta magával a tanterem kulcsát, felnyitotta az ajtót és utána bevonult az öt diák. Miklós nem volt ott, a vizsgára

nem volt kíváncsi, már ami az erkölcsi eredményt és Károly sorsát illeti, sőt szinte azt szerette volna, hogy bukják meg; először mert nem tud eleget, másodszor azért, mert az apja is megérdemelné a fiú újabb szekundáját. Egyetlen, ami érdekelte, a sikeres vizsga esetére ígért „külön hála”. Erről kénytelen volt fantáziálni, mert siralmasan nagy szüksége volt a pénzre.

Reménykedése elkalandozott ötven, esetleg száz koronáig, mert ha százat kapna, akkor venne egy birkózó dreszt is.

Károly a javító vizsgán elégtelen osztályzatát elégségesre javította ki. Hogy hogyan és miért, hogy tudott-e valamit, vagy semmit, — az sohasem derült ki, mert a másik négy fiú után utolsónak maradt s amikor felelt, rajta és Richter tanár úron kívül senki sem tartózkodott a tanteremben. Tény azonban, hogy a másik négy fiú is „átment”, köztük tehát Csurom József is.

Délután háromkor kellett jelentkeznie Miklósnak, hogy elköszönjön Prof. Csizmadiától s hogy megkapja az augusztushavi fizetséget.

Várnia kellett, mint amikor két hónap előtt először jelent meg a házban. De csakhamar nyílt az ajtó, egy szikár, kopasz ember hátrált ki a dolgozó szobából, sűrű hajlongással s a professzor mélyre eresztett hanggal ismételtette: el lesz intézve, ebben az értelemben el lesz intézve. Miklóst meglepő nyájassággal üdvözölte, bevezette a szobájába, újra leültette s cigarettával is megkínálta, de ahogy Miklós csudálkozó mosollyal hárította el a cigarettát, nyomban megállapította: nagyon helyes, nagyon helyes, hogy egyáltalában nem akarja még most meg sem próbálni, a nikotin asszonynak és diáknak nem való. Azután hamarosan rátért a tárgyra, nagyon megköszönte Miklós fáradságát, példátlan buzgalmát és lelkiismeretességét, igazán, nagyon, de nagyon, soha sem fogja elfelejteni. Csak maradjon meg továbbra is a munka és becsület

útján, a hazának ilyen polgárookra van szüksége, no az Isten áldja meg, boldog, hogy megismerhette — és kezet nyújtott s akkor dugta Miklós markába a fizetséget, amit hogy honnan, mikor vette elő azt nem is lehetett látni. Miklós zsebre gyűrte a pénzt, de rögtön érezte az ujjaival, hogy csak annyit kapott, amennyi szigorú értelmezés szerint járt, harminc koronát, pontosan: egy húsz- és egy tíz-koronást. Kizártnak látta, hogy tévedjen, mégis remélt, hátha az egyik pénzdarab ötvenkoronás. Együtt távoztak a szobából, mentek lefelé a lépcsőn, a professzor elől, Miklós utána, — mert Károly és anyja a ház előtt üldögéltek a tarka ernyő alatt. Miklós kihúzta zsebéből a pénzt, megnézte, hát igen, harminc korona volt.

A tarka ernyő alatt egy pár szó esett, azután kezet csókolt az asszonynak, kezet nyújtott Károlynak.

— Szervusz.

— Szervusz, mi holnap úgyis találkozunk.

És indult.

Mindhárman utána néztek, állva és szótlanul, apa a fia vállára tette a kezét. Mikor bevágódott a rácsos ajtó, mintha megkönnyebbültek volna s még egy percre maradt mozdulatlan a csoportkép.

Bérház

1931.

Hársfa ucca 70. Háromemeletes ház, színe szürke, illetve sárgás, azaz pizsokbarna, szóval bérházzsín. Kapu este tízig nyitva, azután kapupénz fejénként tíz fillér, éjfél után húsz fillér, felülfizetés ajánlatos, felülnemfizetés esetén a házmester a köszönést nem fogadja. Nyitás reggel hat órakor, a mosásmentes kaucsukzsebkendő s az önműködő nadrágtartó feltalálója ha reggel hatig sétál a ház előtt, akkor már ingyen térhet hónapos odújába.

Délután három óra. Feketebajszú férfi befordul a kapun. Az udvar majdnem tágas. A földszinti lakásokban mindenki olvashat, akár az egész bibliát kiolvashatja, ha állandóan égeti a villanyt.

Fenn a tetőn mászik egy macska. Néha meggörbül a háta, a farka meg hullámosan mozog. Négy macska élt eddig a házban, most már csak három van belőlük, egyet tegnap bevittek a kisgyerekek a földszint négybe s szüleik távollétében megnyúzták.

A tetőn sétál a cserepező munkás. A cserepezőmester lenn sétál az uccán. Nem a Hársfa uccában, hanem mivel a Kőfaragó uccában lakik kedves családjával, hát a Koháry uccában sétál, messze a családi tűzhely melegétől, hiszen már itt van a tavasz. Már félórája sétál, jár föl-alá, úgy látszik Mucuska késik.

A tetőből rövid kémények merednek fölfelé, némelyik füstöl, némelyik viszont nem füstöl.

A tető alatt a padlás vonul négyszögletű vonalban, a padláson ládákban régi petróleumlámpák holttetemei hevernek, csillár, törött vasaló, ócska könyvek, három rózsfüggönyrúd egy sarokba támasztva. Por, pókháló, szárító-kötélén lóg özvegy Kuczoráné három inge. Deszka folyosó,

mely dobog a léptek alatt, lécből készült ajtók, az ajtókon lakatok, mert különben Tiszárné már régen ellopta volna özvegy Kuczoráné ingeit. Özvegy Kuczoráné is ellopta volna Tiszárné rézfüggönyrúdjait, ágylepedőjét és vánkosciháját, no meg a lakásából a kését, kanalát, tányérját, pénzét, életét és szemét az üregéből. Özvegy Kuczoráné a Tiszárnéét, Tiszárné a Kuczoránéét, Weisz a Baraiét, Barai a Weiszét, mindenki mindenkiet, ezer szerencse, hogy van kulcs és zár, lakat, drótszögű kerítés, puska a falon, revolver a nachtkaszniban, rendőr a sarkon s börtön a Markó uccában.

Feketebajszú férfi befordult a lépcsőházba. Világoszürke új kalap a fején, testén zsákszínű felöltő, a nadrágja vasalt, sárga félcipője vidáman nyikorog.

Tető alatt a harmadik emelet. Harmadik emelet 42. Egyszobakonyha. Nincs otthon senki. Poloskák a repedésekben s ágydeszkák réseiben nyugszanak, svábok a spartherd alatt a fáskiszni és a fal között. A szobában kétajtós, barna politúrozott szekrény, így van beírva a végrehajtó jegyzőkönyvébe is. A szekrényben hét darab zálogcédula. szépen összehajtva, lejáratí sorrendben. A vízvezeték a konyhában csöpög, csapja már hat hete hogy elromlott. „Azt is temiattad nem tudom megcsináltatni, te ágrulszakkadt. Hányszor mondtam már, hogy ne nyúlj hozzá, mert mindig elcsavarod, hanem ha víz kell, hát szólj.” A konyha ajtaja be van zárva, az ajtó fölött a két négyzet alakú ablak nyitva, itt árad ki a bűdösség a szabadba. Kívülről azonban valami enyhébb, de végtelenül nagyobb terjedelmű bűdösség veri vissza, így hát marad belőle mindig annyi, amennyi némi védelmi eszközül szolgál mindenféle ellenség ellen: koldus, részletes, könyvügynök, villanyszámlás, adóügyi kézbesítő, hitelező. Megtörtént már, hogy egyszer egy hitelező visszafordult s azt fuldokolta, hogy majd eljön a jövő héten. Olyan egyén, aki valamit hozna, pénzt, állást, ajándékot, akár csak jó hírt, olyan egyén a tapasztá-

latok szerint átlag kétszázévenként egyszer jelentkezik s mivel a ház épült anno 1882, könnyen lehet, hogy még 149 esztendeig várat magára.

Harmadik emelet 37... No de feketebajszú férfi felért az első emeletre, a gangra kanyarodott, egy pillantást vet jobbra-balra az ajtószámokra s máris méltóságteljesen lépked a helyes irányban, miközben ujjongva nyikorog a cipője. Megáll a tizenkettes számú ajtó előtt s megnyomja a villanycsengő gombját.

Harmadik emelet 37. Rongyos, sápadt, beretvátlan koldus áll az ajtó előtt, nyomkodja a kilincset, kopog az ajtó üvegén hiába, dögöljetek meg s megy tovább. Harmadik emelet 36, „csak menjen isten hírével, magunknak sincs.”

Harmadik emelet 35. A hátsó lépcső s a közös klozetok közvetlen közelében. Itt lakik özvegy Kuczoráné. Ez is egyszobakonyha. A szoba kétablakos. Az egyik ágyban ketten alusznak. Egy éjszakai kávéfőző az Aranysárkány-nagykávéházból s egy munkanélküli, aki ezt a hivatalát éjjel folytatja. Kuczoráné künn matat a konyhában, kávé rak a darálóba, mert nemsokára uzsonnát főz magának. Amennyiben mégis elégedetlen, hát a nyavaja törje ki az egészet, az egésznek a zsidók az okai. Mert hát olyanok is az emberek, mintha a világ tisztára meg lenne örülve. Itt van az a büsszelróti rém is, az a Kürti. Azt írja az újság, hogy világborzalom. Benn a szobában még hárman alusznak, egy a másik ágyban, egy a dívánon, egy a földön. Ezek a nappali szállásbérlők, az éjszakaiak tizenketten vannak, a konyhára is jut belőlük. Keczege Pétert kilakoltatták, éjszakánként részegen járt haza s hányt, mert a nem bírja az italt, minek iszik az ilyen disznó. Most künn lóg a cédula a kapun, a kávéfőzővel iratta Kuczoráné: „Egy agy egy tisztéséges fiatalember részére kiadó. Bővebet 3-ik em. 35.” Ifjú betörő olvassa a cédulát, a feltétel, hogy tisztéségesnek kell lennie, rendben volna, de a 3-ik

emelet túl magas, megy tovább. Ajjaj, nehéz az élet, romlik az üzlet, az éjjel betörték egy jónevű részvénytársasághoz s 8 pengő 40 fillér volt a kasszában.

— Pá-pá — éneklő üdvözlésül zavarában a Hölgy, miután kinyílt az első emelet 12. ajtaja. Feketebajszú férfi balkezeében tartja az új kalapját, jobbjaival a Hölgy kezét emeli a szája felé, — Na ... igazán ... meg vagyok lepődve, — csicssergi a Hölgy. Az előszoba tiszta, a szoba illatos, a széles diványon himzett kispárnák, az asztalon délutáni ujság hever: „Bud szerint a mélyponton már túl-jut ...” itt elfedi a diadalmas kövér betűket egy börretikül.

Harmadik emelet 33. „Samu, te tisztára meg vagy örülve.” „Csak te fogd be a szád.”

Harmadik emelet 32. „Tudja, mivel lehet pénzt keresni? Gyűjteni kell. Látja, nekem van egy jó ideám: nemzeti ajándék az elűzött spanyol király részére. Erre még össze lehetne hozni egy summát. Mindenki adna, legfeljebb holmi rohadt kommunista nem. Tudja, ahol én lakom, egy szegény asszony, négy gyerekkel, de olyan szegény, hogy éhen halnak a kölykei, összeáll a szomszédasszonnyal, aki még szegényebb s olvassák az ujságot s mikor olvasák, hogy a két királyné Párisban, a spanyol meg a belga, egymás nyakába bo-ho-ru-hultak s úgy zokogtak s a spanyol királyné zsebben a huszonkétmillió pezetával csak annyit tudott búgni, hogy bőóraszto, bőóraszto, — hát amikor ezt olvassák, mindaketten elkezdenek sírni, na látja!”

Második emelet 24. Családapa konyak- és likőrügynök, most vidéki úton van. Családanya ma korábban ment az Aranysárkány-nagykávéházba; bizonyosan egy öregúrral szemben foglalt helyet, kezében a délutáni lap az összes aznapi gyilkosságokkal, úgy tesz, mintha olvasna s szemét ájtatosan forgatja. Ha az öregúr lagymatag, akkor a mama feláll kisétál a toalettre s járás közben ringatja izmos testét s mintha oldalt bele nézne a tükörbe, vissza-

pislant az öregúr felé. Ha így sem lesz üzlet, akkor vagy végleg legymatag az öregúr, vagy csalóka látszat az ő öreg-sége, azaz éppen olyan kevés pénze van, mint egy fiatal-nak. Mariska otthon ül egy karosszékből, előtte nyitva a növénytan, bolondító csalmatok, de ő a szemközti falra mered s önmaga szerelmével van lázasan elfoglalva.

Második emelet 25. A szobaúr szintén. Lázasan. Egyébként szegény diák, pénze már a hónap elején elfogyott. A háziak, Tiszárék, a konyhában laknak. Tiszár munka után jár, Tiszárné lement a boltba fáért. Ha ugyan még adnak hitelben.

Második emelet 26. A férj most jött haza a hivatalból. Ebéd. A bablevest már megették. Kalarábé, kenyér, más nincs. „Lehet, hogy elsején felmondanak.” „Szent-isten, csak nem?” „Leépítés lesz megint.” A gyerek utálja a kalarábét, éhes marad, sírni szeretne. A postás jár a gangon, kopog. Bead egy keresztkötéses lapocskát. „Evangeli-kus Egyházi Közlöny.” „Elkárhoznak-e a vad népek, akik önmagukban nem okai annak, hogy a keresztséget föl nem vehetik?” „Elkárhoznak.” A gyerek még aznap este ver-set próbál írni, szabad verset. „Este. Ülök a fotelben. Unatkozom. Unom a lényem. Mondják, hogy ne piszkál-jam az orromat és egyek kalarábét. Nem szeretem. A fe-jem üres belülről. Így nő az ember lassan és nem tudja miért...” Abbahagyja, rágja a ceruzáját.

Második emelet 27. Lépcsőházból nyíló háromszobás lakás, előszoba, utcára nyíló ablakok. Ügyvédi iroda, ajtón tábla: Dr. Schwarczfi Soma. Ül az íróasztal mellett, vele szemben Steinberger.

— Kedves Steinberger úr, legalább ötven pengőt fi-zessen.

— Itt folyjon ki a szemem, ügyvéd úr, ha öt pengőt talál nálam. Kutasson ki, tessék!

— Nagyon sajnálom, kedves Steiberger úr, de én sem élek a levegőből. Látja ott azt a halom keresetet? Két

hete hevernek ott s nem tudom beadni, mert nem tudom felbélyegezni őket. Abszurdum. De ezt csak magának áru-lom el. Legalább húsz pengőt fizessen.

— Itt folyjon ki a szemem, ügyvéd úr, ha két pengőt talál nálam.

— Tízet sem tud fizetni?

— Itt folyjon ki a szemem, ügyvéd úr.

Első emelet 12. Feketebajszú férfi a dívánon ül a Hölgy mellett. Elereszti a Hölgy kezét s balkarjával át-öleli a nyakát. Hölgy hozzá simul. Feketebajszú férfi fehér fogai megvillannak, meg akarja csókolni a nőt, hajol fe-léje, csucsorít, a száját akarja elérni. Hölgy elfordítja az arcát:

— Ne, ne! A számat nem engedem.

Feketebajszú férfi kissé lehül.

Második emelet 28. Három szoba, fürdőszoba, cseléd-szoba, spájz, a spájzban uborka üvegben, befőtt, skatulyák, doboz, zsák, üres üvegek, kis egér jóllakva hever. Boris a cselédszoba ajtajában áll, arccal a szobának fordulva. A vaságyon ül egy öreg parasztasszony, az anyja. A ládán Boris bátyja, Ferkó, cseréppipát szí. Dunaegyházáról jöttek föl. Hogy valamit talán adna a Boris, valamit a megspó-rolt pénzecskéjéből, pár pengőt, hogy éppen éhen ne vesz-szenek. Nincs munka odahaza. Tavaly is csak éppen, hogy az aratás volt. Olyan jó lány az a Boris. Feljöttek, ha már a levélre sehogy sem akart pénzt küldeni. Most még csak ülnek, elbeszélgetnek, majd a Ferkónak kell előrukkolni a dologgal.

— És hogy van az öreg Fekete Szabó bácsi? — kér-dezi Boris.

Ferkó csak pipál. Hosszú idő múlva:

— Hát hogy lenne.

— Hát ... hogy él-e még?

— Dehogyan él.

— Meghalt?

— Meg ám. Még tavaly.

Az öregasszony közbük siránkozik:

— Bizony lányom, úgy járunk valamennyien. Mert a szegény Fekete Szabó bácsi is éhenhalt. Legalább azt mondják. Nem volt szegénynek senkiye, öreg volt, már nem tudott dolgozni.

— Már hogy nem tudott volna akkor se, ha lett volna munka, — javítja ki Ferkó.

— Azért csak azt mondom, Boris lányom, hogy maradj, amíg jó dolgod van, milyen igen jó is lehet itt.

Borisba beleful a panasz. Hogy hatkor kel, tizenegy óra van, mire lefekhet, hogy nincs az embernek semmi becsülete, hogy két hétben egyszer kap csak kimenőt, hogy ha vendégek vannak, akkor hajnalig is fenn kell maradni, hogy...

A nagysága benyit a konyhába. Riadtan bámul a parasztokra. Boris elpirul. Testvér, anya fölállnak. Boris zavartan rebegi:

— Az édesanyám és a testvérem.

A parasztasszony indul a nagysága felé, kezét akar neki csókolni. A nagysága szomorú pillantást vet az elmosatlan edényekre, hirtelen megfordul és viasszasalad a lakásba.

Második emelet 29. Fricike nem érti az egészet:

— Mondd apa, akkor, ha levágják a katonák az ellenséget, akkor meg is eszik?

— Nem eszik meg! — feleli az apa dühösen. — Most már hallgass, aludni akarok.

De az anya nem hagyja el, amiről köztük szó volt:

— És ha most lefekszel, akkor estére sem lesz egy fillér sem.

Az apa nem felel, fekszik a divánon, fálnak fordul, behúnyja a szemét. Anya int a gyerekeknek, gyerek kisomfordál a gangra. „Micsoda egy ember.”

Első emelet 10. Stein úr egész nap hivatalban van.

Magántisztviselő havi 160 pengőért. Előbb 250, majd 200, most 160. Ha nem tetszik, elmehet. Még szerencse, hogy Steinné ritka ügyes asszony, női szabásművészt üz. Hat leány dolgozott nála eddig. Reggel nyolckor jöttek, este nyolckor mentek, stanicliban hoztak ebédet. Kerestek havi ötven pengőt fejenként. Steinné keresett havi ezret. Most már csak két lány jár hozzá. Az ő üzlete is megcsappant. Lajos, a Steinné unokaöccse, egy piszok cinikus, azt mondta tegnap, hogy lesz az még rosszabbul is. Az illet be kellene zárni.

Első emelet 11. Beteglátogatók vannak a háznál. A nagymama fekszik, beteg, nagyon roszul van, Isten nyugosztalja . . . illetve dehogy is, még él szegény, de az orvos azt mondta, hogy már csak valami csoda segíthet rajta. Igen jólelkű orvos, ingyen jár a beteghez. Nagymama szeméi le vannak húnyva, meztelen karja a vánkoson hever. Ma már nagyon bágyadt, csak éppen hogy lélegzik, de nem szólt semmit egész nap. Jobb is, ha nem szól, mert csak siránkozik. Az orvos délelőtt injekciót adott neki. Csak fekszik mozdulatlanul, szemhéja alól néha könny csordul ki. A nagymama sír, mint kislány korában. Sárka egy széken ül az ágy mellett s arcát két kezével eltakarva ő is sír, hangtalanul. Öten állnak a szobában. Elméjükben felvillan a végső állomás képe. Az éjjeliszekrényen üres orvosságos üveg.

— Tíz üveggel szedett már be. Drága, nem győzzük. Már mindenünk elment orvosságra. Most nem is csináltattuk meg újra, megvárjuk, mi lesz szegénnyel. Hátha már nem is kell, szegénynek.

Első emelet 12. A Hölgy szelíden megkérdi Feketebajszú férfit:

— És . . . mondja kedves, mit szokott maga a nőknek ajándékozni?

Feketebajszú férfi zavartan mosolyog. De csak egy pillanatra gondolja, nem is ő, hanem a lelke mélyén pa-

rányként élő neandervölgyi emberke, hogy meg kellene ragadni a Hölgny nyakát és egyet szorítani rajta.

— Tudja, ne haradudjon, de nem akarom, hogy csalódjunk egymásban.

Feketbajszú férfi zavartan mosolyog. De összeszedi magát és férfiasan kivágja:

— Csak legyen nyugodt, Nusika, meg lesz elégedve.

A hölgny kacag:

— Kissé nagyon is határozatlan összeg.

— Mondjuk huszat.

— Nem gondolja, kedves, hogy kevés?

— E . . . e . . . e . . . momentán ennyire számítottam.

Hölgny hallgat. Feketebajszú férfi majdnem gondolkodik:

— Nos?

— Ha megigéri, hogy máskor pótolja, hát nem bánom.

Első emelet 14 és 19. Kettős lépcsőházi bejárat. A háziúr. Kisasszony zongorázik. Régholt zeneszerző fordult a sírjában. Gyönyörű! — sóhajtja Alfréd, egy másik háziúrnak a fia. Három ház meg két ház, az öt ház. Háziúr a dolgozószobájában tárgyal a doktorral, aki ügyvéd s a három ház gondnoka.

— Borzasztó! — hördül föl a háziúr. — Már tizedike van s még mindig nem fizettek egyesek. Egy lakás meg üres. De inkább álljon egy éven át üresen, olcsóbban nem adom. Az emberek ingyen szeretnének lakni. Első a flanc, meg a zabálás, a háziúr pedig költözködjék ki a saját házából s menjen utcát söpörni. Képtelenség, hogy egy ház, amelynek az értéke 400.000 pengő, alig 28.000 pengőt hoz évente, ez alig hét százalék. Maholnap lemegyünk hatra.

— Feltétlen javulásnak kell jönni. Én javulást várok.

— Na természetes. A bérek nem maradhatnak így. És mondja, kedves doktor úr, hogy van maga informálva, lesz tatarozási kölcsön, vagy nem lesz? Elvégre nem hozhatjuk a saját pénzünkből rendbe az épületeket, hiszen az

épület nemzeti vagyon, az állam érdeke is, hogy jókarban legyen.

Az ebédlő uccai ablakait törülgeti a szobalány. Nyitva az ablak, meztelen lábakkal áll a párkány szélén s kívülről törli a felső ablakot.

— Ugy, úgy csak feljebb! Csak feljebb fiam, ne sajnálja a drága karját, nem törik el, — dirigálja a ház úrnője.

Első emelet 10. „Ja, kedves szomszéd, az már így van, pénz beszél, kutya ugat.”

Földszint 9. A lakás sötét. Egyablakos szoba és konyha. Ágyrajárók. Az öregasszony már hatvan éves. Mosást, vasalást is elvállal. Az arcán ezer ránc, érlemeszedése van, néha elszédül és elesik, néha meg is üti magát nagyon. Ilyenkor a lakói, leginkább nők, ápolják. Egy férfilakó, ötvenen felül, megkérte a kezét. De kosarat kapott. Ezt a történetet meséli el az öregasszony, nem mondja, hogy nem szimpatikus neki a férfi, de hát ő még sem megy hozzá, mert Isten tudja, hogy még mit nem akarna. Egy férfitől minden kitelik.

Gyerekek szaladgálnak a másodikemeleti gangon. Egy kisfiú kerget két kislányt. Vidáman kacagnak. A házmeszterné kiáll az udvarra és felkiált:

— Mi az már megint? Micsoda ordítózás ez? Nem takarodtok mindjárt be?

A második emelet huszonkilences megfordul a diványon, felnyög, sóhajt, káromkodik:

— A tüzes mennykő üsse meg ezeket a kölyköket, hát nem képes az ember egy negyedórát aludni.

Ajtó nyílik, kirohan egy anya, elkapja a kislányát s bevonszolja a lakásba. Utközben veri, a kislány sír.

Első emelet 12. Feketebajuszu férfi a tükör előtt köti a nyakkendőjét. Komor és szótlan. A Hölgy dúdol. A pénzt beteszi a retiküljébe, a retikült beteszi a szekrénybe s a zárban megfordítja a kulcsot. Feketebajuszu férfi ezt

látja a tükörből. Csak úgy ötletfoszlányokban lebeg meg: oda kellene ugrani, felszakítani az ajtót, kikapni a retikült, visszavenni a pénzt, visszavenni s inkább összetépni... de kész a nyakkendő, igen csinos, jól áll az inghez s a ruhához, megnyugszik hát sorsában. A Hölgy néha a férfi felé tekint, egy kicsit megveti, anélkül, hogy tudna róla s ami a fő: ha ezt valaki ráolvasná, szenvedélyesen tagadná... A délutáni lap diadalmasan kövér betűi most szabadon láthatók. Túljutottunk tehát a mélypontra, „A kormány tudni fogja kötelességét s az orosz dumping veszedelmét kiparirozza.”

Földszint 8. Egy kopott, gondozatlan férfi ül egy rozoga karosszéken, fülén a rádió hallgatója. Eunuchtenor énekel, lendülettel, meggyőződéssel kurjantja szét az egész városnak, az országnak, Európának, hogy: „Fizetésem tíz forint husz karajcár, megél abból egy bojtár.” Mhegéhél abbó-ó-ól egy bojtár, — kopott férfi gondolkodóba esik, csak úgy szinte öntudatlanul, hátha igaza is van ennek a széphangu embernek, hiszen oly tisztességesnek hallszik.

Földszint 6. Két szoba. Az egyik kiadva. Háziasszony elment a nővéréhez, Budára. A szobaur álkulccsal kinyitja a szekrényt, kiveszi a polcon szalvéták alatt elhelyezett két húszpengőst s két tízest tesz a helyükbe. Szentül bizik benne, hogy a háziasszony vagy azt hiszi majd, hogy megháborodott az elméje, amikor úgy tudta, hogy húszpengősöket rejt a szekrénybe, vagy kísérteteknek rója fel, hogy tízpengősökké váltak.

Földszint 4. Egy fiatal ember olvas, Gárdonyi Géza, Göre Martsa lakodalma. Meg van elégedve önmagával. „Az vót kiírva, hogy: Kiadó. No, sógor, ide bemögyünk, mer itt kiadják a mándlit, amit a ligetben elvittek.” Olvasó nevet.

Első emelet 12. Feketebajuszú férfi udvarias búcsút vesz a Hölgytől. A Hölgy miniatűr parfümös üvegcséből egy cseppet önt kabátja fazónjára. Nyílik, csukódik az ajtó.

Szemközt egy cseléd lány, a második emeleten meg egy terhes asszony áll az ablakban, várnak, el-elhúzzák a függönyt úgy lesnek, ott álltak, mióta Feketebajuszú férfi érkezett. „Le kéne verni a derekát az ilyen dögnek!” — gyűlölködik az asszony. „Milyen szép ember!” — sóvárog a cseléd lány. Feketebajuszú férfi cipője haragosan nyíkorog, amint a gangon lépdel. A lépcsőn lefelé sietni kezd, csaknem fut. De a lépcső legalsó fokain fölfelé kapaszkodik Ibolyka. Ibolyka hároméves, szőke hajú leányka, narancsot majszol, fekete szemeivel egyszerűen csak föl néz a férfira. És annak meg kell állnia. Megáll, meg kell érinteni a kezével a kislány fejét. Mosolyog, a kislány kacagva mondja: bá-ci!

A magasban éneklően föl harsan egy női hang: Ibolyka-a-a!

Lenn a pincében futkosnak a patkányok. Tízmillió poloska és száz patkány, az még csak tízmillió száz állat. Sváb, ruszni, papagáj és kanári a kalitkában. Némelyik pincében szén, fa, a másik üres. Egyben üres ládák. A mosókonyhából gőz árad a nyitott ajtón át, benn egy fiatal kövér nő mos, piros, bosszús, néha felsóhajt.

Fenn a háztetőn még sétál a macska. Meg-megáll és nyivákol. Talán a megnyúzott társát keresi. Az egyik kéményből erős sárgás-fehér füst tör elő. A kapu alatt házirend. Tilos, tilos, tilos. Külön táblák: koldusnak tilos, cselédnek tilos, hordárnak tilos, kintornásnak tilos. Aki ötödikén délig nem fizet, az felnégyeltetik s a város négy sarkán kifüggesztetik. A kapu előtt autótaxi áll meg, cinege emberke száll ki belőle. Erős, fiatal, egészséges soffőr hozta, ez a foglalkozása, cinegét, mucuskát, nagyságát szállítja egész nap a város egyik pontjáról a másikra. A ház előtt trachitkockákon emberek járnak. Sietnek, sétálnak, vándorognak. „A piszok tyúk rám se nézett.” „Sehol egy fillért nem lehet, egy fillért se!” „Ekkor még az emtécé háromkettő arányban vezetett.” „Addig, barátom, tizszer is

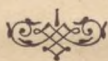
felfordulhatunk.” „Csináltak hozzá egy blúzt rózsaszín krepdesinből.” Szemközt iskola, nyitva az ablakok, gyerekek énekelnek: „... kökényszínű dolmányomon sárga gomb ragyog, Uccú peng a sarkantyúm, csekély gondom, semmi búm...”

Kétszáz lépésnyire, kiskabátban, kicsit fázva, álldogál két ifjú férfi. Az egyik cigarettacsutkát rág és sodor egy cigarettát, hogy megkinálja a másikat.

— Nézd csak ott azt a tetőt, hogy füstöl! Azt hiszem ég. Mindenesetre várjunk egy kicsit. Hátha leég az egész.

— Fenét ég. Csak a kémény füstöl. Nincs nekünk olyan szerencsénk.

— Mélabús húrokat pengetsz. Mióta lettél olyan defetista?

A bogár

1929.

A fényes kávéház előtt vánszorogtam. A terraszt tele volt vendégekkel, a nyitott ablakokban is ültek. Vacsoráztak, feketekávéztak, fagylaltoztak, frissítő italokat ittak és vidáman beszélgettek, minden bizonnyal az üzletről, a sápról, ha pedig nem, hát rosszat mondtak távollevő ismerőseikről, vagy zsidó vicceket meséltek egymásnak. Hogy egy előkelő lakomán hivatalos volt a rabbi is, meg a püspök is, egymás mellett ültek, éppen friss malacpecsenyét ettek, de a rabbinak e helyett a fogás helyett tojást tálaltak föl, amire a püspök évődve megkérdezte: mikor lesz már szerencsénk, hogy főtisztelendőség is velünk tartson ilyen finom malacpecsenyéhez; a rabbi pedig így válaszolt: majd csak az eminenciád lakodalmán.

Egy társaság harsogó kacagása verte a fülemet, szörnyű volt hallani és látni mindazt, amit fül és szem fölfogott. Szerte a világon mindenütt hónapok óta fullasztó szélcsönd, úgy éreztem, hogy össze kell esnem. Nem mint hogyha az éhség már le tudott volna teperni, — bár éhes voltam, aznap még alig ettem; nem mint hogyha a hasztalan fáradság már megtörte volna erős izmaimat, — hanem mert irtózatossá volt a szélcsönd, vérig sértő ez a buta tobzódás és pokoli volt a reménytelenség.

Megláttam egy ismerősömet. Egy ablakbeli asztalnál ült egyedül, előtte állt a pincér, ő éppen az étlapot tanulmányozta. Vagyonos ember, egyszer-kétszer már elviselhetetlen bajból egy-két napra kiségitett. Meg kell próbálnom megint a dolgot. Összeszedtem magam, bementem a kávéházba, köszöntöttem, leültem az asztalához.

— Áá, hogy van, mi ujság? — kérdezte nagyon ked-

vesen. — Hát először is hozzon nekem egy erőlevest — mondta a pincérnek. — Utána velőkrokkett.

— Itallal szolgálhatok?

— Egy üveg Porter-sört.

— Hogy van mindig? — kérdezte megint, fekete, tüzes szemével vidáman nézve rám.

Egy pillanat alatt átfutott az agyamon, hogy nem panaszkodom neki, nem tárom föl a helyzetemet, hanem valami gépies feleletet adok, mondjuk így: köszönöm, köszönöm. Azután beszélgetni kezdek vele, érdekes témákról, mondjuk világpolitikáról. Kínáról, vagy akár a cserebogarak halhatatlanságáról, mindegy. Egyszer csak azután majd egész szárazon kérek tőle kölcsön valami kisebb összeget. De nem tudtam úrrá lenni önmagamon, elernyedtem s ezt mondtam:

— Nagyon rosszul.

Ő nyugodtan megjegyezte:

— Ki van ma jól?

Ez a megjegyzés bosszantott és megzavart. Kicsit hallgattam. Meghozták a levest. Vagyonos ismerősöm möhön kezdett kanalizni. Én hallgattam, sóváran néztem az ételt, de azután elszégyeltem magam önmagam előtt s nem törődtem vele, hogy éhes vagyok s ő eszik, finom ételeket eszik. Szóltam is, ez pattant ki belőlem:

— Azért vannak, akiknek most is jól megy a dolguk.

Nagyon kevesen. Egy-két százalék. A többiek mind panaszkodnak.

— Lehet, hogy panaszkodnak, de jól élnek. Csak szét kell nézni, lépten-nyomon látható a pazar élet.

— Pazar! Miért? Mert a kávéházban vannak? Egyszerűen megélnék. Maga is megél.

— Azt nem mondhatnám.

— Ha nem élne meg, akkor halott lenne — mondta és hangosan fölkacagott.

Megjött a velőkrokkett.

— Utána? — kérdezte röviden a pincér.

— Utána hozzon francia sertésbordát.

A pincér kibontotta a Porter-sört.

— Még egy poharat!

— Köszönöm, én nem iszom.

Erőltetett, de nem tágitottam. Evett. Szájaszéléről csurgott a velőkrokett szósa.

— Hát mennyit keres mostanában?

Elmondtam, hogy legutóbb egy évig dolgoztam egy hivatalban, ahol 4—5000 pengős havi fizetés jár az igazgatóknak, akik majdnem annyian vannak, mint a tisztviselők, nekünk tisztviselőknek pedig 120 pengőt fizettek fejéenként.

— Abból is meg lehet élni.

Ettől elakadt a szavam. De azután csak folytattam:

— Itt bé-listára kerültem. Állást azóta nem tudtam szerezni. Itt-ott akad valami alkalmi foglalkozás. Most címeiket írok egy nagy vállalatnak, napi két pengő a keresetem.

— Nem sok. Túlzsírosra csinálták ezek ezt a francia sertésbordát.

Megint hallgattam. Bámultam a levegőbe. Egy villanylámpa körül apró zöld rovarok ezrei nyüzsgöttek, ezeket néztem, az asztal fehér abroszára is levágódott néha egy-egy fekete keményhátú bogár, ész nélkül futott ide-oda. Az ilyen bogárt sokkal rokonszenvesebbnek találtam, mint az olyan teremtes koronáját, aki velem szemben ült és falt. A francia sertésborda után parfaít következett, tejszínhabbal. És magyarázta:

— Ja, rosszak a viszonyok. Nem megy ma semmi, Pénzszűke van. Az embernek össze kell húznia magát és szerényen élnie. Munkával mindig lehet valamit keresni. És az ember annyit költsön, amennyit keres.

Azután elmondta, hogy ő is redukálta az üzemét. Egy sereg alkalmazottját elbocsátotta.

Egy kis fekete bogár éppen az arcomba vágódott. Megsimítottam kezemmel az arcomat.

Szóval elbocsátotta egy sereg alkalmazottját és az egyik autóját eladta.

Mindegy, a parfait nagyon izlett neki, nyaldosta a tejszínhabot a szájaszéléről, elérkezettnek láttam a pillanatot, hogy pénzt kérjek tőle:

— Kérem, volna szives nekem 20 pengőt kölcsönözni?

Nem is nézett rám, jobban elmélyedt az evésben, mintha felelni nem is akarna.

De azután mégis csak el akart intézni:

— Húsz pengőt? Nem adhatok, barátom. Nem vagyok ilyesmikre fölszerelve.

És egész sértődötten nézett rám. Nem tudtam mit mondani. Kínos zavar öntött el, undor és gyűlölet iránta. Legokosabb lett volna, ha rögtön fölállok és elmegyek. köszönés nélkül: De az egészséges düh csakhamar elnyomta minden nyavalyás érzésemet. Ültem szótlanul, bámultam rá s szinte azon törtem a fejem, hogy belekötök és nagyon megsértem; legjobban szerettem volna meg is pofozni. Persze, ezek csak ötletei voltak indulatomnak, számoltam az erőviszonyokkal. Én egyedül, ő mögötte: rendőrség, katonaság, bíróság. Dühömben utolsó pénzemen vettem egy szivart s rágyújtottam s úgy szívtam, mintha rettentően nyugodt lennék.

Parfait után jött a törökkávé. Kis nyeles bronzedényben, külön melléje egy üres fülespohár. Ő is szivarra gyújtott. Néztem a gőzölgő kávét. Éppen belepottyant egy fekete bogár, akkora, mint egy babszem. Ő rám nézett, megfogta a bronzedény nyelét s beleöntötte a kávét a pohárkába. És a kanállal keverte, miközben beszélni kezdett:

— Nem megy nekem olyan jól! A nyarat is itt töltöm, legföljebb, ha két hétre leutazok a Lidóra. Pedig elkélne vagy hathetes szórakozás nekem is Norderneyben vagy Biaritzban.

— Szegény! — sajnáltam a kis bogarat, amelyet a kanállal a pohár fenékeire nyomott s amely, úgy látszik, végleg belefult a forró feketekávéba.

Elkezdte szűrcsölni a kávé. Három-négy kortyot már lenyelt, mikor a bogár a nyelvére került. Fölugrott riadtan s rettentően elkezdett köpködni. Egészen elvörösödött s illetlen szavak töredezték ki a torkából. Végre a pincérért kezdett ordítani:

— Micsoda disznóság ez! Küldje ide azonnal a tulajdonost.

A pincér megrettent. Jaj, mi lesz itt. Egy ilyen fene elökelő kávéházban bogár a feketekávéban!

Jött a tulajdonos. Mosolyogva közeledett, de egyszerre ajkára fagyott a mosoly. Rettentő. Ó, hogy elmúlt a dicső középkor, amikor is ő most keréketörethetné az egész konyhai személyzetet. No, de itt van még legújabb korunk: megy ki a konyhára, legazemberezi a tüzi legényt, a mosogató asszonyt, az egész bandát s ha még egyszer ilyesmi előfordul — már mint, hogy egy finom vendége bogarat eszik — ő kidobja az egész bandát az utcára . . .

És már indult is a tulajdonos, lihegve, lilára vörösödött nyakkal.

— Pardon, uram! — kiáltottam a tulajdonos után!

Ingerülten fordult vissza, — hiszen én nem „fogyasztottam” s megütődve nézett rám, ugyan mit akarok, miért nem hagyom őt rohanni, embert ölni és diadalt ülni.

— Nem érdemes fáradni — mondtam nyugodtan. — Nem a személyzet a hibás!

— Már hogy ne lenne a személyzet a hibás! Ezek a csirkefogók!

— Nem kérem. A személyzet ártatlan. Ez a szegény kis bogár most röpült bele a feketébe. Itt a szemem láttára.

A tulajdonos megzavarodott, ismerősöm pedig úgy nézett rám, mintha kést döftek volna a szívébe. (Szóval sikerült, mert: ezt akartam.)

Én amagam dolgát elintéztem, elhallgattam s most már óriási nyugalommal szívтам tovább a szivart. Utolsó pénzemen.

— Maga látta? — kérdezte ismerősöm kétségbeesetten.

— Hogyne. Itt a szemem előtt röpielt bele szegény bogár a feketébe.

— És miért nem szólt nekem?

Ránéztem, hatvanezeréves undorral. De ahogy fuldokló dühét és zavarát láttam, elnevettem magam:

— Ja, nem megy olyan jól nekem, hogy szólhattam volna. Rosszak a viszonyok, uracskám. Az ember redukálja a lelki üzemet, csak annak szól, akinek éppen muszáj. Az ember, a szegényember is, racionalizál! Különben — fölálltam — jó mulatást kívánok.

Any a.

1931.

Messze élek az anyámtól. De gyakran hallok hírt róla. Látni még sohsem láttam őt, elveszett gyermek vagyok, talán nem is tud rólam. Hogy haldoklik, — mondta valaki róla, már jónéhány évvel ezelőtt. Aki ezt mondta, az szíve gyökeréig hazug ember, olyan valaki, aki ha azt mondja őt, akkor nemcsak az a valószínű, hogy három, vagy tizenhét, hanem egész biztos, hogy zöld. Szóval egy közép európai átlagember. És én nem árulhattam el, hogy nem hiszem amit mond. Már csak azért sem, mert magamra maradtam volna, ő pedig a hamis tanúk millióit sorakoztatta volna fel ellenem. Beszéljünk a cserebogarak halhatatlanságáról, — indítványoztam tehát.

Any a. Napjai meg vannak számlálva, — ismételtették megint mások. Szőre borzas, csontja zörgös, szédelegve ballag, — zúgták kórusban. Különben is elvetemült, gonosz teremtés, — szólt róla a lesujtó vélemény. Álnok. Becstelen. Vérfertőző. Emberevő. Méregkeverő. Csak így röviden, de teljes határozottsággal. A fülem hallatára. I-i-igen, ki-kiről is van szó-szó? — dadogta egy idióta, — nem is-ismerem, de be-be-becstelen, e-e-emberevő, ri-ri-ringyó. Ha megütöm az idiótát, ezerévi fegyház. Ha csak szólok ellene, — hivatalvesztés, bojkott, légelvonás, internálás, szanatórium és krematórium. Any a! Hallgatom némán tovább, hogy már ácsolják ellene a keresztet, melynek hossza az északi sarktól a déli sarkig húzódik s arra feszítik majd föl. Két kezét s a lábait óriási szögekkel verik majd át, huj, huj, s világ ünnepe lesz, amint a kereszt-fán vergődve halhatatlan kínok között átvonaglik a halálba.

Egy tömpeorrú finom emberke szűros szemekkel fürkészte a lelkem s beírta fekete noteszába, hogy mind ennek nem örültem. Én az ajkamat összeszorítottam, az eszem kissé megszéldült s a mellemben, a szívem táján, furcsa, leírhatatlan érzés rezdült, amelynek nyomán mintha el akartam volna ájulni. Ebben az időben, éjszaka az erdőn, más-kor elhagyott szobában falnak fordulva, láttam egy-két embert, akik úgy látszott, a könnyeiket törölték.

Sőt, valaki egyszer azt sugta, hogy anyám egészséges, nincs semmi baja. Néhány hétre meg is nyugodtam. Bocsássa meg nekem mindenki a fiúi szeretet elfogultságát. Elkerültem azután az embereket, nagy sétákat tettem a friss levegőn, remek volt a napsütés, kellemesen simogatott a hús szél, a nagy cserfa pedig, amelyet szemlélődve körüljártam, vastag törzsével, óriási koronájával s dús lombozatával, nagyon tetszett nekem, s a kis tarka, játszadozó virágokon nevettem.

De újra és újra jött a hír. Hallottam, láttam, minden papíron olvastam, a falon, a kerítéseken, a kéményen: több gyermekét elevenen megsütötte s megette. Piszkos. Nem mosdik, mert nincs szappana. Meg fog halni, mert meggyilkolják. Már nevelik is az angyalokat, kiknek szárnyaik is nőttek — kis bubi szárnyak a kabátkák alatt — s kik gyakorlásképen gyermekeket és aggokat csókolgatnak szüntelenül, már nevelik is az angyalokat, akik őt meg fogják gyilkolni. Meg fog halni, mert már haldoklik is. Már főbe is lőtte volna magát, de nincs revolvere. Még egy rongyos revolvere sincs! Viszont óriási revolvergyűjteménye van emellett, mert nagyszabású gyilkosságra készül. Ágyban fekszik, nem is ágyban, hanem egy vackon, mert már hónapok óta nem tud mozdulni sem. Lábának nyoma mégis, amerre megy, a lópata nyoma. Na persze, az ördög lábáé. Továbbá kigyulladt az egyik veséje. Nincs is veséje. Feje helyén két citrom nőtt.

Örültség! Riadtan bámultam meg, aki azt ujságolta, hogy a feje helyén két citrom nőtt. Hiszen ez, enyhén szólva, nem is lehetséges. Szinte már nem is értettem, mit akar ez jelenteni. De mások is mondták, többen, hogy a feje helyén két citrom nőtt. Egész bizonyosan, holtbizonyosan tudták, mert olyan emberektől hallották, akik az életben még soha egy igaz szót nem mondtak, — tehát abszolút szavahihetők. Hallottam, olvastam, reggel, délben, este, éjszaka, egy helyen, tíz helyen, száz helyen — s már megint rajtakaptam magam, mert hiszen ez máskor is megtörtént, hogy töprengék, mérlegelem a lehetőségeket: hátha mégis a feje helyén két citrom nőtt. S vajjon nem valószínűbb-e, hogy kétezer és százezer örült helyett, akik ezt mind tudják, mondják, írják, én vagyok az örült, aki ezt lehetetlenségnek tartom. Hol rejtőznek, akik velem együtt ezt, csak így egymásközt, tagadhatnák. Keresem En-et, keresem Em-et, rohanok Pé-hez, hitetlen mosoly, csak a vállukat vonják, semmit sem tudnak.

Végre mégis akadt, aki kijelentette, hogy a citromról szóló mese bárgyúság. Nincs tudomása erről, különben is fizikai képtelenség. Nyíltan többek jelenlétében mondta ezt. De hát kinevették, azt mondták hülye, azt is, hogy gazember. Ő védte magát s csakugyan ostobaságot követett el, mert a száját járatta s mert a logikus gondolkodásra hivatkozott. Parázs vita keletkezett, de mivel a többiek sokan voltak, neki estek, agyba-főbe verték s az illetőt bizony lepedőben vitték el a hely színéről. Bénultan hallgattam s néztem végig a jelenetet. Valami rút gyávaság talán, vagy talán valami egészséges okosság, azt műveltette velem, hogy hallgattam, nem mozdultam, semmi értelme, ha egy helyett kettőt visznek el lepedőben. Különben is, akit lepedőben elvittek, annak a hulláját később feltámasztani sőtét börtönre ítélték, patkánnyal és poloskával súlyosbítva, a citromtermelés ellen elkövetett nyegleség büntette miatt.

Megint éreztem a mellemben azt a furcsa érzést, másnap is, azután is. Orvoshoz is elmentem, de nem tudtam leírni, hogy mi az, amit érzek, csak arról hebegtem, hogy benn, a szívem táján, mintha valami surranna, mozdulna, vagy lelesne s ez sáppaszt és rémületbe hoz. Az orvos kikopogtatott, hallgatócsővel kémlelt, meg is röntgenezett, — azt mondta, semmi szervi bajom.

No de most már azután biztos, hogy vége anyámnak, és csámcsogtak a szájak, villogtak a zöldszínű szemek, a koponyák meg-megnyíltak s diadalmas fekete lángok lobbantak az ég felé. Éhezik. Nincs mit ennie, de meg különben is úgy tele zabálta magát, hogy minden falatot kihány, de meg különben is, nem tudná megrágni, ha volna is mit ennie és ha tudna is enni, és ha nem is hányná ki, amit már megevett — mert nincsenek fogai, csak egy törött protézise van, azt is elkotyavetyélte olcsó áron a külföldnek. Gyomra rák, szíve nincs, a tüdeje pelenkarongy. Bőre úgy leffeg száradt csontjain, mint a leffentyű, tulajdonképpen nem tudható, ki sem számítható, hogy mennyire leffeg, de azért leffeg. Leffeg, mert leffegnie kell. Leffeg, mert jó volna, ha leffegne, mint ahogy nem leffeg. A tetvek pedig, ó, a tetvek, nahát már megint föllázadtak a két lábujja közt és elindultak s diadalmasan vonulnak a feje irányában, hogy megegyék az agyvelejét, egy híres főtetű vezérlete alatt. Nini! Mégsem bizonyos hát, hogy a feje helyén két citrom nőtt. Na, elhatároztam, hogy most már, hogy ezentúl mindig nyugodt leszek. Nyugodt is maradtam, csak egy kis düh forrt, forrongált bennem, nem nagyon, csak éppen hogy majd szétvetett. De nem, nem, nem hagyom magam. Hiszen bizonyos az is, hogy bántani akarnak s ha nekem nem fáj, akkor nem bánhatnak. Persze azt is kijelentem, hogy nem vagyok híve az úgynevezett kacagva meghalásnak. Majd máskor, majd másért, már mint más alkalommal és más részletért, no de

nem csak így egyszerűen, hiszen ez nagy szégyen is lenne. Ha mégis elernyednék néha, meg fogom gondolni, hogy aki kétezeregyet hazudott, szóval már új sorozatot is kezdett, vajjon mit mondhat az az én számomra. A két citromról szóló hihetetlen hír, na hiszen! Meg hogy szíve nincs, — az egyszerűen azért nem lehetséges — csak egész naivan, — mert szív nélkül nincsen élet. Ugy ám. Hogy tüdeje nincs, — ez sem lehetséges. Hogy minden pillanatban meghalhat, — billió pillanat múlt el azóta, hogy először hallottam. Hogy a tetvek minden hónapban elindulnak diadalmasan s másznak kövérbetűsen az ujság első oldalain, hogy azután mégis csak megállnak, csapataikat kedvezőbb terepre vonják vissza, mivel hogy el sem indultak igazában, de meg a tetvek ellen oly kitűnően bevált rovarporok vannak úgyszólván közhasználatban, — hát ez is kiszera méla bávatag.

Néha-néha még egy kicsit citeráztam, néha magamra maradtam s akkor a tejútig terpeszkedő gigászi sötétség átfogott, papírra írt parányi ponttá lapított s már-már magába olvasztott, de azután újra csak tudtam, hogy ő él és élni fog a világkor legvégső határáig, soha semmit ily bizonyossággal nem tudtam, azt sem, hogy a háromszög belső szögeinek összege száznyolcvan fok s amikor egyszer csak újfajta állott elő, egy bölcs, aki elhozta a maga cvikkeres tárgylagosságát, s szenvtelen hangon kezdte magyarázni, hogy minden, amit eddig anyáról beszéltek és írtak, természetesen hazugság, merő önámítás, ellenben igenis szembe kell nézni a tényekkel s be kell vallani, hogy anya él, egészséges, ami baja volt, azt kiheverte, képe kezd kigömbölyödni, mosolya derűs, szeme ragyog s mivel hogy önmagától tulajdonképen örökéletű, hát napról napra fiatalabb, s mivel hogy szép, dús, jóságos, hát jó lesz tőle nagyon is félni; arról ábrándozni persze, hogy csak úgy meghal-

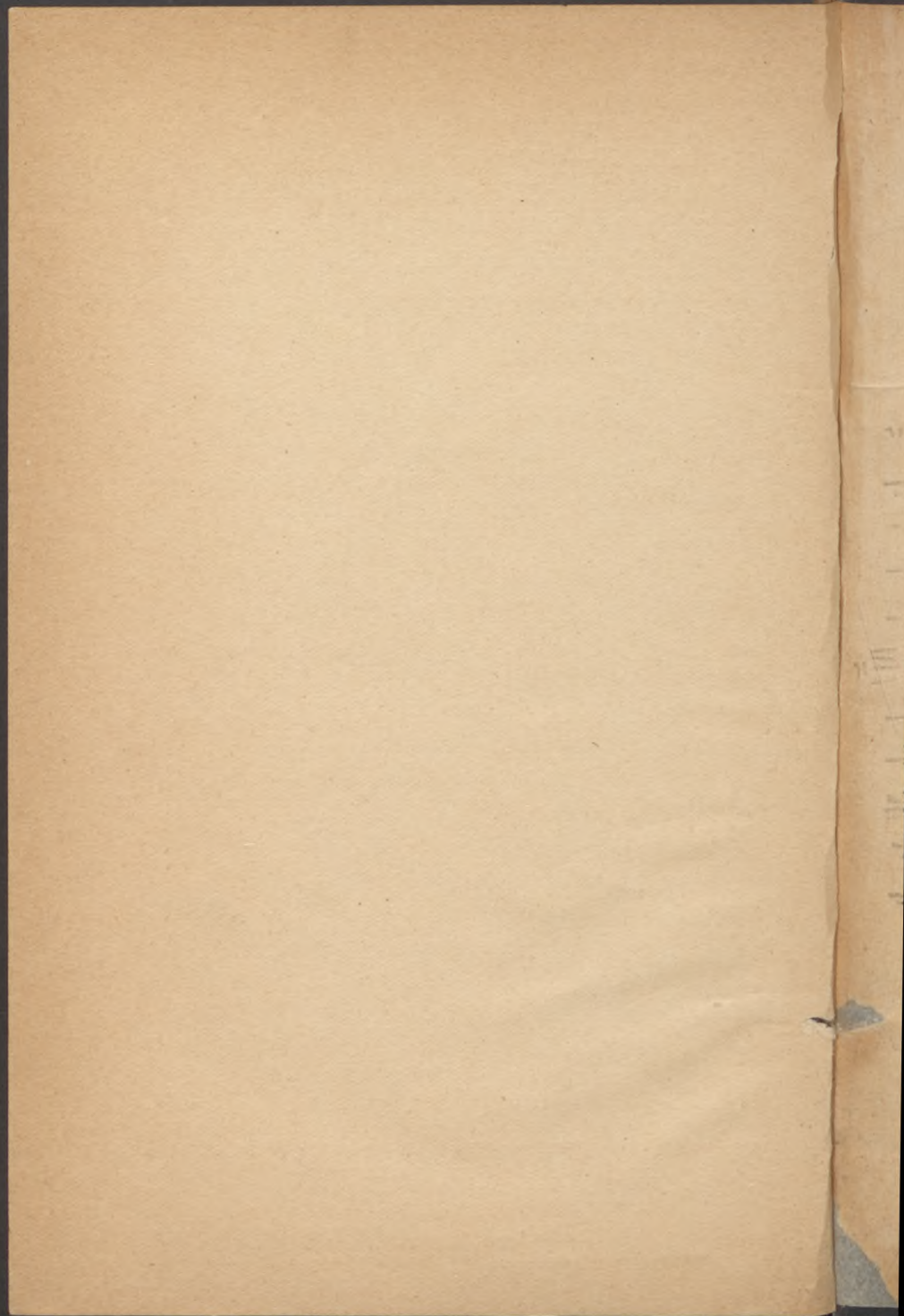
jon, döreség, azért mégis megvan a remény arra, hogy egyszer majd csak úgy véletlenül, csak úgy az égből, ráesik egy százmilliókvadrátakilóméteres tégl a fejére s agyonüti, — amikor a tárgyilagosságot ezt mind szépen eldaráltatta maga szenvtelenjén, és vártam, hogy legvégül mégis csak feláll a lábujjaira és elkukorékolja magát s mivel ezt nem tette, sőt a tüzes kályhát sem ölelte át, egyszerűen oda szóltam neki, hogy adja vissza cvikkerét az optikusnak, mert nem is olyan bölcs, mint amilyennek kijátsza magát.

Szinte már csak mellékesen jegyzem meg, hogy újabb bölcs is mutatkozott. Ja, az idők változása! Szerinte példátlanul lelkiismeretlen hazugságok forognak közkezen anyáról, ő maga látta, hogy él és virul, fejkendővel jár, de van több fejkendője, egyszerűek és tarkák s időnként változtatja azokat, van ruhája, köténye, edénye, eszközei, kannájával minden reggel öntözi a virágait, vannak könyvei s szabad idejében sokat olvas, szereti a zenét s az egyszerű emberi mulatságokat, nem kártyázik, nem iszik, sohasem részeg, szinte már nem is örül annak, hogy nincs egy olyan életépárja, aki naponta eldöngesse őt, mert már el is felejtette, hogy volt, summa summarum, így áll a dolog, tehát: össze kell fogni ellene a föld valamennyi emberének, közös erővel egy óriási kötelet kell fonni, azt hófehér nyakára kell vetni s húzni, húzni, húznia kell minden embernek, amíg csak meg nem fullad. Ezer millió ember húzza, ötszázmillió meg korbácsolja az ezermillió görnyedt véres hátát, hogy jól húzzanak. Két kutya húzza, harmadik meg nyúzza.

Nagyszerű cirkusz! Összenevettünk Józseffel, azután pedig, mivel a múlt héten már anyától csomag érkezett, őt és más egy-két cimborámat meghívtam; volt a csomagban kalács, tojás, konzervhal, alma, — na meg egy kis fa is,

szén is, bőr is, cement is, miegymás, nekünk, másoknak is, mindenkinek, — jól megvacsoráztunk, vizet ittunk, elbeszélgettünk, jól mulattunk, rengeteget nevettünk, — éjjeltájban lefeküdtünk s itt a Titanic tetején, miközben lassan de biztosan csúszott felénk a jéghegy, oly jól aludtunk, mint a tej.

TARTALOMJEGYZÉK:

	Oldal
Farkas és bárány	3
A nő	8
Szégyen	12
Bűn	17
Az elszabadult oroszlán	20
Szép barna ember	24
Tornázók	28
Prof. Csizmadia	56
Bérház	84
A bogár	97
Anyá	103

Felelős kiadó: Nagy Lajos.

